

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Jakub Franc

**Řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví člověka
omezeného ve svéprávnosti**

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: doc. JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Tematický okruh: Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16. 10. 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 233 209 znaků včetně mezer.

Mgr. Jakub Franc

V Praze dne 16. 10. 2023

Děkuji doc. JUDr. Ditě Frintové, Ph.D. za vstřícnost, odborné vedení a užitečné rady, které mi poskytla při zpracování rigorózní práce.

Obsah

ÚVOD	1
1. SVÉPRÁVNOST A JEJÍ VYMEZENÍ	4
1.1. POJEM SVÉPRÁVNOST A JEJÍ NABÝVÁNÍ	4
1.2. NABYTÍ PLNÉ SVÉPRÁVNOSTI DOSAŽENÍM ZLETILOSTI	5
1.3. PŘIZNÁNÍ PLNÉ SVÉPRÁVNOSTI PŘED DOSAŽENÍM ZLETILOSTI	5
1.4. NABYTÍ PLNÉ SVÉPRÁVNOSTI UZAVŘENÍM MANŽELSTVÍ.....	8
2. ŘÍZENÍ O PODPŮRNÝCH OPATŘENÍCH	10
2.1. PŘEDBĚŽNÉ PROHLÁŠENÍ	11
2.1.1. Řízení ve věcech předběžného prohlášení	14
2.1.1.1. Podmíněnost předběžného prohlášení	14
2.1.1.2. Změna okolností	15
2.1.1.3. Procesní aspekty.....	15
2.2. NÁPOMOC PŘI ROZHODOVÁNÍ.....	16
2.2.1. Řízení ve věcech nápomoci při rozhodování	18
2.2.1.1. Řízení o schválení smlouvy o nápomoci	18
2.2.1.2. Řízení o odvolání podpůrce.....	20
2.3. ZASTOUPENÍ ČLEMEM DOMÁCNOSTI.....	20
2.3.1. Řízení ve věci zastoupení členem domácnosti	22
3. HMOTNĚPRÁVNÍ PŘEDPOKLADY OMEZENÍ SVÉPRÁVNOSTI	24
4. ŘÍZENÍ O SVÉPRÁVNOSTI	29
4.1. PŘÍSLUŠNOST SOUDU	29
4.1.1. Věcná příslušnost	29
4.1.2. Místní příslušnost	30
4.1.3. Přenesení místní příslušnosti	31
4.2. ZAHÁJENÍ ŘÍZENÍ	33
4.2.1. Návrh.....	33
4.2.2. Podnět.....	35
4.2.3. Informační povinnost.....	37
4.3. ÚČASTNÍCI ŘÍZENÍ.....	38
4.4. PRŮBĚH ŘÍZENÍ	40
4.4.1. Znalecký posudek a výslech znalce	41
4.4.2. Zhlédnutí posuzovaného	45
4.4.3. Výslech posuzovaného a další důkazní prostředky	47
4.5. ROZHODNUTÍ SOUDU A SDĚLENÍ ROZHODNUTÍ POSUZOVANÉMU.....	50
4.5.1. Náležitosti rozsudku	50
4.5.2. Náklady řízení	58
4.5.3. Vzorový výrok.....	60
4.5.4. Sdělení rozhodnutí posuzovanému	61
4.6. MOŽNOST PODÁNÍ NÁVRHU K NAVRÁCENÍ SVÉPRÁVNOSTI	63
4.7. ZMĚNA A ZRUŠENÍ ROZSUDKU	64

5. ŘÍZENÍ O OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA OMEZENÉHO VE SVÉPŘÁVNOSTI	65
5.1. ZAHÁJENÍ A SPOJENÍ ŘÍZENÍ	65
5.2. VÝBĚR OPATROVNÍKA	67
5.3. DOHLED SOUDU NAD VÝKONEM FUNKCE OPATROVNÍKA	71
5.4. SCHVÁLENÍ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ.....	73
6. NĚKTERÁ SPECIFIKA ŘÍZENÍ O PŘEZKUMU SVÉPŘÁVNOSTI	76
ZÁVĚR.....	81
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	86
ABSTRAKT	90
KLÍČOVÁ SLOVA	90
ABSTRACT	91
KEY WORDS.....	92

ÚVOD

Svéprávnost, představující způsobilost právně jednat, je jedním ze základních pilířů soukromého práva. Každý člověk během svého života učiní nespočet právních jednání, ať už jde o koupi jídla k obědu, uzavření nájemní smlouvy, nebo darování nemovitosti. Jejich intenzita a následky mohou představovat velmi rozdílné zásahy do jeho další majetkové (i jiné) sféry.

Svéprávnost je úzce spjata s právní osobností člověka. Právní osobnost, jakožto způsobilost mít práva, je neomezená a přímo z čl. 5 LZPS¹ vyplývá absolutní zákaz zbavit člověka právní osobnosti (například přistoupit k jeho zotročení).² Z uvedeného článku je nutné dovodit i závazky pro veřejnou moc představující omezení jakýchkoliv zásahů i do svéprávnosti člověka.³ Jak právní osobnost, tak svéprávnost jsou prvky lidské důstojnosti. Jak konstatoval Ústavní soud, „*pojetí lidské důstojnosti nutno promítnout i do sféry právní způsobilosti a má silné implikace i v oblasti způsobilosti k právním úkonům, neboť prostřednictvím způsobilosti k právním úkonům (jednáním) a procesní způsobilosti se uvádí v život ústavní garance právní subjektivity jednotlivce. Práva či nároky, které by postrádaly prostředek k ochraně jejich zachování, by byly jen prázdnými proklamacemi*“.⁴ Z uvedeného je zřejmé, že jakýkoliv zásah do svéprávnosti člověka, zejména pak její omezení, je závažným zásahem do jeho osobní integrity, a proces takového zásahu musí být zákonem citlivě regulován.

V praxi jsem se se soudními řízeními týkajícími se omezení svéprávnosti mnohokrát setkal, ať už z pozice asistenta soudce na opatrovnickém úseku soudu nebo dále z pozice advokáta zastupujícího účastníka takového řízení. Přestože od přijetí zákona č. 89/2012 Sb. (dále jen o. z.) a s ním souvisejícího procesního předpisu, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen z. ř. s.), uplynulo už pár let (oba nabyly účinnosti dne 1. 1. 2014), v praxi jsem pozoroval, že se soudy i účastníci řízení stále často dostávají do situací, jejichž řešení není jednoznačné, popřípadě dochází k tomu, že dva soudci postupují v obdobné věci z procesního hlediska rozdílně.

Vývoj společnosti a zvyšující se nároky na jednotlivce mají jistě vliv na zvyšující se počet lidí trpících duševní poruchou. Je ovšem znát, že s tím rovněž odpadá tabuizace psychických onemocnění. V minulosti byla považována opatrovnická agenda soudů za jakousi

---

¹ Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ze dne 16. 12. 1992, č. 2/1993 Sb.

² HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, k čl. 5.

³ Tamtéž.

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09

agendu druhého řádu, přičemž na tomto chápání se podílely nejen soudy, ale i znalci, sociální orgány a sama veřejnost.⁵ To se však již naštěstí mění.

Tato rigorózní práce si klade za cíl zmapovat a zanalyzovat právní úpravu týkající se omezení svéprávnosti člověka, a to primárně z jeho procesněprávního hlediska, avšak rovněž za pomoci analýzy příslušných hmotněprávních ustanovení.

V první části se práce podrobně zabývá institutem svéprávnosti, jejího vymezení a jednotlivými způsoby jejího nabývání. Ve druhé části se práce zabývá podpůrnějšími (mírnějšími) opatřeními, které slouží k zabezpečení zájmů člověka, aniž by u něho muselo dojít k omezení svéprávnosti. Související instituty jako předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti jsou nerozlučně spjaty s procesem omezování svéprávnosti člověka, neboť je soud vždy povinen zkoumat, zdali není možné zabezpečit zájem člověka jedním z těchto opatření. Tato část obsahuje jak hmotněprávní předpoklady pro jednotlivá opatření, tak odpovídající procesní úpravu. Třetí část práce obsahuje podrobnou analýzu hmotněprávních předpokladů, které musí být naplněny, aby soud mohl přistoupit k omezení svéprávnosti. Čtvrtá a nejrozsáhlejší část představuje těžiště práce, ve kterém je podrobně popsána a analyzována aktuální procesní úprava řízení o svéprávnosti. Z kapacitních důvodů je řízení o svéprávnosti v práci zpracováno z užšího a nejzávažnějšího pohledu, tedy pouze ve smyslu řízení, ve kterém je svéprávnost člověka omezována. Pátá část je zaměřena na řízení o opatrovnictví člověka omezeného ve svéprávnosti. Práce se opět úžeji zaměřuje pouze na odpovídající řízení o opatrovnictví člověka, v rámci kterého soud po omezení svéprávnosti jmenuje tomuto člověku hmotněprávního (stálého) opatrovníka. V rámci této části se práce rovněž zaměřuje na dohled, který soud nad tímto opatrovníkem vykonává, a často probíhající řízení o schválení právního jednání za opatrovaného (člověka omezeného ve svéprávnosti). Šestá a poslední část práce se pak podrobněji zabývá dílčími otázkami řízení o přezkumu svéprávnosti, tedy řízení, které je zahajováno v případě, je-li potřeba omezení svéprávnosti člověka prodloužit, k čemuž v praxi velmi často, v podstatě téměř u všech omezení svéprávnosti, dochází.

Ve všech částech se komplexně zabývám odpovídající právní úpravou, zaměřuji se zejména na problematické části, u kterých i dnes není jasný a jednotný výklad, nabízím rovněž pohled a postřehy ze své praxe a nastiňuji možná řešení *de lege ferenda*.

---

⁵ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X., § 38.

Při sepisu rigorózní práce bylo použito zejména metody analytické a komparativní.
Rigorózní práce vychází z právního stavu ke dni 16. 10. 2023.

1. SVÉPRÁVNOST A JEJÍ VYMEZENÍ

1.1. Pojem svéprávnost a její nabývání

Svéprávnost je v českém právním řádu vymezena v § 15 odst. 2 o. z. Ten se oproti předchozímu občanskému zákoníku č. 40/1964 Sb. navrácí opět k tradičnímu⁶ pojmu “svéprávnost”, a to od slovního spojení “způsobilost k právním úkonům”. Tato delší slovní spojení byla oblíbená v legislativě z dob socialismu, kdy bylo trendem nahrazovat právě jednoslovné právní pojmy delšími spojeními.⁷ Jako účel tohoto trendu vidím mimo jiné zlidovění odborné terminologie a pozvolné zúžení možností (jazykové) interpretace těchto pojmů, kdy svéprávnost sama o sobě vyzařuje kontext osoby nabitě množstvím práv, zatímco osoba “způsobilá k právním úkonům” jednoduše dospěla do věku, kdy jí systém povoluje činit určité právní úkony. Původ označení osoby jako svéprávné je již z dob římského práva, kdy se tímto vyjadřuje právě to, že se jedná o osobu svého práva (*sui iuris*), a ne práva cizího (*alieni iuris*).⁸ Ohledně osoby svého práva se v literatuře objevuje také latinské označení “*sui generis*”⁹, zde se nicméně přikláním k prvnímu označení, a to z důvodu překladu doslovného (osoba svého práva vs. osoba svého druhu) a také z důvodu systematického rozdělení v rámci římského práva na výše zmíněné *sui iuris* a *alieni iuris*.¹⁰

Ustanovení § 15 odst. 2 o. z. stanoví, že svéprávnost představuje způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Právní jednání přitom představuje určité projevy vůle, které vyžadují náležitou úroveň intelektuální vyspělosti a neporušitelnosti vůle.¹¹

U fyzické osoby vzniká svéprávnost postupně podle stavu její psychické vyspělosti.¹² Podle § 31 o. z. se má za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilého jeho věku. Jedná se zde o psychickou způsobilost rozpoznávací (předvídací) a určovací, tedy o schopnost rozpoznat charakter vlastního jednání a jeho adekvátnost ve vztahu k zamýšlenému

---

⁶ Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. ještě pracoval s pojmem svéprávnost.

⁷ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BĀNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 30.

⁸ Tamtéž.

⁹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 15 odst. 2.

¹⁰ KINCL, J., M. SKŘEJPEK a V. URFUS. Římské právo. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

¹¹ DVOŘÁK, J., J. ŠVESTKA a M. ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. s. 216.

¹² Tamtéž.

výsledku a kumulativně způsobilost podle tohoto poznání své chování a jeho variantu určit.¹³ Svěprávnost tak sama o sobě není vázána na zletilost, kdy je nutno tyto pojmy od sebe odlišit. Z pohledu svěprávnosti i nezletilý jedinec, který není plně svěprávný, může právně jednat, odpovídá-li to které konkrétní právní jednání jeho rozumovým a volním schopnostem. V případě pochybností je pak nutné každé takové právní jednání posuzovat z pohledu dostatku těchto schopností *ad hoc*.

Hovoříme-li o svěprávnosti v originárním slova smyslu, hovoříme o schopnosti právně jednat pouze u fyzických osob. Zatímco svěprávnost fyzické osoby je výrazem jejích schopností rozumových a volních, ohledně právnických osob o. z. popírá možnost právnické osoby jednat sama za sebe a stanoví svěprávnost jako výsledek přičítání právně relevantního jednání fyzických osob v určitém vztahu k právnické osobě.¹⁴

1.2. Nabytí plné svěprávnosti dosažením zletilosti

Podle § 30 odst. 1 o. z. se plně svěprávným člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením 18. roku věku. Jedná se o věkovou hranici, s níž je v soukromém právu spojeno nabytí způsobilosti pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem v plném rozsahu. Podle § 601 odst. 1 o. z., nabývá-li se právo nebo vzniká-li povinnost v určitý den, nabude se nebo vznikne počátkem tohoto dne. Panuje tak jednotný názor, že okamžik zletilosti nastává v 00:00 hodin dne 18. narozenin.¹⁵

Podle § 30 odst. 2 o. z. se před nabytím zletilosti plné svěprávnosti nabývá přiznáním svěprávnosti, nebo uzavřením manželství, přičemž svěprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

1.3. Přiznání plné svěprávnosti před dosažením zletilosti

Podle § 37 odst. 1 o. z. navrhne-li nezletilý, který není plně svěprávný, aby mu soud přiznal svěprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku 16 let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných

---

¹³ DVOŘÁK, J., J. ŠVESTKA a M. ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. s. 216.

¹⁴ HURDÍK, J. In: ŠVESTKA, J., J. DVOŘÁK aj. FIALA, Občanský zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-370-8. § 15 odst. 2.

¹⁵ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 30, rovněž rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87.

důvodů v zájmu nezletilého. Podle § 37 odst. 2 za podmínek stanovených v odst. 1 soud přiznává nezletilému svéprávnost i na návrh jeho zákonného zástupce, pokud nezletilý s návrhem souhlasí.

Institut přiznání svéprávnosti před nabytím zletilosti má kořeny v římském právu (*emancipatio*), kdy císař mohl jedincům mladším 25 let, kteří byli v moci *pater familias*, přidat léta (*venia aetatis*), a tím se jedinci vyhnuli omezením, která byla pro nezletilce stanovena.¹⁶ Možnost přiznání svéprávnosti byla vypuštěna v občanském zákoníku z roku 1950, kdy byla snížena hranice zletilosti z 21 na 18 let. Nový občanský zákoník institut opět zavedl, přičemž inspirací zde byla ruská a québecká právní úprava.¹⁷

Podle shora uvedeného zákonného ustanovení musí být pro přiznání splněny tři podmínky.

První podmínkou je, že dotčený musí dosáhnout věku 16 let. Návrh na přiznání svéprávnosti může být podán ještě před dosažením věku 16 let, nicméně soud nesmí svéprávnost vyslovit dříve než poté, co nezletilý tohoto věku dosáhl.¹⁸

Druhou podmínkou je osvědčení schopnosti nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti. Schopnost živit se znamená mít soustavně takový příjem, který dostačuje na pokrytí alespoň základních potřeb. Podle některých u dotčeného nestačí, aby byl v tomto smyslu vyspělý, je potřeba, aby byla tato schopnost také prokázána - nezletilý soustavně vykonává závislou práci nebo provozuje obchodní závod. Jednorázový výdělek (dočasná brigáda) tento požadavek neprokazuje, chybí zde soustavnost.¹⁹ Někteří si tento požadavek vykládají tím způsobem, že je potřeba, aby tato schopnost byla osvědčena, tj. jeví se jako pravděpodobná, a nemusí být nutně prokázána.²⁰ Kromě toho je nezbytné, aby si nezletilý byl schopen obstarat veškeré své záležitosti.

Třetí podmínkou je souhlas zákonného zástupce nezletilého. Zde je nutné si uvědomit, že nezletilý má často dva zákonné zástupce, a proto je v takovém případě potřeba souhlasu obou těchto zákonných zástupců, neboť každý z rodičů má kromě povinností i právo na péči o nezletilého, kterého se svým souhlasem vzdává, a proto je třeba dovodit, že bude potřeba

---

¹⁶ DVOŘÁK, J., J. ŠVESTKA a M. ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. s. 217.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 37.

¹⁹ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 37.

²⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 37.

souhlasu obou, přičemž je nutno pamatovat na to, že rodiče nemají povinnost souhlas udělit.²¹ Za situace, kdy není žádný z rodičů, který by vykonával k nezletilému rodičovskou odpovědnost, může souhlas udělit jeho poručník (§ 928 a násl. o. z.).²²

Jsou-li kumulativně splněny všechny tři výše uvedené podmínky, je na přiznání svéprávnosti právní nárok (viz dikce samotného ustanovení “soud návrhu vyhoví”).²³ Zákon nicméně pamatuje na situace, kdy jedna podmínka, v krajním případě více podmínek, nejsou splněny. V těchto případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého, avšak nárok na přiznání svéprávnosti v tomto případě není a věc bude posuzována případ od případu. Od podmínky dosažení věku 16 let se lze v odůvodněných případech odchýlit a svéprávnost bude možno přiznat i mladším nezletilým, což lze odvodit i z ustanovení § 1526 o. z., které hovoří o pořízení závěti starším jedincem 15 let, který doposud nenabyl plné svéprávnosti, čímž se předpokládá možnost nabytí svéprávnosti ve věku nižším 16 let.²⁴ V odůvodněném případě lze takto upustit i od souhlasu zákonného zástupce (jednoho nebo obou), nicméně Frinta upozorňuje, že není možno upustit od osvědčení schopnosti nezletilého sám se živit a obstarat si své záležitosti, protože takové přiznání svéprávnosti by bylo proti podstatě a účelu tohoto institutu, a nebylo by ani v zájmu nezletilého, neboť důsledkem by bylo, že by byl vystaven odpovídajícím rizikům, s čímž souhlasím.²⁵ Svéprávnost také nelze přiznat, pokud s tím nezletilý nesouhlasí. V případě § 37 odst. 1 o. z. je dán souhlas nezletilého tím, že sám podává návrh. V případě § 37 odst. 2 o. z. ale návrh podává jeho zákonný zástupce a zde již musí být prokázáno, že s tím nezletilý souhlasí, neboť ho nelze nutit k něčemu, čímž by se vzdal ochrany zákona.²⁶

Právní úpravu institutu přiznání svéprávnosti v o. z. považuji za zdařilou, neboť nejenže dává průchod předvídatelnosti soudního rozhodnutí v případech, kdy jsou kumulativně splněny shora uvedené podmínky, které zákonodárce považuje za nejdůležitější, ale zároveň myslí i na četné specifické situace, kdy bude z nejrůznějších důvodů v zájmu nezletilého, aby mu byla

---

²¹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 37.

²² Tamtéž.

²³ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 37.

²⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, § 37.

²⁵ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 37.

²⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 37.

svéprávnost přiznána, přestože vyjmenované podmínky kumulativně splněny nebyly. Pro tento účel je hmotněprávní úprava benevolentní a ponechává soudu širokou možnost posouzení každého případu individuálně, podle potřeby každého nezletilého.

1.4. Nabytí plné svéprávnosti uzavřením manželství

Druhým způsobem, který § 30 odst. 2 o. z. nabízí k získání plné svéprávnosti před nabytím zletilosti, je uzavření manželství. Jak je uvedeno v § 672 odst. 1 o. z., manželství nemůže uzavřít nezletilý, který není plně svéprávný. Podle odst. 2 tohoto ustanovení může soud ve výjimečných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný a který dovršil šestnácti let věku, jsou-li pro to důležité důvody. Z odst. 1 vyplývá, že byla-li nezletilému přiznána svéprávnost z některého důvodu viz výše, povolení soudu nepotřebuje a manželství může uzavřít, jelikož je již plně svéprávný. Zákonná úprava předpokládá situace, kdy chce manželství uzavřít osoba nezletilá s osobou již zletilou a plně svéprávnou. Není výslovně upraveno, jestli mohou tímto způsobem uzavřít manželství i dvě osoby nezletilé starší 16 let, nicméně podle literatury to možné je, a soud takto musí povolit uzavření manželství oběma.²⁷ Vždy se jedná o výjimečné situace, kdy by měl soud při svém rozhodování posuzovat celkovou duševní vyspělost obou snoubenců, jejich vztah a jejich finanční situaci. V praxi takto bývá důležitým důvodem těhotenství nezletilé.²⁸

K nabytí plné svéprávnosti nezletilého dochází okamžikem vzniku manželství, tedy souhlasným projevem vůle muže a ženy o vstupu do manželství.²⁹ Následně, pokud by manželství bylo prohlášeno za neplatné nebo by zaniklo (rozvodem, smrtí), osoba, která tímto nabyla svéprávnost, jí nemůže být zbavena.³⁰ Podle § 682 o. z. nicméně manželství nelze prohlásit za neplatné, pokud zaniklo, nebo pokud již došlo k nápravě. Tzn. v případě, kdy by bylo manželství nezletilého neplatné pro absenci souhlasu soudu, nelze ho prohlásit za neplatné po nabytí 18 let věku, neboť tím došlo k nápravě předchozího závadného stavu.³¹ Podle § 683 o. z. pak manželství nelze prohlásit za neplatné, pokud bylo uzavřeno nezletilým, který není plně svéprávný, nebo osobou, jejíž svéprávnost byla v této oblasti omezena, a bylo počato dítě, které se narodilo živé.

---

²⁷ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 30.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 30.

³⁰ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 30.

³¹ Tamtéž.

Oproti uzavření manželství není vstup do registrovaného partnerství podle zákona č. 15/2006 Sb. o registrovaném partnerství a o změně některých zákonů (dále jen zákon o registrovaném partnerství) okamžikem nabytí plné svéprávnosti. Vzhledem k tomu, že § 30 odst. 2 o. z. jej jako jednu z možností pro nabytí plné svéprávnosti neuvádí, a vzhledem k tomu, že podle § 4 odst. 4 písm. a) zákona o registrovaném partnerství do partnerství nemůže vstoupit osoba, která nedosáhla věku 18 let, není možno ho řadit mezi výjimky nabytí plné svéprávnosti před dosažením zletilosti.³²

---

³² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 30.

2. ŘÍZENÍ O PODPŮRNÝCH OPATŘENÍCH

Podpůrná opatření (předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti) jsou instituty, které slouží k zabezpečení zájmů člověka, který není zčásti pro duševní poruchu, která není jen přechodná, sám schopen právně jednat.

Právní úprava těchto institutů vychází Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která vstoupila v platnost dne 3. 5. 2008. Česká republika Úmluvu podepsala dne 30. 3. 2007, dne 28. 9. 2009 ji ratifikovala.³³ *Účelem této úmluvy je podporovat, chránit a zajišťovat plné a rovné užívání všech lidských práv a základních svobod všemi osobami se zdravotním postižením a podporovat úctu k jejich přirozené důstojnosti. Osoby se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními (Čl. 1). Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, znovu potvrzují, že osoby se zdravotním postižením mají kdekoli právo na uznání jejich osoby jako subjektu práva. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že osoby se zdravotním postižením mají, na rovnoprávném základě s ostatními, právní způsobilost ve všech oblastech života. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou odpovídající opatření, aby umožnily osobám se zdravotním postižením přístup k asistenci, kterou mohou pro uplatnění této právní způsobilosti potřebovat. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby všechna opatření, která se týkají uplatnění právní způsobilosti, poskytovala, v souladu s mezinárodním právem v oblasti lidských práv, odpovídající a účinné záruky zamezující zneužití. Tyto záruky musí zajistit, aby opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabraňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování, byla přiměřená a odpovídala situaci dané osoby, byla uplatňována po nejkratší možnou dobu a podléhala pravidelnému přezkumu odpovědným, nezávislým a nestranným orgánem nebo soudem. Tyto záruky musí být rovněž přiměřené stupni, jakým uvedená opatření ovlivňují práva a zájmy dané osoby. S výhradou ustanovení tohoto článku, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou veškerá odpovídající a účinná opatření, aby osobám se zdravotním postižením zajistily rovné právo vlastnit nebo dědit majetek, spravovat své finanční záležitosti a mít rovný přístup k bankovním půjčkám, hypotékám a dalším formám finančních úvěrů, a zajistí, aby osoby se zdravotním postižením nebyly svévolně zbavovány svého majetku (Čl. 12).*

---

³³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.

Právní úprava institutů podpůrných opatření koresponduje rovněž se zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, jehož § 2 odst. 2 zdůrazňuje nutnost vycházet z individuálně určených potřeb osob, působit na osoby aktivně, podporovat jejich samostatnost, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé situace a posilovat jejich sociální začleňování.³⁴

2.1. Předběžné prohlášení

V očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat může člověk projevit vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem, nebo aby je spravovala určitá osoba, nebo aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem (§ 38 o. z.). Předběžné prohlášení je sice zařazeno v oddíle nazvaném „Podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat“, nicméně se o samostatné podpůrné opatření v pravém slova smyslu nejedná, neboť je pouze fází předcházející omezení schopnosti osoby samostatně jednat a je základem pro užití některého z prostředků řešení nezpůsobilosti právně jednat zaručující, že bude v maximální míře respektována vůle a přání jednající osoby.³⁵ Jedná se totiž o opatření preventivní povahy s předpokládanými účinky do budoucna, které mohou, ale nemusí nastat. Očekávání vlastní nezpůsobilosti nemusí být podloženo žádným onemocněním s negativním vývojem, postačí, když se pořizovatel domnívá, že může k nezpůsobilosti dojít, typicky se však může jednat o postupně se rozvíjející duševní poruchy (Alzheimerova nemoc, demence), popřípadě rizikové povolání nebo sport.³⁶ Ohledně osoby a stupně schopnosti pořizovatele právně jednat souhlasím s výkladem, že prohlášení může učinit nejen plně svéprávná osoba, ale i osoba, u které se může v některých podobách duševní porucha již projevovat, pokud mu ovšem duševní stav stále umožňuje vyjádřit svou vůli pro účely předběžného prohlášení.³⁷ Právě tato prvotní fáze, kdy člověk začne pociťovat první příznaky svého onemocnění, popřípadě je mu stanovena diagnóza, je okamžikem, kdy začíná řešit svou životní situaci s výhledem do budoucna a bude se pravděpodobně uchylovat k užití tohoto institutu. Souhlasím také s výkladem, že prohlášení může učinit osoba, která nabyла svéprávnosti přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství, neboť je od tohoto okamžiku plně svéprávná. Stejně tak se přikláním k výkladu, že předběžné prohlášení může učinit nezletilý, který je pro toto jednání dostatečně rozumově a

---

³⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 38.

³⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 38.

³⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 38.

³⁷ Tamtéž.

volně vespělý, přestože systematicky je tento institut v občanském zákoníku zařazen do oddílu „Podpůrná opatření při narušení schopnosti *zletilého* právně jednat“.³⁸

V předběžném prohlášení může osoba určit, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem (může se jednat o právní jednání i o faktické činnosti bez právních následků), a aby je spravovala určitá osoba (jmenovité určení osoby, vztah ke své osobě – manželka, syn, popřípadě jiná identifikace osoby způsobem nevzbuzujícím pochybnosti), přičemž by se mělo jednat o svéprávnou osobu.³⁹ Důležitou možností je projev přání, aby se určitá osoba stala jeho opatrovníkem, neboť soud následně k tomuto přání přihlédne v řízení o opatrovnictví, popřípadě kdykoliv jindy bude potřeba této osobě jmenovat opatrovníka.

Prohlášení může být primárně učiněno formou veřejné listiny (§ 39 o. z.), což je nepochybně nejlepší způsob, neboť v takovém případě není potřeba prokazovat její správnost. Je-li totiž nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, zakládá to vůči každému plný důkaz o původu listiny od orgánu nebo osoby, které ji zřídily, o době pořízení listiny, jakož i o skutečnosti, o níž původce veřejné listiny potvrdil, že se za jeho přítomnosti udála nebo byla provedena, dokud není prokázán opak (§ 568 o. z.). Nejčastější formou veřejné listiny, která bude pro prohlášení použita, je notářský zápis.

Je-li obsahem prohlášení pořízeného veřejnou listinou určení, kdo se má stát opatrovníkem, ten, kdo veřejnou listinu sepsal, zapíše údaje o tom, kdo prohlášení pořídil, kdo je povolán za opatrovníka a kdo veřejnou listinu sepsal, do neveřejného seznamu vedeného podle jiného zákona (§ 39 odst. 3 o. z.). Je-li tedy předběžné prohlášení učiněné prostřednictvím notářského zápisu, přičemž je v rámci něho určena osoba, která se má stát opatrovníkem toho, kdo prohlášení činí, zapíše notář, který veřejnou listinu sepsal, dálkovým přístupem údaj o tom do neveřejného seznamu prohlášení o určení opatrovníka. Tento seznam vede, provozuje a spravuje v elektronické podobě Notářská komora České republiky (§ 35a odst. 1 písm. c) zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu, a § 35e notářského řádu). V případě zahájení řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví Notářská komora sdělí na žádost soudu, zda je prohlášení o určení opatrovníka pro uvedenou osobu evidováno či nikoliv.⁴⁰

Nemá-li prohlášení formu veřejné listiny, musí být učiněno soukromou listinou opatřenou datem a potvrzenou dvěma svědky. Svědek o sobě uvede v potvrzení údaje, podle

---

³⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 38. a také LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 38.

³⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 38.

⁴⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 39.

nichž ho lze zjistit (§ 39 odst. 1 o. z.). Ačkoliv to není v příslušném odstavci výslovně stanoveno, je v souladu s § 561 o. z. vyžadován i podpis pořizovatele, neboť k platnosti právního jednání učiněného v písemné formě se vyžaduje podpis jednajícího.⁴¹ Svědky mohou být jen osoby, které na prohlášení a jeho obsahu nemají zájem a nejsou nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je prohlášení učiněno. Svědci musí prohlášení podepsat a být schopni potvrdit schopnost prohlašujícího jednat a obsah jeho prohlášení (§ 39 odst. 2 o. z.). Nevýhodou prohlášení učiněného formou soukromé listiny je nepochybně v tom, že osoba, která se takové listiny dovolává, je v souladu s § 565 o. z. povinna dokázat její pravost a správnost. Soukromá listina rovněž není oproti výše uvedené veřejné listině zachycena v žádné evidenci. Pokud se osoba, která listinu u sebe uchovává, nedozví o tom, že nastala nezpůsobilost pořizovatele právně jednat, a nepřihlásí se soudu, může se stát, že přání pořizovatele zůstane pomínuto. Rovněž zde vzniká riziko ztráty nebo náhodného zničení této listiny.⁴²

Je také potřeba pamatovat na zvláštní případy prohlášení osob s tělesným handicapem ovlivňujícím jejich schopnost číst a psát. Činí-li tedy prohlášení nevidomý, nebo osoba, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, musí jí být prohlášení nahlas přečteno svědkem, který prohlášení nepsal. Nevidomý, nebo osoba, která neumí nebo nemůže číst nebo psát, před svědky potvrdí, že listina obsahuje jeho pravou vůli. Činí-li prohlášení osoba se smyslovým postižením, která nemůže číst nebo psát, musí jí být obsah listiny tlumočen takovým způsobem dorozumívání, který si zvolila, a to svědkem, který prohlášení nepsal; všichni svědci musí ovládat způsob dorozumívání, kterým je obsah listiny tlumočen. Kdo prohlášení činí, potvrdí před svědky zvoleným způsobem dorozumívání, že listina obsahuje jeho pravou vůli (§ 40 odst. 1 a 2 o. z.).

Pokud chce pořizovatel učiněné předběžné prohlášení odvolat nebo ho změnit, musí tak učinit opět pouze způsoby vyjmenovanými v § 39 odst. 1 o. z., je tedy nutné takové odvolání učinit výslovně, a to buď prostřednictvím veřejné listiny nebo prostřednictvím soukromé listiny před svědky. Odvolání nemusí být nutně učiněno přesně ve stejné formě, ve které bylo učiněno prohlášení, pro odvolání lze zvolit i druhý ze způsobů. Nebude-li však odvolání učiněno jednou z těchto dvou forem, bude neplatné, ledaže prohlašující osoba tuto vadu dodatečně zhojí (§ 582 odst. 1 o. z.), to však pouze v případě, že je pořizovatel v okamžiku zhojení vady stále způsobilý

---

⁴¹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 39.

⁴² Tamtéž.

samostatně právně jednat.⁴³ Zničení listiny obsahující předběžné prohlášení podle § 41 odst. 2 o. z. je konkludentním způsobem, jak prohlášení odvolat, přičemž k jeho faktickému zničení může dojít veškerými myslitelnými prostředky. Základním požadavkem ovšem je, aby zde v okamžiku zničení listiny byla vůle pořizovatele listinu zničit. Pokud ke zničení listiny obsahující předběžné prohlášení dojde omylem, nešťastnou náhodou či listinu zničí jiná osoba než její pořizovatel, nemá to za následek zrušení předběžného prohlášení. Zničení je nutno učinit osobně, nelze pro něho určit zástupce a zároveň je třeba zničit všechna jeho vyhotovení. Pokud bylo předběžné prohlášení, jímž byla jiná osoba určena opatrovníkem, pořízeno formou veřejné listiny prostřednictvím notářského zápisu, zapíše notář údaj o tom, že došlo formou notářského zápisu k odvolání nebo změně předběžného prohlášení do Seznamu prohlášení o určení opatrovníka (viz výše).⁴⁴

2.1.1. Řízení ve věcech předběžného prohlášení

2.1.1.1. Podmíněnost předběžného prohlášení

Podle § 42 o. z., týká-li se prohlášení jiné záležitosti než povolání opatrovníka a je-li účinnost prohlášení vázána na podmínku, rozhodne o splnění podmínky soud. Interpretace tohoto ustanovení se odbornou veřejností v posledních letech změnila, kdy původně převládá názor, že soud o předběžném prohlášení nerozhoduje, je-li obsahem prohlášení pouze označení opatrovníka a v ostatních případech je rozhodování pravidlem. Podle tohoto výkladu bylo rozhodnutí třeba tehdy, učiní-li člověk prohlášení pro případ nezpůsobilosti právně jednat, ve kterém projeví vůli, aby byly jeho záležitosti spravovány určitým způsobem a aby je spravovala určitá osoba. Aktuálně je zastáván názor, že předběžné opatření je účinné v okamžiku, kdy člověk ztratí způsobilost právně jednat, přičemž tento názor je aktuálně většinovým názorem.⁴⁵ Podle § 42 o. z. tak bude soud rozhodovat pouze tehdy, pokud bude předběžné prohlášení obsahovat podmínku, která má být důvodem nastoupení či pomnutí účinnosti prohlášení a jež se bude týkat jiné záležitosti než určení osoby opatrovníka. Jedná se o rozhodnutí konstitutivní, může se jednat o podmínku odkládací či rozvazovací (§ 548 odst. 2 o. z.), přičemž je možné určit počáteční či konečnou dobu účinnosti (§ 550 o. z.).⁴⁶

---

⁴³ PETROV, J., VÝTIŠK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 41.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 42.

⁴⁶ Tamtéž.

2.1.1.2. Změna okolností

Podle § 43 o. z., změní-li se okolnosti zjevně tak podstatným způsobem, že člověk, který prohlášení učinil, by je za takových okolností neučinil nebo by je učinil s jiným obsahem, soud prohlášení změní nebo zruší, pokud by jinak člověku, který prohlášení učinil, hrozila závažná újma. Před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož prohlášení rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí.

Změna okolností musí být objektivně zřejmá a podstatnost z hlediska intenzity a významu je třeba hodnotit v kontextu celé situace. Okolnost by jinak měla být způsobilá změnit vůli pořizovatele, kdyby byl schopen právně jednat. Typicky se může jednat o změnu v rodinných vztazích (rozvod, nevhodné chování vůči pořizovateli) či o změnu zdravotního stavu pořizovatele. Hrozící závažnou újmu bude zpravidla myšlena hrozící majetková újma. Může se jednat o situaci, kdy osoba povoláná ke správě majetkových záležitostí se projeví jako neschopná spravovat kvalifikovaně i vlastní záležitosti tím, že se dostala do insolvence nebo je na její majetek vedeno vícero exekucí. Může se ovšem jednat i o nemajetkovou újmu ve smyslu ztráty rodiny či přítele. V ustanovení uvedené podmínky musí být naplněny všechny současně.⁴⁷

2.1.1.3. Procesní aspekty

Podle § 31 písm. a) a b) z. ř. s. soud rozhoduje o splnění podmínky v předběžném prohlášení a změně nebo zrušení předběžného prohlášení. Zákonem nejsou konkretizována pravidla, proto se na řízení použije obecná část zákona o zvláštních řízeních soudních. Řízení o splnění podmínky i o změně nebo zrušení předběžného prohlášení se může zahájit na návrh i bez návrhu. Typicky půjde o zahájení řízení bez návrhu, když soud bude rozhodovat o omezení svéprávnosti a jmenování opatrovníka z předběžného prohlášení a při té příležitosti zjistí, že předběžné prohlášení kromě jmenování opatrovníka obsahuje i další skutečnosti, které toto jmenování podmiňují. Místně příslušným bude obecný soud osoby, k jejíž ochraně je předběžné prohlášení učiněno (obecný soud účastníka řízení), a soud bude ve věci rozhodovat usnesením. V případě obou řízení se uplatní zásada vyšetřovací. V řízení o změně či zrušení předběžného prohlášení ovšem soud nesmí rozhodnout bez toho, aby zjistil názor člověka, o jehož prohlášení rozhoduje. Soud proto musí vyvinout potřebné úsilí a nejlépe člověka vyslechnout, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí. V tomto smyslu se tedy

---

⁴⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 43.

nepřízpůsobuje člověk soudu, ale soud člověku, s tím, že musí respektovat způsob dorozumívání vyhovující nemocné osobě.⁴⁸

2.2. Nápomoc při rozhodování

Nápomoc při rozhodování je prvním z možných podpůrných opatření v pravém slova smyslu, které zároveň slouží k nejrozsáhlejšímu zachování samostatnosti osoby se sníženou způsobilostí právně jednat. Podle § 45 o. z. potřebuje-li člověk nápomoc při rozhodování, protože mu v tom duševní porucha působí obtíže, třebaže nemusí být omezen ve svéprávnosti, může si s podpůrcem ujednat poskytování podpory, přičemž těchto podpůrců může být i více. Duševní porucha postihuje zdraví člověka v různých stupních, je proto úkolem právní úpravy zajistit zdravotně postiženému dostatečnou míru možnosti svobodně jednat na základě jeho vůle a možností. Právní úprava podpory při rozhodování vychází z pojetí tzv. podporovaného rozhodování (supported decision-making). Podle tohoto pojetí v určitých případech postačí asistence jiné osoby - ve funkci do určité míry formalizované - která se bude účastnit právních jednání podporované osoby, aniž je nutné zasahovat do její svéprávnosti. Podpůrce tudíž na rozdíl od opatrovníka nejedná namísto osoby se zdravotním postižením, ale jedná společně s ní.⁴⁹

Obtíže, které duševní porucha člověku působí, nesmí být natolik zásadní, aby podporovanému i přes pomoc podpůrce zabraňovaly pochopit základní podstatu konkrétního právního jednání a jeho následky, jinak by se nejednalo o pouhé obtíže, avšak o neschopnost podporovaného právně jednat, a bylo by nutné situaci řešit omezením svéprávnosti, popřípadě schválením zastoupením členem domácnosti.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že ke zjištění duševní poruchy není zákonem výslovně vyžadován znalecký posudek, může být duševní porucha prokázána i za pomoci odborného vyjádření, popřípadě se soud může spokojit se zprávou specializovaného ošetřujícího lékaře, pokud účastníci s hodnocením lékaře souhlasí a důkazy nasvědčují závěru, že ustanovení podpůrce je v zájmu podporovaného.⁵¹

Jak vyplývá z § 46 o. z. mezi podpůrcem a podporovaným je uzavřena smlouva o nápomoci, ve které se podpůrce zavazuje podporovanému, že bude s jeho souhlasem přítomen při jeho právních jednáních, že mu zajistí potřebné údaje a sdělení a že mu bude nápomocen

---

⁴⁸ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 31.

⁴⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 45.

⁵⁰ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 24.

⁵¹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 28.

radami. Taková smlouva nabývá účinnosti dnem, kdy ji schválí soud. Není-li smlouva uzavřena v písemné formě, vyžaduje se, aby strany projevíly vůli uzavřít smlouvu před soudem. Soud smlouvu neschválí, odporují-li zájmy podpůrce zájmům podporovaného.

Výběr osoby podpůrce je čistě na podporovaném, je sám odpovědný za tento výběr a za vhodnost rad zvoleného podpůrce. Podporovaný může uzavřít smlouvu o nápomoci s kolika podpůrci chce, v soudním řízení však může vystupovat vždy pouze jeden (§ 116a odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, dále jen „o. s. ř.“).⁵² Pro osobu podpůrce nejsou stanovena žádná omezení jako je tomu u osoby opatrovníka, může jím být i právnická osoba. Nejčastěji se však bude jednat o blízkou osobu, příbuzného nebo přítele, není ani vyloučeno, aby se jednalo o zaměstnance organizace zabývající se podporou a ochranou lidí se zdravotním handicapem či přímo tato organizace.⁵³ Znění samotné smlouvy o nápomoci může být velmi stručné a může pouze vycházet z výše citovaného § 46 o. z. Smluvní strany si ve smlouvě zároveň mohou vymezit okruh záležitostí, na které se smlouva vztahuje a na které naopak ne, stejně tak může být konkretizováno, který z podpůrců bude nápomocen ve které oblasti.⁵⁴ Jak vyplývá z výše uvedeného ustanovení, smlouva o nápomoci nemá obligatorně písemnou formu. V takovém případě musí být její podstatný obsah zachycen v návrhu na schválení smlouvy o nápomoci a oba účastníci tuto smlouvu během soudního řízení stvrdí svým písemným podáním nebo ústně do protokolu, který podepíší.⁵⁵

Podle § 47 o. z. podpůrce zejména nesmí ohrozit zájmy podporovaného nevhodným ovlivňováním, ani se na úkor podporovaného bezdůvodně obohatit. Musí postupovat při plnění svých povinností v souladu s rozhodnutími podporovaného. Pokud podporovaný právně jedná v písemné formě, může podpůrce připojit svůj podpis s uvedením své funkce, popřípadě i s údajem o podpoře, kterou podporovanému poskytl; podpůrce má i právo namítat neplatnost právního jednání podporovaného.

Ohledně podpisu podpůrce lze uvést, že v případě, kdy podporovanému konkrétní písemné právní jednání zcela nebo zčásti nedoporučil, aby tuto skutečnost na listině zachycující toto právní jednání uvedl. Zároveň podpůrce k právnímu jednání svůj podpis připojit nemusí a nemůže k tomu být nucen, pokud si to s podporovaným neujednali ve smlouvě o nápomoci.⁵⁶

---

⁵² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 45.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 46.

⁵⁵ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 21.

⁵⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 47.

Je-li podporovaný účastníkem občanského soudního řízení, má právo na účast podpůrce u ústního jednání a kdykoliv v jeho průběhu se s ním radit (jak vyplývá z § 116a odst. 1 o. s. ř.). Soud však není povinen zjišťovat existenci podpůrce, účastník, který bude chtít využít při jednání konzultací s podpůrcem, musí soudu předložit pravomocně schválenou smlouvu o nápomoci.⁵⁷ Speciální roli má podpůrce i podle § 68 z. ř. s., podle kterého může svým jménem uplatnit ve prospěch umístěného člověka všechna jeho práva vzniklá v souvislosti s převzetím a dalším držením ve zdravotním ústavu. Pokud však úkony podpůrce odporují zájmům umístěného člověka, posoudí je soud po uvážení všech okolností.

2.2.1. Řízení ve věcech nápomoci při rozhodování

Řízení ve věcech nápomoci při rozhodování jsou specifikována v § 31 z. ř. s., podle kterého soud rozhoduje zejména o schválení smlouvy o nápomoci (písm. c)) a o odvolání podpůrce (písm. d)).

2.2.1.1. Řízení o schválení smlouvy o nápomoci

Podle § 32 z. ř. s. lze o schválení smlouvy o nápomoci rozhodnout pouze na návrh podporovaného nebo podpůrce. Podle § 3 a § 4 z. ř. s. bude věcně a místně příslušným soudem okresní soud, v jehož obvodu bydlí člověk, v jehož prospěch má být nápomoc zřízena. Podle § 25 odst. 1 z. ř. s. soud v tomto řízení rozhoduje usnesením, přičemž podle § 18 z. ř. s. je soud k rozhodnutí ve věci samé povinen nařídit jednání.

Účastníky řízení budou navrhovatel, kterým může být podpůrce i podporovaný a ti, vůči nimž návrh směřuje. Bílý uvádí, že vzhledem k tomu, že jde o řízení, které lze zahájit jen na návrh, neuplatní se zde definice účastníků podle § 6 z. ř. s., ale uplatní se definice podle § 90 o. s. ř. za pomoci § 1 odst. 2 z. ř. s. (dnes § 1 odst. 3 z. ř. s.).⁵⁸ K tomuto výkladu se nepřikláním, naopak souhlasím s opačnými výklady, podle kterých se definice účastníků podle § 6 z. ř. s. uplatní i na čistě návrhová řízení, jako je řízení o schválení smlouvy o nápomoci. *„Byť text § 6 odst. 1 omezuje uplatnění této definice účastníků na řízení, jež mohou být zahájena i bez návrhu, nelze znění zákona chápat doslovně, neboť existují řízení, která lze zahájit jenom na návrh, přitom účastenství v nich není výslovně vymezeno, takže by na ně nedopadala definice účastníků ani podle prvního, ani podle druhého odstavce. Například o schválení smlouvy o nápomoci lze rozhodnout jenom na návrh (§ 32 odst. 1); účastenství však explicitně vymezeno*

⁵⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 47.

⁵⁸ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 32.

není. Na druhé straně je v některých řízeních, která lze zahájit i bez návrhu, účastenství upraveno výslovně, a řídí se tedy druhou definicí, třebaže na to § 6 odst. 2 vůbec nepamatuje. Na první a druhou definici účastníků nesporného řízení proto nelze nahlížet tak, že první se uplatní v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu, zatímco druhá v řízeních návrhových. Jejich vztah je ve skutečnosti poměrem obecného a zvláštního. Za speciální je nutno vždy považovat výslovnou zákonnou úpravu okruhu účastníků; stanoví-li zákon okruh účastníků řízení explicitně, má toto vymezení, odpovídající § 6 odst. 2, coby lex specialis vždy přednost před obecnou definicí. Tato první definice, obsažená v § 6 odst. 1, se může uplatnit jenom tehdy, chybí-li výslovná úprava; to platí jak pro řízení, která lze zahájit i bez návrhu, tak i pro řízení striktně návrhová.“⁵⁹

Rovněž Svoboda v rámci definice účastníků uvádí, že jimi jsou podle § 6 odst. 1 z. ř. s. kromě případného navrhovatele podpůrce a podporovaný. Zároveň doplňuje, s čímž lze jistě souhlasit, že jestliže rozhodnutím má být nahrazeno rozhodnutí o dřívějším podpůrném opatření (dřívější rozhodnutí o schválení zastoupení členem domácnosti), je účastníkem řízení i ten, kdo byl oprávněn jednat jménem člověka na základě dřívějšího rozhodnutí.⁶⁰

Podle 32 odst. 2 z. ř. s je nezbytné, aby k výše uvedenému návrhu byla přiložena smlouva o nápomoci, která má být v řízení schválena. Není-li smlouva uzavřena v písemné formě a tato její písemná forma přiložena k návrhu, musí být podstatný obsah smlouvy o nápomoci zachycen v samotném návrhu. Není-li smlouva přiložena nebo neobsahuje-li návrh tento podstatný obsah, postupuje soud podle § 43 o. s. ř., tedy vyzve k předložení smlouvy o nápomoci nebo k dodatečnému popisu jejího obsahu, neboť se jedná o procesní náležitosti návrhu. Nedojde-li k odstranění takového nedostatku, soud návrh odmítne podle § 43 o. s. ř.⁶¹

Soud může navrhovanou podobu smlouvy schválit i zčásti, přičemž zkoumá, v jakém rozsahu je v souladu s vůlí podpůrce a podporovaného a zároveň je-li v zájmu podporovaného. Pokud soud schválí smlouvu o nápomoci jen zčásti, ve zbývajících částech návrh zamítne, přičemž hodlá-li tak učinit, poučí účastníky o svém záměru předem podle § 118a a § 5 o. s. ř.⁶²

Výrok o schválení smlouvy o nápomoci nemusí obsahovat přesné znění smlouvy, má-li smlouva standardní obsah ve smyslu § 46 odst. 1 o. z. Pokud však ve srovnání s tímto ustanovením obsahuje další povinnosti podporovaného, je omezena časem nebo splněním

---

⁵⁹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 32.

⁶⁰ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 26.

⁶¹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 27.

⁶² Tamtéž.

podmínky, je třeba tyto nadstandardní náležitosti uvést přímo ve výroku usnesení, v opačném případě by totiž nebyl obsah závazku nebyl zjistitelný ani z rozhodnutí, ani ze zákona.⁶³

2.2.1.2. Řízení o odvolání podpůrce

Ze znění § 48 o. z. vyplývají dvě situace, za kterých soud podpůrce odvolá.

V prvním případě soud podpůrce odvolá na návrh podporovaného nebo samotného podpůrce. Toto řízení je možné zahájit pouze na návrh a soud v takovém případě podpůrce vždy odvolá, neboť podpora je založena na vzájemné důvěře stran, pokud tato důvěra chybí, nemůže být podpora smysluplně poskytnuta, nikoho také nelze k podpoře nutit.⁶⁴

Ve druhém případě soud podpůrce odvolá i bez návrhu, pokud závažně poruší své povinnosti. Povinnostmi jsou myšleny povinnosti zákonné i smluvní, může jít o nedostatečné projevení zájmu o podporovaného, ignoraci, asistenci při jednání, jež bude pro podporovaného nevýhodné, nebo uzavření smlouvy, ze které bude těžit na úkor podporovaného.⁶⁵

2.3. Zastoupení členem domácnosti

Zastoupení členem domácnosti představuje další z mírnějších a méně omezujících opatření sloužících k podpoře osob, které nejsou schopni pro duševní poruchu samostatně právně jednat. Mezi zástupcem a zastupovaným je důležitá užší vazba, aby byl zástupce znalý poměrů zastupovaného a díky tomu byl schopen řádně obstarávat jeho záležitosti. Ideálním je tento institut v případech, kde děti žijí v blízkosti svého stárnoucího rodiče, u něhož se projevila stařecká demence, při vzniku či prohloubení duševní poruchy u jednoho ze spolužijících manželů či partnerů, nebo tehdy, pečují-li rodiče o dítě s pokročilou mentální retardací a toto dítě dosáhne zletilosti.⁶⁶

Podle § 49 odst. 1 o. z. brání-li duševní porucha zletilému, který nemá jiného zástupce, samostatně právně jednat, může ho zastupovat jeho potomek, předek, sourozenec, manžel nebo partner, nebo osoba, která se zastoupeným žila před vznikem zastoupení ve společné domácnosti alespoň tři roky.

Zastoupení členem domácnosti není možné, pokud posuzovaný má již opatrovníka, a stejně tak není možné, aby pro stejné vztahy byl člověk zastoupen členem domácnosti a zároveň

---

⁶³ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 28.

⁶⁴ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 48.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 49.

měl sjednání smlouvu o nápomoci.⁶⁷ Rozdílem mezi instituty smlouvy o nápomoci a zastoupení členem domácnosti je zejména intenzita působení duševní poruchy. V případě nápomoci duševní porucha činí posuzovanému pouze obtíže, avšak u zastoupení členem domácnosti je nezbytné, aby přímo bránila posuzovanému samostatně právně jednat. Přikláním se ovšem k výkladu, podle kterého nemusí duševní porucha posuzovanému bránit v právním jednání zcela, avšak stačí, když člověk není schopen spravovat veškeré obvyklé záležitosti.⁶⁸ Stejně jako v případě schvalování smlouvy o nápomoci bude k prokázání duševní poruchy postačovat zpráva ošetřujícího specializovaného lékaře.

Zástupce dá zastoupenému na vědomí, že ho bude zastupovat, a srozumitelně mu vysvětlí povahu a následky zastoupení. Odmítne-li to člověk, který má být zastoupen, zastoupení nevznikne, přičemž k odmítnutí postačí schopnost projevit přání (§ 49 odst. 2 o. z.). Zástupce je povinen dbát o ochranu zájmů zastoupeného a naplňování jeho práv i o to, aby způsob jeho života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby odpovídal i zvláštním představám a přáním zastoupeného, nelze-li tomu rozumně odporovat (§ 51 o. z.).

Zastoupení se vztahuje na obvyklé záležitosti, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného (§ 52 odst. 1 o. z, věta první). Zde je nutno rozlišovat mezi pojmem obvyklé a běžné záležitosti každodenního života. Vyřizovat si běžné záležitosti každodenního života je oprávněn každý sám a tato možnost mu nemůže být odebrána ani omezením jeho svéprávnosti. Obvyklé záležitosti představují širší oblast, přičemž se může jednat například o pravidelné platby pojistného, daní apod.⁶⁹

V případě, že bude potřeba právního jednání za zastupovaného v jiné než obvyklé záležitosti, souhlasím s postupem, podle kterého bude třeba podat k soudu návrh na jmenování opatrovníka pro toto konkrétní právní jednání podle § 465 o. z., neboť to bude potřeba k ochraně zájmů zastupovaného. Tímto jmenováním opatrovníka nezanikne zastoupení členem domácnosti podle § 54 o. z., neboť tak by se stalo pouze v případě jmenování opatrovníka, který by byl oprávněn za zastupovaného jednat i v obvyklých záležitostech (např. opatrovník osobě omezené ve svéprávnosti), a tímto by nahradil zástupce z řad členů domácnosti.⁷⁰

Zástupce není oprávněn udělit souhlas k zásahu do duševní a tělesné integrity člověka s trvalými následky (§ 52 odst. 1 o. z.).

---

⁶⁷ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 49.

⁶⁸ Tamtéž a také SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 33.

⁶⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 52.

⁷⁰ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 52.

Rozporuplnou úpravu představuje § 52 odst. 2 o. z., podle kterého zástupce může nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného, avšak s peněžními prostředky na účtu zastoupeného může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce podle jiného právní předpisu. Tímto jiným právním předpisem je zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Z uvedeného vyplývá, že dle životních poměrů může zástupce s hotovostními příjmy u člověka s vyššími příjmy disponovat i s vysokými částkami, půjde-li i o prostředky na bankovním účtu, bude omezen životním minimem. Přitom právě dispozice s prostředky na bankovním účtu je snadněji dohledatelná a poskytuje vyšší míru ochrany v jakýchkoliv transakcích oproti dispozici s hotovostí. Rovněž souhlasím s výkladem Čuhelové a Flanderové, podle kterého nesmí životní minimum přesáhnout jednorázová dispozice s prostředky na účtu, částky se nesčítají a limit je dán obecněji zajištěním všech obvyklých potřeb posuzovaného, které odpovídají jeho poměrům.⁷¹

Dojde-li k situaci, že má zastoupený více zástupců z řad členů domácnosti, postačí, pokud jedná jeden z nich. Jedná-li však vůči další osobě více zástupců společně a odporují-li si nepřihlíží se k projevu žádného z nich (§ 53 o. z.).

2.3.1. Řízení ve věci zastoupení členem domácnosti

Ke vzniku zastoupení se vyžaduje schválení soudu. Před vydáním rozhodnutí soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor opatrovaného, a to za použití takového způsobu dorozumívání, který si zastoupený zvolí (§ 50 o. z.). O vzniku zastoupení členem domácnosti soud rozhoduje ve zvláštním řízení podle § 31 písm. e) z. ř. s., které lze zahájit na návrh i bez návrhu. Pro řízení v prvním stupni jsou věcně příslušné okresní soudy podle § 2 odst. 1 z. ř. s., místně přísným pak je podle § 4 z. ř. s. obecný soud člověka, který má být zastoupen členem domácnosti. Účastníky jsou budoucí zástupce a zastupovaný. Soud rozhoduje konstitutivním usnesením, přičemž právní mocí usnesení se stává zastoupení členem domácnosti účinným.⁷²

Ke zjištění názoru zastoupeného je možné svolat jiný soudní rok podle § 18 z. ř. s. nebo nařídít místní šetření v místě bydliště budoucího zastoupeného. Při tomto úkonu je nezbytné použít způsob dorozumívání zvolený zástupcem. Jde o promítnutí principu autonomie vůle, který je stěžejním principem Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Zjistí-li soud,

---

⁷¹ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 52. a také FLANDEROVÁ, M. Zastoupení členem domácnosti – ano nebo ne? In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 8. 10. 2023]. ASPI ID: LIT50707CZ.

⁷² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 50.

že posuzovaný se zastoupením členem domácnosti nesouhlasí, nemůže návrhu vyhovět. Návrh proto zamítne a bylo-li řízení zahájeno bez návrhu, řízení zastaví.⁷³

Podle § 33 z. ř. s. soud v řízení o zastoupení členem domácnosti nařídí k projednání věci jednání jen tehdy, navrhne-li to účastník nebo je-li to nezbytné. Nezbytnost nařízení jednání soud zjistí při výše uvedeném soudním roku nebo místním šetření. Soud by měl nařídít jednání i tehdy, když z obsahu spisu není zřejmé, zda jsou splněny veškeré podmínky pro schválení zastoupení, zejména pak není-li z předchozího šetření znám jednoznačný souhlas budoucího zastupovaného, nařízení jednání by nemělo být výjimečnou záležitostí.⁷⁴

Podle § 3 odst. 3 písm. i) zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, se údaj o nabytí právní moci rozhodnutí soudu o schválení zastoupení členem domácnosti, případně o zániku tohoto zastoupení, zapíše do informačního systému evidence obyvatel.

Zastoupení členem domácnosti zaniká, pokud se jej zástupce vzdá nebo pokud zastoupený odmítne, aby ho zástupce dále zastupoval. K odmítnutí postačí schopnost projevit přání zastupovaného. Zastoupení rovněž zaniká, pokud soud jmenuje zastoupenému opatrovníka (§ 54 odst. 1 o. z.). Je-li uzavřena smlouva o nápomoci při rozhodování, zanikne zastoupení členem domácnosti účinností smlouvy v rozsahu, v jakém je zastoupený způsobilý právně jednat. (podle § 54 odst. 2 o. z.).

---

⁷³ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 50.

⁷⁴ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 33.

3. HMOTNĚPRÁVNÍ PŘEDPOKLADY OMEZENÍ SVĚPRÁVNOSTI

K omezení svěprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti (§ 55 odst. 1 o. z.).

Zájem člověka je základním pojmem, je nezbytné k němu přihlížet po celou dobu řízení o svěprávnosti, neboť omezení svěprávnosti představuje významný zásah do přirozených práv člověka. Obecně je zde nutné vycházet z testu proporcionality definovaného v judikatuře Ústavního soudu⁷⁵, která stanovila, že omezení základních práv musí sledovat legitimní cíl, musí být dáno racionální spojení mezi tímto cílem a prostředky zvolenými k jeho dosažení, přičemž je třeba se současně ptát, zda existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, nebo jej úplně vyloučilo.⁷⁶ Omezení svěprávnosti je v zájmu posuzované osoby tehdy, pokud v důsledku své duševní poruchy, která není jen přechodného rázu, jedná tak, že může ohrozit svou existenci, a mírnější (podpůrné) opatření nepostačuje, přičemž samotná existence duševní poruchy důvodem pro omezení svěprávnosti není.⁷⁷

K omezení svěprávnosti může dojít pouze po **zhlédnutí** posuzované osoby. Jedná se o proces, v rámci kterého soud zjistí stav posuzované osoby vlastním pozorováním, jeho provedení má neformální charakter, přičemž nejčastěji je realizován v rámci jiného soudního roku u posuzované osoby doma nebo v zařízení, ve kterém je umístěna. K povaze a průběhu úkonu zhlédnutí dále odkazují na bod 4.4.2.

Plným uznáním práv a osobní jedinečnosti lze rozumět silně individualizovaný přístup soudu ke každému jednotlivci. Je nezbytné v rámci prováděného dokazování řádně zjistit, kde a s kým posuzovaný žije, jaký je jeho denní režim, které záležitosti mu činí obtíže a které je schopen si obstarat sám. Rovněž je třeba posoudit, do jakých situací se dostává a které z nich mohou ohrozit jeho zájem, případně jaká je jeho osobní a majetková situace.⁷⁸ Na základě těchto zjištění musí soud vyhodnotit **rozsah a stupeň neschopnosti posuzovaného postarat se o tyto záležitosti** a odpovídajícím konkrétním způsobem určit potřebný rozsah omezení svěprávnosti.

---

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04

⁷⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 55.

⁷⁷ Tamtéž a také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2018, sp. zn. 30 Cdo 4701/2017

⁷⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 55.

Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření (§ 55 odst. 2 o. z.).

V rámci **hrozby závažné újmy** je důležité zjistit a vyhodnotit dosavadní zaznamenané negativní jevy na straně posuzovaného, např. pokud měl posuzovaný tendenci k určitému jednání, které by mohlo přivodit na jeho straně negativní důsledky, a zda při využití mírnějších a pro posuzovaného méně omezujících opatření by bylo možné takové projevy korigovat či vytěsnit.⁷⁹ Nebezpečí, že v případě neomezené svéprávnosti dojde k závažné újmě na straně posuzovaného, musí být nikoliv jen hypotetické.⁸⁰

Přistoupení k omezení svéprávnosti pak musí znamenat nejkrajnější prostředek, neboť soud je vždy povinen zkoumat, zda v případě konkrétního posuzovaného nepostačí jedno z **mírnějších (podpůrných) opatření** popsanych v předchozí části práce. Nejmírnějším prostředkem se zde rozumí využití institutu nápomoci při rozhodování, následně pak zastoupení členem domácnosti. Teprve tehdy, vyjde-li najevo (nejen ze znaleckého posudku, ale z celého provedeného dokazování), že tato mírnější opatření nepostačí, může soud přistoupit k plnohodnotnému omezení svéprávnosti.

Omezit svéprávnost člověka může jen soud, přičemž vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si tento člověk zvolí (§ 56 odst. 1 a 2 o. z.). Procesně tomuto ustanovení odpovídá § 38 z. ř. s., jehož aplikace je rozvedena v další části práce. Se zjišťováním názoru posuzovaného a komunikací soudů souvisí mimo výslechu a úkonu zhlédnutí rovněž povinnost soudu seznámit posuzovaného s rozhodnutím a zajistit, aby měl rozhodnutí k dispozici (procesně odpovídající ustanovení § 41 z. ř. s. viz podrobněji dále).⁸¹

Dalším zásadním kritériem je, že soud může omezit svéprávnost posuzovaného pouze v rozsahu, v jakém tento posuzovaný není pro **duševní poruchu, která není jen přechodná**, schopen právně jednat (§ 57 odst. 1 o. z.). Duševní poruchu lze podle moderních medicínských názorů vymezit jako zřetelnou odchylku od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody jako výslednice vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a environmentálních) faktorů.⁸² Pojmy duševní porucha a duševní nemoc

---

⁷⁹ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 55 a také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 3064/2019

⁸⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 55 a také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 1287/2017, a nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16.

⁸¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 56.

⁸² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 57.

nelze zaměňovat, neboť pojem duševní nemoc je pojem užší. Duševní porucha může být způsobena rozdílnými příčinami, a to samotnou duševní chorobou nebo jinou nemocí, která má takovou poruchu za následek, anebo může být vyvolána požitím návykových látek. Duševní porucha je termín právní, nikoliv odborný – medicínský. Mezi duševní poruchy nikoliv přechodného rázu můžeme zahrnout schizofrenní onemocnění, demenci, mentální retardaci, závislosti, těžké úzkostné poruchy a závažné poruchy osobnosti. Lehké a středně těžké poruchy osobnosti pak nejsou považovány za duševní poruchu a nemohou být příčinou omezení svéprávnosti.⁸³ Má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti (§ 57 odst. 2 o. z.).

Soud **vymezí rozsah**, v jakém způsobilost člověka samostatně jednat omezil (§ 57 odst. 1 o. z.). Zde je nutné zdůraznit, že vymezení rozsahu je odvislé od provedeného dokazování. Ve stanovení výčtu těchto omezení odkazují dále na příslušnou část odpovídající procesním otázkám, zejména prováděnému dokazování a podobě finálního rozhodnutí. Oblasti, které je třeba v rozhodnutí zohlednit jsou zejména specifikace právních jednání dotýkajících se majetkové sféry posuzovaného, omezení v oblasti manželství, omezení v rodinněprávních otázkách, osvojení a určování rodičovství.⁸⁴ Svéprávnost člověka **nelze omezit k protiprávnímu jednání**, neboť způsobilost odpovídat za své jednání je v těchto případech posuzována vždy individuálně podle schopnosti osoby své jednání posoudit a ovládnout (§ 24 o. z.), popřípadě podle předpisů trestního práva, náhrada škody způsobené protiprávním jednáním osoby stížené duševní poruchou je pak posuzována podle § 2920 o. z.⁸⁵ Omezit rovněž nelze jednání před soudy a před úřady pro rozpor se zákonem, neboť takovým omezením svéprávnosti posuzovaného není sledován jeho zájem, ale zájem státu a jeho orgánů (aby nebyly obtěžovány četnými podáními).⁸⁶

Zásadním hmotněprávní limit pro omezení svéprávnosti je stanoven v § 64 o. z., podle kterého jakékoliv rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat **v běžných záležitostech každodenního života**. Takové právní jednání spočívá v uspokojení obvyklých, zpravidla periodicky se opakujících potřeb člověka, jako je každodenní nákup potravin, běžných spotřebních věcí, léků, přeprava veřejnými hromadnými prostředky nebo návštěva kulturních a společenských zařízení. Odborná literatura pak

---

⁸³ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 57.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž a také rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 17 Co 538/97, a také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3398/2007.

upozorňuje, že takovým jednáním není placení nájemného a ani placení závazků vůči energetickým či telekomunikačním společnostem.⁸⁷ Tyto platby pak tedy musí být posuzovány v rámci specifikace právních jednání týkajících se majetkové sféry (tedy např. v rámci stanovených finančních limitů).

Relativně sporným stále zůstává možnost soudu rozhodovat o omezení svéprávnosti člověka ve výroku jeho **volebního práva** či ve výkonu jeho práva hlasovat v referendu. Část odborné veřejnosti je přesvědčena, že podle platného práva tuto pravomoc soudy nemají.⁸⁸ Podle Nejvyššího soudu je soud v řízení o omezení svéprávnosti oprávněn rozhodnout o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, přičemž omezit posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva lze jen výrokem soudního rozhodnutí, a to výslovně.⁸⁹ Podle odlišného stanoviska JUDr. Roberta Waltra mohou obecné soudy přistoupit k omezení svéprávnosti člověka ve výkonu jeho volebního práva jen při existenci tomu odpovídající výslovné právní úpravy, která však neexistuje, neboť stávající právní institut omezení svéprávnosti podle občanského zákoníku se vztahuje k regulaci v oblasti soukromého práva. Vychází také z toho, že článek 29 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením zaručuje aktivní i pasivní volební právo všem osobám s jakýmkoliv postižením a výslovně míří i na osoby s postižením v duševní oblasti. Rovněž poukazuje na skutečnost, že výše uvedené stanovisko Nejvyššího soudu nedává přijatelnou odpověď na otázku, jaký zájem člověka je chráněn a jaká závažná újma této osobě hrozí při výkonu volebního práva.⁹⁰ Kudrna vyloučení možnosti omezit člověka k výkonu volebního práva vyvozuje přímo z § 55 o. z., neboť tvůrci kodexu vyšli z koncepce v podstatě výlučné ochrany jednotlivce před právním sebepoškozováním a vyloučili primárně ochrannou funkci ve vztahu ke společnosti. Za klíčovou podmínku pro omezení proto považuje ochranu omezované osoby a upozorňuje, že je třeba si položit otázku, zda si člověk výkonem volebního práva může uškodit. V tomto smyslu pak uvádí, že výkonem aktivního volebního práva si člověk uškodit nemůže, avšak v případě výkonu pasivního volebního práva (z následného výkonu funkce) člověku újma vzniknout může, a proto podle něho i § 55 o. z. umožňuje v této věci svéprávnost člověka omezit.⁹¹

---

⁸⁷ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 64.

⁸⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 57.

⁸⁹ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016, publikováno v Sb. NS pod č. 3/2017

⁹⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 57.

⁹¹ KUDRNA, J. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. Právní rozhledy, 2017, č. 1, s. 18-22.

Podle Ústavního soudu jsou obecné soudy povinny zvlášť posuzovat to, zda je konkrétní osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb.⁹² Bartoň upozorňuje, že z dosavadních závěrů Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva plyne, že má-li být způsobilost jednotlivce k výkonu volebního práva omezena, musí to být vždy individuálně zkoumáno a posouzeno. Rovněž pak uvádí, že je otázkou, nakolik občanský zákoník poskytuje oporu pro možnost omezit jednotlivce ve výkonu volebního práva, zejména zda je účelem omezení práva ochrana jednotlivce samotného. Závěry výše uvedeného stanoviska Nejvyššího soudu, které poskytuje velmi široký výklad, považuje za značné sporné.⁹³

Osobně se přikláním k výkladům, podle kterých je možné volební právo omezit. Souhlasím s tím, že není možné, aby osoba, která není sama plně způsobilá rozhodovat o svých záležitostech, neboť je riziko, že by si tím způsobila újmu, mohla v případě pasivního volebního práva ve volené funkci rozhodovat o záležitostech jiných. Stejně tak ale, aby v případě aktivního volebního práva měla možnost ovlivnit výsledky voleb či referenda. Na uvedené lze podle mého názoru pohlížet i optikou zájmu jednotlivce s omezenou svéprávností a potenciálního vzniku jeho újmy. Újma může takovému člověku jistě vzniknout v případě pasivního volebního práva zvolením do funkce, kterou nebude schopen řádně vykonávat, rovněž však ale u aktivního volebního práva, neboť jeho hlasování nemusí být řádně promyšlené a může přispět k výsledku, který není v souladu s jeho zájmem. Souhlasím s tím, že v rámci prováděného dokazování a znaleckého posudku musí být otázka schopnosti porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb individuálně zkoumána a posouzena.

Soud může svéprávnost omezit **v souvislosti s určitou záležitostí na dobu nutnou pro její vyřízení**, nebo na jinak určenou určitou dobu, **nejdéle však na tři roky**. Je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, **nejdéle však na pět let**. Uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají. Zahájí-li se však v této době řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, **nejdéle však jeden rok**. (§ 59 odst. 1 a 2 o. z.).

---

⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08

⁹³ BARTOŇ, M. Omezitelnost základního práva podílet se na správě věcí veřejných a možné přístupy k limitaci práva. Právní rozhledy, 2019, č. 15-16, s. 531-541.

4. ŘÍZENÍ O SVÉPŘÁVNOSTI

Omezit svéprávnost člověka může jen soud (§ 55 odst. 1 o. z.). Řízení o svéprávnosti a v něm prováděné dokazování primárně vede ke zjištění soudu, zda jsou u posuzovaného naplněny hmotněprávní předpoklady k omezení jeho svéprávnosti, v jaké míře je nutno svéprávnosti posuzovaného omezit, zdali v konkrétním případě nepostačí některé z podpůrných opatření, a kdo se má případně stát hmotněprávním opatrovníkem posuzovaného. V řízení se zásadně prokazuje, jakého konkrétního právního jednání posuzovaný není schopen, nikoliv to, kterého ještě je schopen.⁹⁴ Průběh a podoba prokazování jsou vedeny zásadou vyšetřovací, kdy je soud povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí, přičemž není omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci. Účastníci mohou uvádět rozhodné skutečnosti a označovat důkazy až do vydání nebo vyhlášení rozhodnutí, čímž není dotčeno právo účastníků uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení (§ 20 odst. 1 a odst. 2 z. ř. s.).

4.1. Příslušnost soudu

4.1.1. Věcná příslušnost

Podle § 33 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, rozhodují okresní soudy jako soudy prvního stupně, nestanoví-li zákony o řízení před soudy jinak. Podle § 3 odst. 1 z. ř. s. jsou pro řízení v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon jinak. Odst. 2 tohoto ustanovení taxativně určuje druhy řízení, ve kterých jsou věcně příslušné v prvním stupni soudy krajské, řízení o svéprávnosti mezi nimi nicméně není, speciální úprava věcné příslušnosti pro řízení o svéprávnosti není stanovena, pro řízení o svéprávnosti v prvním stupni bude proto dle obecné úpravy odst. 1 příslušný okresní soud.⁹⁵ Pro určení věcné příslušnosti jsou podle § 11 odst. 1 o. s. ř. až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení. Věcná příslušnost představuje podmínku řízení, k jejíž splnění soud přihlíží dle § 103 o. s. ř. kdykoliv za řízení. Zjistí-li soud nedostatek věcné příslušnosti jako jedné z podmínek řízení, postupuje i v případě řízení o svéprávnosti dle § 104 a násl. o. s. ř., tedy že buď řízení zastaví (§ 104 odst. 1 o. s. ř., nebo předloží věc k rozhodnutí o otázce věcné příslušnosti svému nadřízenému vrchnímu soudu (§ 104a odst. 2 o. s. ř.).⁹⁶

---

⁹⁴ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 77.

⁹⁵ V obvodu hlavního města Prahy působnost okresních soudů vykonávají obvodní soudy, v obvodu Města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně (viz § 9 odst. 1 a 2 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích).

⁹⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 3.

4.1.2. Místní příslušnost

Místní příslušnost je pro řízení o svéprávnosti naopak již speciálně upravena v § 34 z. ř. s. Zde je v první řadě jasně určeno, že pro toto řízení je obecný soud toho, o jehož svéprávnosti se rozhoduje. Důvodem této úpravy bezpochyby je, aby měl posuzování co největší možnost se řízení efektivně účastnit a měl možnost být se soudem v co nejbližším kontaktu jak během řízení, tak po jeho skončení. V realitě je spousta případů, kdy se posuzovaný ze zdravotních důvodů (ať fyzických nebo psychických) stejně k soudu dostavit nemůže, a v řízení to znamená navýšení zátěže pro ostatní osoby (svědky, znalce, tlumočníky, opatrovníka atd.)⁹⁷, nicméně zájem posuzovaného je v řízení na prvním místě a je důležité jeho možnosti kontaktu se soudem maximalizovat. Rovněž je to v zájmu opatrovnického soudce, má-li flexibilně provést zhlédnutí posuzovaného, popřípadě jiný soudní rok, je žádoucí, aby se posuzovaný fakticky nacházel v obvodu jeho soudu.

Obecným soudem fyzické osoby je podle § 85 odst. 1 o. s. ř., nestanoví-li zákon jinak, okresní soud, v jehož obvodu má bydliště. Nemá-li bydliště, okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Má-li fyzická osoba bydliště na více místech, jsou jejím obecným soudem všechny okresní soudy, v jejichž obvodu bydlí s úmyslem zdržovat se tam trvale. Nelze-li zjistit bydliště fyzické osoby nebo nelze-li zjistit, v obvodu kterého okresního soudu se fyzická osoba zdržuje, nebo lze-li to zjistit jen s velkými obtížemi, je obecným soudem fyzické osoby okresní soud, v jehož obvodu se nachází místo trvalého pobytu evidované v informačním systému evidence obyvatel podle zákona o evidenci obyvatel, popřípadě místo jiného pobytu evidované podle jiných právních předpisů.⁹⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že adresa bydliště nemusí být (a také často není) shodná s adresou trvalého pobytu evidovaného podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Adresu trvalého pobytu mají osoby stále častěji například na ohlašovně obecního úřadu, posuzované osoby v řízeních o svéprávnost nevyjímaje.⁹⁹ Pojem bydliště je definován v § 80 o. z., který mimo jiné stanoví, že člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Z výše uvedeného se rovněž ukazuje jako nezbytné, aby

---

⁹⁷ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 34.

⁹⁸ Posledně jmenované pravidlo určení bydliště dle trvalého pobytu bylo vloženo novelou o. s. ř. zákonem č. 296/2017 Sb.)

⁹⁹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 34.

místní příslušnost soudu byla založena právě faktickým bydlištěm posuzovaného, a až v krajním případě místní příslušnost posuzovat bydlištěm hlášeným jako trvalým.

Výjimku z výše uvedeného pravidla stanoví rovněž § 34 z. ř. s., podle něhož je-li tato osoba bez svého souhlasu umístěna ve zdravotním ústavu nebo je-li umístěna v zařízení uvedeném v § 84 z. ř. s., je příslušný soud, v jehož obvodu je tento ústav. Jedná se o osoby, které byly umístěny ve zvláštním zařízení bez jejich souhlasu, přičemž se tímto zařízením může myslet ústav vykonávající zdravotnickou péči podle § 66 a násl. z. ř. s. nebo zařízení sociálních služeb na základě smlouvy, kterou s poskytovatelem sociálních služeb uzavřel opatrovník podle § 84 z. ř. s. a násl. V těchto případech, kdy je posuzovaný umístěn v některém ze zdravotnických zařízení tohoto typu je proto na místě, aby soud zjišťoval, zdali o umístění posuzovaného rozhodoval soud, popřípadě zdali zde byl posuzovaný umístěn se svým souhlasem a podle toho teprve následně vyhodnocoval svou místní příslušnost. K tomuto případnému umístění do některého ze zařízení je nutno dodat, že místní příslušnost soudu nelze určit do budoucna předběžným prohlášením (např. aby člověk s vědomím, že toto řízení bude vedeno, ulehčil budoucímu opatrovníkovi).¹⁰⁰

4.1.3. Přenesení místní příslušnosti

I pro řízení o svéprávnosti se použije obecná úprava ustanovení § 11 odst. 1 o. s. ř., který mimo jiné vyjadřuje zásadu *perpetuatio fori*, tedy že pro určení věcné a místní příslušnosti jsou až do skončení řízení rozhodné okolnosti, které tu jsou v době jeho zahájení, tato místní příslušnost poté trvá po celou dobu řízení.¹⁰¹ Řízení o svéprávnosti je nicméně jedním z těch, na které se vztahuje úprava § 5 z. ř. s., který umožňuje za situace, kdy se změní v řízení okolnosti, podle nichž se posuzuje příslušnost, může příslušný soud přenést svoji příslušnost na jiný soud, je-li to v zájmu osoby, o jejíž svéprávnosti se rozhoduje. Pokud poté soud, na nějž byla příslušnost přenesena, s přenesením nesouhlasí, předloží věc k rozhodnutí svému nadřízenému soudu. Možnost takového přenesení je odůvodněna opět zejména již výše uvedenou potřebou umožnit posuzovanému co nejbližší kontakt se soudem. Během řízení může dojít například ke změně faktického bydliště posuzovaného, popřípadě může dojít k výše zmiňovanému umístění posuzovaného ve zdravotním zařízení, je zde proto namístě zohledňovat opět zájem posuzovaného a zajistit pro něho s ohledem na průběh řízení určitý

---

¹⁰⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 34.

¹⁰¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 5.

komfort. Jak z dikce ustanovení vyplývá, zájem posuzovaného je totiž i v této otázce primárním ukazatelem a základní podmínkou pro přenesení místní příslušnosti. Došlo-li by pouze k samotné změně okolností, podle nichž se určuje místní příslušnost, ale z řízení by bylo zřejmé, že přenesení není v zájmu posuzovaného, k přenesení by nemohlo dojít.

Za splnění výše uvedených podmínek může být tedy místní příslušnost přenesena na jiný věcně příslušný soud, který by byl místně příslušným soudem v době, kdy příslušný soud o přenesení příslušnosti rozhoduje. Přenesení místní příslušnosti je možné provést téměř kdykoliv za řízení, naplňoval-li by tento krok za splnění existence rozhodných skutečností zájem posuzovaného. Nutno ovšem podotknout, že změna rozhodných skutečností musí být pro přenesení místí příslušnosti relativně trvalá.¹⁰² Důležité přitom je, aby měl soud tyto skutečnosti dobře zjištěny, chystá-li se přenést příslušnost na základě změny bydliště posuzovaného, je důležité, aby znal novou adresu faktického bydliště posuzovaného (např. na základě zprávy opatrovníka), nikoliv aby se spoléhal na adresu, kterou zjistil lustrací v centrální evidenci obyvatel. Přenesení místní příslušnosti pouze na základě tohoto údaje by pak samozřejmě nesplňovalo ani primární podmínku, a to zjištění zájmu posuzovaného.

O přenesení místní příslušnosti rozhoduje soud usnesením, a to i bez návrhu, zjistí-li změnu rozhodných skutečností sám ze své činnosti. Proti takovému rozhodnutí je přípustné odvolání, přičemž je-li odvolacím soudem odvolání potvrzeno nebo změněno tak, že se příslušnost přenáší na jiný než původně zamýšlený soud, je tímto rozhodnutím odvolacího soudu vázán bez dalšího i soud, na který byla místní příslušnost přenesena.¹⁰³ Není-li proti usnesení odvolání podáno a nabyde tak právní moci, má soud, na který byla místní příslušnost přenesena, možnost s přenesením nesouhlasit a předložit věc svému nadřízenému soudu. V předkládací zprávě popíše důvody, na základě kterých má za to, že přenesení není důvodné. Nadřízený soud poté ve svém usnesení vysloví, zdali je nesouhlas soudu důvodný, anebo není. Je-li nesouhlas nedůvodný, vrátí spis předkládacímu soudu, který následně pokračuje v řízení. Je-li nesouhlas důvodný, vrátí spis předkládacímu soudu, který spis postoupí zpět soudu, který zamýšlel přenést místní příslušnost. Ten poté pokračuje dále v řízení. Jak vidno, popsany proces předávání spisu jednotlivých soudů mezi sebou může být často časově náročný, a dojde-li

---

¹⁰² DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 5.

¹⁰³ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 5.

poté spis zpět původnímu soudu, který bude dále pokračovat v řízení, vzniklá časová prodleva dozajista nemůže být v zájmu posuzovaného ani jiných účastníků. Je proto nezbytné, jak již výše uváděno, aby měl soud vždy bezpečně zjištěné rozhodné skutečnosti pro přenesení místní příslušnosti a zjištěn zájem posuzovaného.

4.2. Zahájení řízení

4.2.1. Návrh

Řízení o svéprávnosti lze zahájit jak na návrh, tak bez návrhu podle § 13 odst. 1 z. ř. s. Zákon přesně nevymezuje, kdo všechno je tento návrh oprávněn podat, usuzuje se, že k podání návrhu je legitimován každý, kdo má právní osobnost dle § 15 o. z., je způsobilý být účastníkem řízení a má na věci právní zájem, tedy že se rozhodnutím soudu změní jeho hmotněprávní postavení.¹⁰⁴ Navrhovatel má v řízení veškerá práva účastníka řízení včetně práva podávat opravné prostředky. Podle § 35 z. ř. s., který představuje speciální úpravu zahájení řízení o svéprávnosti, může návrh na zahájení řízení o omezení nebo vrácení svéprávnosti podat též zdravotní ústav. Podle odst. 2 téhož ustanovení z návrhu musí vyplývat, z jakých skutkových a právních důvodů považuje navrhovatel návrh za důvodný a že užití mírnějších a méně omezujících opatření není možné. Nepodal-li návrh na zahájení řízení státní orgán nebo zdravotní ústav, může soud uložit navrhovateli, aby do přiměřené lhůty předložil lékařskou zprávu o duševním stavu posuzovaného, přičemž není-li v této lhůtě lékařská zpráva předložena, soud zastaví řízení. Návrh na zahájení řízení musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností a navrhovatel by měl označit důkazy, které si přeje, aby byly soudem provedeny (v tomto typu řízení se jedná především o lékařské zprávy a svědky).¹⁰⁵ Zákon zde zdůrazňuje, že navrhovatel musí ihned v návrhu dostatečně soudu odůvodnit, proč si myslí, že užití mírnějších a méně omezujících opatření není v tomto konkrétním případě možné. Mám za to, že navrhovatelé z řad laické veřejnosti (rodinný příslušník posuzovaného) nejsou často obeznámeni s možnostmi využití méně omezujících opatření, a mají tendenci podávat ihned návrh na omezení svéprávnosti. Zákonodárce tak přímo z kraje řízení donutí navrhovatele zamyslet se nad možnostmi řešení, které jejich konkrétní případ nabízí. Nebude-li návrh potřebné údaje obsahovat, bude-li nesrozumitelný nebo neurčitý, soud bude postupovat podle § 43 o.s.ř., kdy navrhovatele vyzve, aby podání opravil nebo doplnil, k opravě nebo doplnění

---

¹⁰⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 372.

¹⁰⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 35.

podání soud určí lhůtu a účastníka poučí, jak je třeba opravu nebo doplnění provést. Nestane-li se tak ve stanovené lhůtě a v řízení nelze pro tento nedostatek pokračovat, soud toto podání, kterým se zahajuje řízení, odmítne.

Řízení o svéprávnosti představuje významný zásah do práv člověka, aby se proto předešlo šikanózním návrhům, je ve výše uvedené speciální úpravě zakotvena možnost soudu některým navrhovatelům uložit, aby do přiměřené lhůty předložil lékařskou zprávu o duševním stavu posuzovaného. Podle výše uvedeného ustanovení § 35 z. ř. s. lze navrhovatele rozdělit na kvalifikované a nekvalifikované. Kvalifikovaným navrhovatelem v tomto případě je zdravotní ústav, který je v tomto ustanovení uveden jako účastník se zvláštním postavením. Je navrhovatelem kvalifikovaným, neboť mu nelze dle dikce daného ustanovení a jazykového výkladu uložit povinnost předložit lékařskou zprávu. Charvát upozorňuje na skutečnost, že z ničeho nevyplývá, že by kvalifikovaným navrhovatelem mělo a mohlo být jen zařízení specializované (například psychiatrická léčebna, soukromý psychiatr, psycholog) a ostatní by měla mít postavení navrhovatele běžného, přičemž zdůrazňuje, že chybějící úmysl zákonodárce nelze výkladem nahrazovat, a kvalifikovaným navrhovatelem bude každý poskytovatel zdravotních služeb, pokud jím je podle zákona.¹⁰⁶ Kvalifikovaným navrhovatelem ve výše uvedeném smyslu je rovněž státní zastupitelství, které je podle § 8 odst. 2 z. ř. s. oprávněno podat návrh na zahájení řízení.

Z dikce ustanovení § 35 odst. 2 z. ř. s. pak vyplývá, že kdokoliv jiný, kdo chce podat návrh na zahájení řízení, je navrhovatelem nekvalifikovaným, a soud mu proto může uložit předložení zmiňované lékařské zprávy o duševním stavu posuzovaného. Hlavním důvodem má být zabránění šikanózních návrhů na omezení svéprávnosti, nicméně nutno podotknout, že ze samotného podaného návrhu nemusí být na první pohled zřejmé, že se jedná o návrh šikanózní. Soud by měl v těchto případech zkoumat vztah mezi navrhovatelem a posuzovaným, a požadovat podrobné vylíčení skutečností, na základě kterých se navrhovatel omezení svéprávnosti posuzovaného domáhá. Charvát upozorňuje na nesprávný postup soudů, které povinnost ukládají automaticky každému nekvalifikovanému navrhovateli a řízení v případě jejího nesplnění automaticky zastavují, bez ohledu na to, jaké důvody a skutečnosti byly v návrhu uvedeny.¹⁰⁷ Ústavní soud k této problematice zdůraznil, že *obecné soudy musí v řízení o omezení svéprávnosti postupovat v souladu se zásadou oficiality a vyšetřovací tak, aby byl*

---

¹⁰⁶ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 35 odst. 1.

¹⁰⁷ Tamtéž.

*naplněn účel a smysl tohoto řízení. Předně musí určit, zda podání je podnětem nebo návrhem na zahájení řízení. Předtím, než uloží navrhovateli povinnost předložit lékařskou zprávu, zhodnotí, zda nejsou splněny podmínky pro pokračování v řízení i bez toho; v opačném případě pečlivě zváží, zda je návrh zjevně neodůvodněný či šikanózní.*¹⁰⁸ Vyhodnotí-li soud obsah návrhu jako vyžadující doplnění lékařské zprávy, vyzve k tomu navrhovatele usnesením, které je procesní povahy, a proto proti němu není odvolání přípustné. Zároveň v usnesení určí navrhovateli lhůtu, ve které má být zpráva podána. Lhůta je soudcovské povahy, a proto může být prodloužena. Nebude-li zpráva ve stanovené lhůtě soudu dodána, soud řízení může zastavit, nebrání mu to pak ale následně zahájení řízení z moci úřední.¹⁰⁹

Podaným návrhem a v něm uvedeným petitumem soud není vázán, může člověka omezit ve svéprávnosti i v jiném rozsahu, než je uvedeno v návrhu, a to aniž by návrh v takovém případě zčásti zamítal.¹¹⁰ Při podání návrhu nemusí být přesný psychický stav posuzovaného znám, a následným znaleckým zkoumáním a provedeným dokazováním může vyjít najevo, že rozsah omezení svéprávnosti je potřeba stanovit jinak.

4.2.2. Podnět

Řízení o svéprávnosti může soud rovněž zahájit i z moci úřední podle § 13 z. ř. s., neboť zákon výslovně nestanovuje, že řízení o svéprávnosti je možno zahájit pouze na návrh. Soud tak řízení zahájí bezodkladně poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení o svéprávnosti, přičemž o těchto skutečnostech se může dozvědět z vlastní činnosti v souvislosti s vedením jiných řízení (včetně sporných), z podnětu jiných soudů, správních úřadů, orgánů samosprávy nebo z podnětu jakýchkoliv fyzických nebo právnických osob.¹¹¹ Může se jednat i o osobu, která je oprávněna podat návrh na zahájení řízení, avšak z nějakého důvodu (nechce být účastníkem řízení), se rozhodla podat pouze podnět. V praxi se dá nejčastěji setkat s podáváním podnětů psychiatrických nemocnic, které z povahy své činnosti přijdou do styku

---

¹⁰⁸ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 35 odst. 1 a také náleží Ústavního soudu ze dne 11.7.2017, sp. zn. IV. ÚS 4260/2016

¹⁰⁹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 35.

¹¹⁰ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 35 odst. 2.

¹¹¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 13.

s velkým množstvím psychicky nemocných lidí. Formu podnětu dle mého názoru volí z praktických důvodů, neboť nemají kapacitu vykonávat roli účastníka ve všech těchto řízeních. V podnětu psychiatrická nemocnice zejména upozorní na jedince, kteří jsou často opakovaně hospitalizováni v jejich zařízení, přičemž trpí závažným duševním onemocněním, které dle jejich názoru způsobuje, že pacient není sám schopen si vyřizovat své záležitosti a povaha jejich onemocnění pravděpodobně vyžaduje, aby byly jejich zájmy chráněny opatrovníkem. Je žádoucí, aby v podnětu nemocnice zhruba popsala onemocnění osoby, jeho dosavadní hospitalizace, a stručné informace o jedinci. Důležitou součástí je rovněž informace, zdali je osoba v kontaktu s rodinnými příslušníky nebo jinými blízkými osobami (zdali ho někdo chodí navštěvovat) nebo zdali se o jeho zdravotní stav nikdo nezajímá, což již v počátcích může soudu naznačit, bude-li v případě omezení svéprávnosti posuzovanému ustanoven opatrovníkem někdo z jeho z blízkých, nebo jestli to bude opatrovník veřejný.

Výše uvedené informace uvedené v podnětu (ať už ho podá nemocnice nebo kdokoliv jiný) jsou pro soud nezbytné pro posouzení, jestli má zahájit řízení o svéprávnosti z moci úřední podle § 13 z. ř. s. O zahájení řízení bez návrhu vydá soud podle § 13 odst. 2 z. ř. s. usnesení, přičemž řízení je zahájeno dnem, kdy takové usnesení bylo vydáno. Podle odst. 3 téhož ustanovení proti takovému usnesení není odvolání přípustné. Podle § 169 odst. 2 o. s. ř. ve spojení s § 1 odst. 3 z. ř. s. nemusí usnesení o zahájení řízení obsahovat odůvodnění, ale z výroku usnesení musí být zřejmé, jaké řízení soud zahajuje. Toto usnesení v řízení nahrazuje návrh na zahájení řízení, proto soud musí usnesení doručit všem účastníkům do vlastních rukou.¹¹² S usnesením o zahájení řízení zasílá soud posuzovanému rovněž přiložené poučení o jeho právech a povinnostech, kde mu zejména zdůrazní možnost dát se zastupovat zástupcem v řízení, jehož si zvolí, pravidla následného zasílání listin v řízení, právo posuzovaného na vyslechnutí před soudem, označení důkazů k prokázání tvrzení a pravidla podání návrhu na vrácení svéprávnosti, dojde-li k jeho omezení. Totéž platí i pro zasílání výše uvedeného návrhu. Pokud soud naopak k podnětu řízení nezahájí, učiní o tom ve spise úřední záznam s uvedením důvodů, a oznamovatele o výsledku písemně informuje.¹¹³

---

¹¹² SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 13.

¹¹³ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 35 odst. 1.

4.2.3. Informační povinnost

Stejnopis návrhu na zahájení řízení nebo usnesení o zahájení řízení o svéprávnosti toho, kdo je advokátem, notářem, soudním exekutorem, soudcem, státním zástupcem, insolvenčním správcem, zapsaným mediátorem, znalcem nebo tlumočnickem, doručí soud dle § 36 z. ř. s. bez odkladu též ministru spravedlnosti a příslušné komoře, jejíž je jeden z výše uvedených členem. Plná svéprávnost je podmínkou pro výkon zmíněných profesí, na které jsou ze strany společnosti právního státu kladeny zvláštní požadavky, přičemž omezení svéprávnosti těchto osob by znamenalo závažný zásah mimo jiné i do sociální sféry, jednání a působení v rámci výkonu těchto profesí.¹¹⁴

S ohledem na zmiňovanou a zákonem předvídanou prevenci před šikanózními návrhy jsem toho názoru, že by v této informační povinnosti měl být vzat v potaz postup dle § 35 odst. 2 z. ř. s., tedy zohlednění osoby navrhovatele, jednoznačnost návrhu, popřípadě předložení lékařské zprávy, bude-li soud považovat návrh za šikanózní, neboť nyní zákon ukládá soudu učinit toto oznámení striktně neodkladně. Máme-li aplikovat smysl institutu předložení lékařské zprávy do této informační povinnosti, docházelo by jednoznačně k šetření práv jmenovaných subjektů, kdyby tak mělo dojít až po určitém osvědčení důvodnosti podaného návrhu.¹¹⁵

Samotné doručení návrhu nebo usnesení o zahájení řízení s doložkou právní moci nemá efekt pozastavení činnosti. Jedná se o možnost, nikoliv o povinnost, a je tak na daném adresátovi, aby sám sáhl pro opatření, kterým této osobě po dobu řízení o úpravu svéprávnosti v činnosti dočasně zamezí způsobem, který upravuje ten který příslušný právní předpis. Příslušnou komorou se pak rozumí ty, které jsou upraveny zákonem, tedy Notářská komora, Exekutorská komora České republiky a Česká advokátní komora, nikoliv dobrovolné stavovské spolky, jako je Unie soudních znalců, Unie státních zástupců a Soudcovská unie, za příslušnou komoru rovněž nelze považovat soudcovské rady.¹¹⁶

---

¹¹⁴ DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO29212013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 36.

¹¹⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 36.

¹¹⁶ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 36.

4.3. Účastníci řízení

V řízení o svéprávnosti se aplikuje třetí definice účastenství. Řízení je možné zahájit i bez návrhu, jsou proto dle § 6 odst. 1 z. ř. s. účastníky řízení navrhovatel (pokud bylo řízení zahájeno na návrh) a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Ze znění ustanovení a z povahy věci vyplývá, že je-li řízení o svéprávnosti zahájeno z moci úřední dle § 13 z. ř. s., budou účastníky řízení pouze ty osoby (osoba), o jejichž právech a povinnostech se bude v řízení jednat. Zde jsou myšlena práva a povinnosti založená v hmotněprávní rovině, tzn. osoba, která má být označena za účastníka řízení, musí mít k předmětu řízení určitý právní poměr, přičemž není rozhodné, zdali práva a povinnosti takové osoby budou vyjádřeny ve výroku konečného rozhodnutí, či zda se rozhodnutí dotkne jejího právního postavení, aniž by osoba byla výslovně ve výroku rozhodnutí zmíněna.¹¹⁷ Relativní specifikum vykazuje postavení navrhovatele, jehož účastenství je založeno výhradně procesním způsobem, tedy podáním návrhu na zahájení řízení. V řízení o svéprávnosti jako řízení nesporném je úkolem soudu, aby zajistil, že v řízení bude jednat se všemi, o jejichž práva či povinnosti jde, přičemž navrhovatel je účastníkem vždy.¹¹⁸

Účastníkem řízení o svéprávnosti bude rovněž manžel posuzovaného, a to i v případě, že není sám navrhovatelem, nezletilé dítě posuzovaného a druhý rodič dítěte, není-li to totožná osoba s manželem s posuzovaného.¹¹⁹ Svoboda podmínky účastenství ještě specifikuje tak, že manžel posuzovaného je účastníkem v případě, mají-li oba společné děti, k nimž oba dosud vykonávají rodičovskou odpovědnost. Nezletilé dítě je dle jeho výkladu účastníkem, pokud k němu posuzovaný disponuje rodičovskou odpovědností.¹²⁰ V případě účastenství manžela posuzovaného bych se na tomto místě přiklonil k širšímu výkladu, tedy obecnějšímu pojetí dotčených práv a povinností, nikoliv pouze účastenství v případě, mají-li společné děti, k nimž vykonávají rodičovskou odpovědnost. Mimo jiné dochází v praxi v rámci omezení svéprávnosti často k omezení možnosti posuzovaného sjednat smluvený režim společného jmění manželů (uzavřít manželskou smlouvou) dle § 716 o. z., čímž nepochybně začínají být dotčena práva

---

¹¹⁷ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 6.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 35.

¹²⁰ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 72 a také rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 2. 2012, sp. zn. 5 Co 302/2012

druhého manžela i v případě, že doposud nemají společné děti. Ohledně účastenství nezletilého naopak souhlasím s užším výkladem, kdy je dítě účastníkem pouze pokud k němu posuzovaný vykonává rodičovskou odpovědnost. Je-li posuzovaný z nějakého důvodu rodičovské odpovědnosti k dítěti zbaven, reálně již nebývá součástí jeho života, a zejména nevykonává funkci zákonného zástupce dítěte, a proto bych se přiklonil k variantě, aby v tomto případě nebylo již dítě účastníkem řízení o svéprávnosti.

Jak již bylo výše uvedeno, soud musí vždy zkoumat, zda se řízení účastní všichni, o jejichž právech a povinnostech je v řízení jednáno, neboť hmotněprávní předpisy výslovně nestanoví okruh účastníků, a je nutno posuzovat každou věc individuálně. V případě, že se někdo řízení neúčastní, soud postupuje podle § 7 odst. 1 z. ř. s., dle kterého jestliže někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, soud, jakmile se o něm dozví, jej přibere do řízení jako účastníka. Proti takovému usnesení není odvolání přípustné, přičemž se doručí jak účastníku, kterého soud přibírá do řízení, tak všem ostatním známým účastníkům řízení.¹²¹ Vančurová, Janek a Trebatický upozorňují, že přibrat účastníka do řízení může pouze soud prvního stupně. Vyjde-li v rámci odvolacího či dovolacího řízení najevo, že soud nejednal s úplným okruhem účastníků, nelze takovou vadu následně zhojit a rozhodnutí prvoinstančního soudu musí být v takovém případě zrušeno, věc nalézacímu soudu vrácena, ten musí opomenutého účastníka do řízení přibrat a věc znovu projednat.¹²²

Pokud se naopak řízení účastní někdo, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná, soud usnesením podle § 7 odst. 2 z. ř. s. jeho účast v řízení ukončí. Toto usnesení soud doručí rovněž nejen účastníku, jehož účast v řízení ukončuje, ale i všem ostatním známým účastníkům řízení, přičemž je také nezbytné v usnesení rozhodnout o náhradě nákladů řízení účastníka, jehož účast se ukončuje. Proti tomuto usnesení je odvolání přípustné a k podání odvolání jsou věcně legitimováni všichni účastníci řízení.¹²³

Zvláštní postavení má v řízení o svéprávnosti státní zastupitelství, které podle § 8 odst. 1 písm. d) z. ř. s. může vstoupit do zahájeného řízení a podle odst. 2 téhož ustanovení může i podat návrh na zahájení řízení o svéprávnosti. Důvodem je zejména ochrana

---

¹²¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 7.

¹²² DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 7.

¹²³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 7.

práv zaručených Ústavou a Listinou základních práv a svobod, do kterých může být v rámci řízení o svéprávnosti zasaženo. Státní zastupitelství tak v řízení zastupuje veřejný zájem, kdy působnost mu v této oblasti dává zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, který v § 5 stanoví, že státní zastupitelství je oprávněno podat návrh na zahájení občanského soudního řízení anebo vstoupit do již zahájeného občanského soudního řízení v případech, které stanoví zákon. Procesní postavení, oprávnění a povinnosti státního zastupitelství, které podalo návrh na zahájení řízení nebo vstoupilo do řízení, stanoví občanský soudní řád nebo zákon o zvláštních řízeních soudních.

Dnem vstupu do řízení je den, kdy došlo soudu oznámení o vstupu do řízení. Jde-li již jiným způsobem zahájené řízení, státní zastupitelství se nestává účastníkem řízení, ale pouze samostatným procesním subjektem.¹²⁴ Státní zastupitelství je v takovém řízení podle § 35 odst. 2 o. s. ř. oprávněno ke všem úkonům, které může vykonat účastník řízení, pokud nejde o úkony, které může vykonat jen účastník právního poměru. Podá-li ovšem státní zastupitelství návrh na zahájení řízení o svéprávnosti, stává se jako navrhovatel plnohodnotným účastníkem, kterému náleží všechna jeho práva, může tak vzít například i zpět svůj návrh na zahájení řízení.

4.4. Průběh řízení

Nařízení jednání je povinné podle § 19 z. ř. s., zároveň je možné pro některé úkony svolat ještě před jednáním jiný soudní rok podle § 18 z. ř. s. Využití jiného soudního roku v je v tomto typu řízení vhodné, neboť je možné jeho konání nařídit v bydlišti posuzovaného, na jiném místě, kde se cítí bezpečně a pohodlně, popřípadě ve zdravotnickém zařízení. Díky minimální formálnosti jiného soudního roku je možné klást důraz na citlivý přístup k posuzovanému. K samotnému jednání ve věci pak soud předvolá posuzovaného, jeho procesního opatrovníka i případného zmocněnce, dále ostatní účastníky řízení a jejich zástupce, znalce, v úvahu přicházející svědky (mezi nimi například i ošetřujícího lékaře posuzovaného, který může poskytnout aktuální informace, jinak zejména svědky, kteří mohou vypovídat o stavu posuzovaného nebo o možnostech využití mírnějších opatření), státní zastupitelství, pokud do řízení jen vstoupilo a není přímo navrhovatelem (účastníkem).¹²⁵ Charvát doporučuje,

---

¹²⁴ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 8.

¹²⁵ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38.

aby bylo jednání nařízeno přímo ve zdravotním ústavu či v zařízení sociálních služeb, je-li posuzovaný v takovém zařízení umístěn, s čímž lze nepochybně souhlasit, avšak s ohledem na časovou vytíženost opatrovnických soudců si myslím, že k drtivé většině jednání dochází stále v jednacích síních soudu.

4.4.1. Znalecký posudek a výsledek znalce

Specifické požadavky na průběh řízení o svéprávnosti upravuje § 38 odst. 1 z. ř. s., podle kterého soud vyslechne posuzovaného, znalce, podle okolností ošetřujícího lékaře posuzovaného, jeho opatrovníka a provede popřípadě další vhodné důkazy (odkaz na vyšetřovací zásadu).

Jedná-li se o prvotní omezení svéprávnosti (nikoliv přezkum), zásadně vždy je soudem ustanoven znalec z oboru zdravotnictví – psychiatrie, aby vypracoval písemný znalecký posudek, ve kterém z medicínského hlediska odborně přezkoumá duševní stav posuzovaného a míru, v jaké duševní porucha ovlivňuje jeho schopnost právně jednat. Soud je povinen zpracovat znalecký posudek i v případě, že soud přistupuje poprvé k rozhodnutí o omezení svéprávnosti člověka podle nového občanského zákoníku, byť byl posuzovaný podle starého občanského zákoníku z roku 1964 zbaven způsobilosti k právním úkonům (a v takovém řízení byl zpracován znalecký posudek) a dle lékařských zpráv ke změně zdravotního stavu posuzované osoby nedošlo.¹²⁶ Soud je bez výjimky povinen v řízení znalce vyslechnout.

Znalec je soudem ustanoven usnesením, proti kterému není odvolání přípustné¹²⁷. Usnesení se doručuje posuzovanému, jeho procesnímu opatrovníkovi a znalci. V prvním výroku usnesení je zpravidla identifikován soudní znalec a je mu uloženo vypracovat znalecký posudek ve stanovené lhůtě. S ohledem na vytíženost tohoto druhu znalců je standardní doba vyhotovení znaleckého posudku 90 dní, není-li posudek vyžadován spěšně. Nejdůležitější částí usnesení je pak formulace úkolu, na jaká zjištění se má znalec při svém zkoumání zaměřit, neboť tyto jsou následně i podkladem pro formulaci výroku o omezení svéprávnosti. Otázky mohou vypadat například takto:

Existuje u posuzovaného duševní porucha?

Jak duševní porucha ovlivňuje chování a jednání posuzovaného?

---

¹²⁶ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 23 Co 23/2021

¹²⁷ V případě vyhotovení asistentem soudce je možné podat námitky do 15 dnů od doručení podle § 9 odst. 2 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství

Může být v případě posuzovaného využito některého z podpůrných opatření při narušení schopnosti právně jednat, tj. nápomoci při rozhodování nebo zastoupení členem domácnosti?

Pokud není možné využít uvedených méně omezujících opatření, je třeba posuzovaného omezit ve svéprávnosti?

Pro jaká jednání je zapotřebí omezení svéprávnosti v následujících oblastech:

- hospodaření s penězi - do jaké výše jednoho právního jednání, či měsíčně, týdně
- hospodaření s majetkem - do jaké výše
- uzavírání smluv - manželské, pracovní, nájemní, kupní, darovací, spotřebitelské, úvěrové, smlouvy o půjčce
- podpis směnky, cenného papíru, šeku, obligace, akreditivu
- sepsání závěti
- rozhodování o svém zdravotním stavu a zdravotních opatřeních
- výkon rodičovské odpovědnosti
- zda je posuzovaný schopen osobního styku s dítětem
- zda je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu osvojení dítěte, včetně souhlasu s osvojením
- zda je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu určení a popření otcovství
- jednání s úřady a institucemi - soudní řízení, dědické řízení, správní řízení (sociální zabezpečení), přístup k utajovaným informacím
- schopnost porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb

Zda od výsledku posuzovaného může soud upustit, nelze-li tento výsledek provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav vyšetřovaného.

Ve druhém výroku tohoto usnesení je zpravidla uloženo posuzovanému, aby se na předvolání dostavil ke znalci (podle § 127 odst. 4 o. s. ř.), přičemž je zároveň poučen, že pokud tak bez omluvy neučiní, může mu být soudem uložena pořádková pokuta podle § 53 o. s. ř., popřípadě nařídit předvedení Policií ČR podle § 52 o. s. ř. Okolnost, že se posuzovaný odmítá podrobit znaleckému zkoumání, sama o sobě neodůvodňuje závěr, aby zůstal ve svéprávnosti omezen (došlo-li již k prvnímu omezení v minulosti). Takový postup soudu svědčí o nerespektování § 127 odst. 4 o. s. ř.¹²⁸

---

¹²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16

Jakmile usnesení nabude právní moci, je založen tzv. „kus“ (část spisu, která zůstává u soudu) a předmětný spis je zaslán znalci. Znalec se v rámci přípravy nejprve seznámí s obsahem spisu, zejména se zaměřením na fakta potřebná pro další lékařské zkoumání a s lékařskou dokumentací posuzovaného. Pro účely dalších vyšetřovacích úkonů si znalec posuzovaného zpravidla předvolá do své ordinace, a pokud toho posuzovaný není schopen, dostaví se za ním znalec do jeho domácího prostředí, popřípadě do zdravotnického nebo sociálního zařízení, kde pobývá. Psychiatrické vyšetření znalec následně zaměřuje na soudem formulované otázky, aby je mohl odborně zodpovědět. Zkoumání by se mimo to mělo také zaměřit na otázky, jak se posuzovaný chová v každodenním životě, jestli je schopen starat se o potřeby své a své rodiny, jak hospodaří s finančními prostředky, případně jestli je schopen práce. V rámci vyšetření znalec rovněž spolupracuje s osobami blízkými, které se o posuzovaného starají (děti, rodiče), přičemž relevantní informace o životě posuzovaného zjišťuje i od nich, obzvláště pak pokud posuzovaný není sám schopen komunikace. V rámci znaleckého posudku je poté zpracován rozbor, diagnóza, celkové zhodnocení stavu posuzovaného a na závěr jsou zodpovězeny jednotlivé otázky, které byly soudem znalci položeny.

V soudní praxi se objevuje postup, kdy je znalec ustanoven ihned po zahájení řízení a znalecký posudek je zadán tak, aby ho měl soudce již k dispozici před prvním jednáním ve věci. Odborná literatura se nicméně shoduje, že znalce by měl soud ustanovit a vyslechnout až poté, co je v řízení provedena podstatná část ostatních důkazů, zejména těch, u kterých lze očekávat, že z nich bude znalec čerpat. Těmto požadavkům pak podle odborné literatury neodpovídá výše uvedená praxe, při které k ustanovení znalce a k vyžádání znaleckého posudku dochází na počátku řízení, například v rámci přípravy jednání, tedy dříve, než si soud opatřil ostatní podklady pro své rozhodnutí.¹²⁹ Takový postup lze označit nepochybně za optimální, nicméně podle mého názoru musí v praxi narážet na dodržení zásad rychlosti a hospodárnosti řízení. Vypracování písemného znaleckého posudku je obligatorním krokem v řízení. Podle popsaného postupu by soud měl nejprve nařídit první jednání ve věci, na něm provést dostupné důkazy, jednání odročit za účelem ustanovení znalce, formulace odpovídajících otázek, vypracování znaleckého posudku, a poté pokračovat nařízením dalšího jednání. Ve věci by tedy bylo nutné nařídit vždy aspoň dvě jednání. Posuzování bývají často imobilní a i jedno jednání

---

¹²⁹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 38, rovněž DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 a také SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 82

u soudu (pokud jsou schopni se dostavit) je pro ně náročnou událostí. Při standardní době 90 dní, za kterou je zkušený znalec schopen zpracovat znalecký posudek, navíc vzniká dlouhý časový rozestup mezi těmito jednáními. Podle mého názoru je možné v určitých případech ustanovit znalce již před prvním jednáním ve věci, aniž by tím byla vždy nutně dotčena potřeba následného individuálního přístupu. Jsou-li správně formulovány otázky, na které se má znalec zaměřit, a odpovídá-li takovému postupu rovněž obsah spisu, bude mít i tímto postupem soudce při prvním jednání dostatek informací pro rozhodnutí. Korespondují-li s tímto postupem i další úkony soudu, nemusí tak být nutně dotčen ani závěr Nejvyššího soudu, podle kterého "*posudek znalců - psychiatrů v řízení o zbavení způsobilosti k právním úkonům nenahrazuje nedostatek skutkových zjištění. Úplná a spolehlivá zjištění o osobních poměrech osoby, jež má být zbavena způsobilosti k právním úkonům, umožní znalcům - psychiatrům, aby konfrontovali výsledky svého odborného vyšetření s ostatními poznatky a na základě této konfrontace bezpečně usoudili, do jaké míry projevy duševní choroby vyžadují zbavení, příp. omezení způsobilosti k právním úkonům.*"¹³⁰ Obligatorním krokem, který následuje je výsledek znalce při jednání, není možné znalecký posudek pouze přečíst. Zde znalec znovu přednese závěry svého znaleckého zkoumání a vyjádří se k doplňujícím dotazům. Finálně pak zpravidla navrhne rozsah omezení svéprávnosti. Se znaleckým posudkem jako jediným důkazem se soud spokojí opravdu výjimečně, třeba v případě osob, které se pro pokročilé stadium choroby zjevně již nijak nemohou zapojit do každodenního života a není naděje na zlepšení jejich stavu, které by umožnil použití mírnějšího opatření, i v těchto situacích jsou ale zpravidla provedeny důkazy další. Soud rovněž nesmí automaticky převzít závěry znaleckého posudku, aniž je ověří. V řízení má být zjištěno, jak se dotyčná osoba skutečně chová, jak se projevuje, jak obstarává svoji domácnost a jak hospodaří se svým majetkem, a znalec pak má být při výslechu s výsledky těchto zjištění konfrontován a vyjádřit se k nim, zatímco soud musí zvážit a rozhodnout, zda je k omezujícímu zásahu vůbec důvod.¹³¹ Nastane-li situace, kdy má soud při rozhodování k dispozici dva znalecké posudky s rozdílnými závěry o stejné otázce, musí je zhodnotit v tom smyslu, který z nich a z jakých důvodů vezme za podklad svého rozhodnutí a z jakých důvodů nevychází ze závěru druhého znaleckého posudku; pro tuto úvahu je třeba vyslechnout oba znalce. Jestliže by ani takto nebylo možné odstranit rozpory v závěrech

---

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 12. 1962, sp. zn. 5 Cz 144/1966

¹³¹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 a také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 30 Cdo 433/2010, obdobně též náleží Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09, a náleží Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11

znaleckých posudků, je třeba dát tyto závěry přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí.¹³²

Na návrh znalce může soud nařídit, aby byl posuzovaný po dobu nejvýše 4 týdnů vyšetřován ve zdravotním ústavu, jestliže je to nezbytně třeba k vyšetření zdravotního stavu a nelze-li toho dosáhnout jinak (§ 38 odst. 3 z. ř. s.). K takovému postupu se znalec uchýlí, pokud povaha duševní choroby působí obtíže zpracovat posudek bez možnosti posuzovaného delší dobu pozorovat, přičemž se musí jednat o absolutní nezbytnost, neboť se jedná o zásah do osobnostních práv posuzovaného. V návrhu znalec podrobně vylíčí, proč není možné standardní vyšetření. O návrhu znalce soud rozhoduje usnesením, které je potřeba doručit posuzovanému, a pokud je jím nařizováno vyšetření ve zdravotním zařízení, je proti němu přípustné odvolání. Usnesení je potřeba náležitě odůvodnit, včetně délky doby, po kterou má vyšetřování probíhat. Jen pro skutečnost, že se posuzovaný odmítá dostavit k vyšetření běžnému, není důvodem pro nařízení vyšetření ve zdravotním ústavu. Pokud soud návrhu znalce usnesením nevyhoví, odvolání proti němu přípustné není.¹³³

4.4.2. Zhlédnutí posuzovaného

Zhlédnutí posuzovaného soudcem je obligatorním prvkem řízení, a to bez jakékoliv výjimky, od tohoto kroku nelze upustit. Zhlédnutím se rozumí osobní kontakt, vizuální kontrola posuzovaného, pokus o zjištění stavu člověka vlastním pozorováním. Soudce se během tohoto úkonu snaží s posuzovaným promluvit, zjistit jeho stanovisko k řízení, popřípadě zdali si přeje, aby byl vyslechnut.¹³⁴ Pro účely zhlédnutí může soudce nařídit jiný soudní rok, který se může uskutečnit v neformálním prostředí bez účasti veřejnosti. V ideálním případě by zhlédnutí mělo proběhnout v prostředí, ve kterém se posuzovaný běžně pohybuje (doma, v sociálním zařízení), aby bylo možné pozorovat jeho běžné životní úkony. Lze souhlasit, že z těchto důvodů není vhodné, aby zhlédnutí proběhlo v jednací síni soudu, neboť tam není možné sledovat posuzovaného v jeho přirozeném režimu (neznámá situace, možný strach, stres, apod.), nicméně i podle Nejvyššího soudu bude vždy záviset na okolnostech konkrétní věci, kde a

---

¹³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4543/2014

¹³³ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 odst. 3

¹³⁴ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 38 + Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, publikováno v Sb. NS pod č. 73/2016.

jakým způsobem má být zhlédnutí provedeno, zejména zda u soudu, nebo jinde, stejně tak to, na co konkrétně se má soudce při úkonu zhlédnutí zaměřit.¹³⁵

Soudce následně průběh zapracuje do protokolu o zhlédnutí, kde náležitě celou situaci zachytí, a to včetně verbálních i neverbálních reakcí posuzovaného na dotazy a podněty soudce. Svoboda připomíná, že zhlédnutí není důkazním prostředkem¹³⁶, soudce nicméně zpravidla při jednání přečte protokol o zhlédnutí a nastíní jeho průběh, v odůvodnění rozhodnutí se s výsledky zhlédnutí musí vypořádat.

Zhlédnutí provádí zásadně soudce osobně, nicméně podle stanoviska Nejvyššího soudu je možné, aby v některých situacích provedla zhlédnutí osobně i jiná soudní osoba (vyšší soudní úředník, asistent soudce apod.). Může tomu tak být u osoby o jejíž svéprávnosti bylo již dříve rozhodováno, která byla v minulosti soudcem zhlédnuta a v probíhajícím řízení se jedná o překum svéprávnosti za situace, kdy její zdravotní stav (se závažným dopadem do svéprávnosti), pro který již byla v minulosti omezena ve svéprávnosti, je podle současných lékařských poznatků takové povahy, že nelze očekávat jeho zlepšení (například v důsledku demence různého typu, Alzheimerovy choroby, mentální retardace dané od narození či získané později, například jako následek úrazu, bez reálné možnosti zlepšení stavu, apod.). Takový závěr o zdravotním stavu posuzovaného ovšem musí vyplývat například z předchozího či prezentního znaleckého posudku, či alespoň musí být jednoznačně potvrzován důkladným lékařským vyšetřením (aktuální lékařskou zprávou), a nesmí být jakkoliv zpochybněn ostatními provedenými důkazy ani samotnými poznatky ze zhlédnutí již provedeného jinou soudní osobou. Takovýto procesní postup pak musí být náležitě a podrobně obsáhnut v odůvodnění rozhodnutí.¹³⁷ Nezbytným předpokladem podle Svobody vždy je, aby v takovém řízení k realizaci práva na spravedlivý proces a práva na respektování rodinného a soukromého života byla zásadně splněna měřítko obsažené v čl. 6, resp. čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8, publikované sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí pod č. 209/1992 Sb., aby skutkový stav byl spolehlivě zjištěn na základě řádného provedení odpovídajících důkazů a jejich zhodnocení a aby posuzovaná osoba

---

¹³⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 38 + Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, publikováno v Sb. NS pod č. 73/2016.

¹³⁶ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 80.

¹³⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, publikováno v Sb. NS pod č. 73/2016

byla v takovém řízení účinně zastoupena, přičemž takový postup soudu musí být v rozhodnutí řádně odůvodněn.¹³⁸

S rozvojem moderních technologií a stále častějšímu využití videokonference v soudním řízení se nabízí otázka, zdali je zhlédnutí možné provést rovněž tímto distančním způsobem. Videokonference obecně přispívá k urychlení a zefektivnění soudního řízení a může přinést výraznou organizační a časovou úlevu. Standardně videokonferenční zařízení ulehčuje výslech osob, které se pro vysoký věk či zdravotní stav osobně řízení účastnit nemohou nebo by jim způsobovalo výrazné obtíže, přičemž to bývá právě často situace posuzovaných v řízení o svéprávnosti. Samotné provedení úkonu obecně prostřednictvím videokonference zásadně neodporuje právu na spravedlivý proces, pokud je řádně zajištěno právo účastnit se řízení bez technických problémů při přenosu obrazu a zvuku.¹³⁹ Lze si představit podrobnou a důslednou realizaci videokonference, při které bude soudce schopen pozorovat všechny potřebné aspekty zhlédnutí téměř stejně, jako kdyby byl úkonu přítomen osobně (zvládání běžných životních úkonů), zároveň by byl splněn požadavek přítomnosti posuzovaného v jeho přirozeném prostředí. Sám se nicméně domnívám, že s ohledem na význam institutu zhlédnutí (který nelze ztotožnit s výslechem posuzovaného), je osobní účast osoby, která zhlédnutí provádí, nezbytná pro správnou a účelnou komunikaci s posuzovaným, pro vnímání situace, kterou aktuálně sleduje, i drobných neverbálních projevů posuzovaného (obzvláště v případech, kdy není schopen jiného vyjadřování). Pro vytvoření potřebného obrazu o situaci posuzovaného je podle mého názoru jediným správným řešením tradiční navštívení posuzovaného soudcem v jeho domově, zařízení, popřípadě jiném prostředí, kde se obvykle pohybuje.

4.4.3. Výslech posuzovaného a další důkazní prostředky

Soud zásadně vždy posuzovaného vyslechne, od tohoto výslechu může upustit, nelze-li tento výslech provést vůbec nebo bez újmy pro zdravotní stav posuzovaného. Pokud ovšem posuzovaný sám požádá, aby byl vyslechnut, soud ho vyslechne (§ 38 odst. 1, 2 z. ř. s.). Prvotní informace o zdravotním stavu a o případné možnosti výslechu zjistí soudce již z lékařské zprávy. První přímý kontakt soudce s posuzovaným zpravidla nastává při zhlédnutí, při něm tedy soudce zjistí prvotní informace týkající se stanoviska posuzovaného k řízení, již při tomto

---

¹³⁸ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 81. také rozsudek ESLP ze dne 18. 9. 2014 ve věci č. 13006/13 – Ivinović proti Chorvatsku, rozsudek ESLP ze dne 22. 1. 2014 ve věci č. 33117/02 Lashin proti Rusku, a rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2009 ve věci č. 67149/01 Berková proti Slovensku

¹³⁹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022. § 102a a také rozsudek ESLP ze dne 5. 10. 2006 ve věci č. 45106/04 Marcello Viola proti Itálii

úkonu by se měl soudce pokusit o komunikaci, zároveň může posuzovaného vhodným způsobem důkladně poučit o jeho právech a povinnostech. Jeví-li se to jako vhodné a zároveň zde je možnost, že se posuzovaný nebude moci účastnit soudního jednání, je možné provést výslech posuzovaného již během procesu zhlédnutí, zároveň se tímto soud pokusí zjistit názor posuzovaného, jak má být v řízení rozhodnuto.¹⁴⁰ Pokud o to posuzovaný požádá, musí soud provést výslech vždy. Předpokládá se totiž, že je-li schopen kvalifikovaně vznést takovýto požadavek, bude pravděpodobně schopen chápat smysl řízení a má zájem se svou výpovědí aktivně tohoto řízení účastnit, a bylo by nepřípustné a protiústavní jej tohoto práva zbavit. Vyslechnout posuzovaného bude v tomto případě nutné i za situace, že výsledek výslechu bude problematický nebo že újmu na zdravotním stavu velmi pravděpodobně vyvolá. Soud je v takovém případě povinen provést alespoň pokus o výslech a co nejdříve výsledek zaznamenat (§ 40 odst. 1 o. s. ř.). Riziku újmy na zdraví posuzovaného soud přizpůsobí místo, dobu a okolnosti, za kterých bude pokus o výslech proveden. Proveďte jej pokud možno vždy přímo ve zdravotním ústavu, výjimečně i u soudu, je-li zajištěna asistence lékaře, možnost rychlého převozu do nemocnice apod.¹⁴¹

Pokud posuzovaný sám o výslech nežádá a jeho výslech objektivně nelze provést vůbec nebo bez újmy na jeho zdravotním stavu, může soud o jeho výslechu upustit. K takovému rozhodnutí musí dospět na základě kvalifikovaných podkladů, minimálně také po zhlédnutí posuzovaného a subjektivním zhodnocení jeho stavu. Posouzení, zda je posuzovaný schopen výslechu nebo zda mu výslech může způsobit újmu, je odbornou otázkou, kterou se soud zabývá na základě znaleckého posudku (§ 127 odst. 1 o. s. ř.) s přihlédnutím k ostatním skutečnostem, které v řízení vyšly najevo. Jestliže v řízení odpadnou důvody, pro které provést výslech není vhodné, soud výslech provede dodatečně.¹⁴² Rovněž znalec v takové situaci ve svém písemném posudku (případně ošetřující lékař ve svém vyjádření) vysvětlí, zda skutečně a proč konkrétně výslech provést nelze vůbec, resp. vysvětlí, zda, jaké konkrétní a jak závažné újmy pro zdravotní stav posuzovaného v důsledku případného výslechu akutně hrozí.¹⁴³

---

¹⁴⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 38.

¹⁴¹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 odst. 2.

¹⁴² SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 79.

¹⁴³ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 odst. 2.

Svoboda nesouhlasí s názorem Dvořáka, že je-li výslech posuzovaného nebezpečný, soud namísto něho vyslechne jeho opatrovníka nebo zmocněnce. Podle Svobody není k takovému postupu žádný procesní ani logický podklad, neboť osoba opatrovníka nebo zmocněnce je od posuzovaného odlišná, proto je jejich „náhradní“ výslech pojmově vyloučen.¹⁴⁴ Zde se jednoznačně přiklání ke stanovisku Svobody.

Rozhodnutí soudu o upuštění od výslechu se poznamená v protokolu (záznamu) o jednání nebo o jiném soudním úkonu. Jde o rozhodnutí, jímž se upravuje vedení řízení, a odvolání není přípustné. Pokud soud rozhodující o svéprávnosti neprovede výslech člověka, o jehož svéprávnosti se jedná, musí v rozsudku výslovně objasnit, z jakých výjimečných důvodů k výslechu nedošlo. Takovým odůvodněním není, pokud soud bez jakéhokoliv hodnocení a vyjádření vlastního postoje převezme názor znalce, že výslech vyšetřovaného není možný.¹⁴⁵

V rámci řízení by měl soud mimo posuzovaného vyslechnout rovněž osoby, které jsou s posuzovaným v blízkém kontaktu, zejména rodinné příslušníky, sousedy, spolupracovníky, případně pracovníky zařízení, kde je posuzovaný umístěn.¹⁴⁶

Podle § 38 odst. 1 z. ř. s. soud vyslechne *podle okolností* ošetřujícího lékaře posuzovaného a jeho opatrovníka. Oproti výše uvedenému se nejedná o povinné důkazní prostředky, nicméně mohou být rovněž přínosem pro skutková zjištění.

Ošetřujícím lékařem je lékař, který aktuálně poskytuje posuzovanému lékařskou péči a díky svým odborným znalostem má dostatek informací o jeho zdravotním stavu. Bude se jednat zpravidla o psychiatra, který o posuzovaného pečuje v zařízení, kde je umístěn, popřípadě který o posuzovaného pečuje ambulantně. Pokud posuzovaný v péči takového odborníka není, bude se jednat o obecného lékaře. K jeho výslechu soud zejména přistoupí, jestliže má pochybnosti o závěrech znaleckého zkoumání, popřípadě pokud jsou znalecký posudek a výpověď znalce zpochybnovány účastníky řízení. Je zřejmé, že lékař podá především odborné informace o posuzovaném, za takové situace se tedy bude jednat o určitou konfrontaci výsledků znaleckého zkoumání s názorem svědka – odborníka.¹⁴⁷

Opatrovníkem je v tomto případě myšlena osoba, která má být posuzovanému v případě omezení jeho svéprávnosti ustanovena jeho hmotněprávním opatrovníkem. Smyslem jejího

---

¹⁴⁴ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 79.

¹⁴⁵ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31.3.2014, sp. zn. 18 Co 88/2014, a také + DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 87.

výslechu bude zjištění, zda tato osoba přichází v úvahu jako hmotněprávní opatrovník posuzovaného a zda je osobou, která je ochotna a schopna řádně hájit zájmy posuzovaného.¹⁴⁸ Zároveň se ve většině případů bude jednat o osobu, která je posuzovanému nejbližší, pečuje o něho a zajišťuje mu jeho každodenní potřeby, jejím výsledkem tak soud může zjistit maximum informací o dosavadním životě posuzovaného.

Podle § 38 odst. 1 z. ř. s. soud nad rámec výše uvedených důkazních prostředků provede také jakékoliv další důkazy, které považuje za vhodné, čímž je zdůrazněna zásada vyšetřovací ovládající celé toto řízení. Cílem celého dokazování je zjištění, zda jsou splněny všechny hmotněprávní předpoklady pro omezení posuzovaného ve svéprávnosti (viz výše). Dojde-li v průběhu řízení soud k závěru, že vzhledem k zájmům posuzovaného postačuje mírnější a méně omezující opatření, může rozhodnout zejména o schválení smlouvy o nápomoci, schválení zastoupení členem domácnosti nebo jmenování opatrovníka (§ 39 z. ř. s. – k podpůrným opatřením viz samostatná část práce). Pokud řízení směřuje k rozhodnutí o omezení svéprávnosti, soud zjišťuje, jakým způsobem formulovat výrok rozsudku o omezení svéprávnosti, tedy ohledně jakého právního jednání a jak má být omezena svéprávnosti posuzovaného, a zároveň zjišťuje, kdo bude ustanoven jeho hmotněprávním opatrovníkem.¹⁴⁹

4.5. Rozhodnutí soudu a sdělení rozhodnutí posuzovanému

4.5.1. Náležitosti rozsudku

Podle § 40 odst. 1 z. ř. s. soud v řízení ve věci samé (meritorně) rozhoduje zásadně rozsudkem. Rozhodnutím ve věci samé se rozumí zejména rozhodnutí o omezení svéprávnosti, o zrušení nebo změně rozhodnutí o svéprávnosti a o prodloužení doby trvání omezení svéprávnosti. Zároveň také pokud soud zamítá nedůvodné návrhy. O všem ostatním soud rozhoduje soud podle § 25 odst. 1 z. ř. s. usnesením, zejména pak v případě zastavení řízení, které zahájil z moci úřední, nicméně odpadl důvodu pro jeho vedení (§ 16 z. ř. s.).¹⁵⁰ Svoboda upozorňuje, že takové usnesení o zastavení řízení, jestliže soud na základě dokazování dospěje k závěru, že nejsou splněny hmotněprávní předpoklady pro jakékoliv pozitivní rozhodnutí o omezení svéprávnosti (včetně schválení podpůrného opatření) je reálně meritorním rozhodnutím, a s ohledem na takovouto jeho povahu by soud měl řízení zastavit u jednání a

---

¹⁴⁸ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 88.

¹⁴⁹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 77.

¹⁵⁰ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40 odst. 1.

usnesení vyhlásit přítomným účastníkům.¹⁵¹ Upřednostněním rozsudku před usnesením, jenž představuje primárně používanou formu rozhodnutí v rámci řízení upravených v z. ř. s. zákonodárce zohledňuje závažnost materie, o níž soud v řízení ve věcech svéprávnosti rozhoduje.¹⁵² Usnesením soud rozhoduje i o mírnějším a méně omezujícím opatření, dospěje-li na základě dokazování k závěru, že vzhledem k zájmům posuzovaného takové opatření bude postačovat. Charvát uvádí, že pokud návrh na omezení svéprávnosti setrvá přes možnost mírnějšího opatření, jedním výrokem rozsudku např. schválí dohodu o nápomoci a druhým výrokem návrh na omezení svéprávnosti zamítne. Rovněž uvádí, že součástí rozsudku bude usnesení o mírnějším opatření také tehdy, dospěje-li soud k závěru, že opatření nebude postačovat. Svéprávnost pak omezí a mírnější opatření neschválí, resp. návrh na něj zamítne. Jinak bude rozhodnutí o mírnějším opatření součástí usnesení, kterým se řízení zastaví, a to pro zpětvzetí návrhu nebo pro odpadnutí podmínek řízení – jedním výrokem bude opět např. schválena dohoda o nápomoci a druhým výrokem bude řízení o svéprávnosti zastaveno.¹⁵³ Svoboda uvádí, že pokud bylo řízení zahájeno na návrh a soud mu vyhoví pouze zčásti, popřípadě rozhodne o schválení mírnějšího opatření, ve zbytku návrh nezamítá, neboť návrhem není podle § 26 z. ř. s. vázán. Za meritorní rozhodování je třeba pokládat i situaci, když soud člověka neomezí ve svéprávnosti, ale namísto toho rozhodne o schválení některého z podpůrných opatření jako alternativy k omezení svéprávnosti. Podle § 39 z. ř. s. takové rozhodnutí totiž soud činí v rámci řízení o svéprávnosti, aniž by musel zahájit řízení o schválení podpůrného opatření. Tím, že soud schválí mírnější opatření, zároveň nevýslovně rozhoduje o tom, že svéprávnosti člověka neomezuje.¹⁵⁴ Zde se přikláním k postupu podle Svobody. Vyjde-li v průběhu zahájeného řízení o svéprávnosti najevo možnost, že postačí některé z podpůrných opatření, není tím zahájeno (ani zapsáno v soudním systému) další řízení týkající se tohoto konkrétního podpůrného opatření, vše se vyřizuje v rámci jednoho řízení o svéprávnosti. Není podle mého názoru tedy potřeba například schválit dohodu o nápomoci a návrh na omezení svéprávnosti zamítnout, neboť, jak výše uvedeno, soud není tímto návrhem vázán a řízení je vyřízeno schválením podpůrného opatření. Dojde-li k situaci, kterou nastiňuje Charvát, kdy bude v rámci řízení o svéprávnosti rozhodováno o mírnějším opatření, ale zároveň dojde ke

---

¹⁵¹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 93.

¹⁵² DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO29212013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40.

¹⁵³ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40.

¹⁵⁴ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 92.

zpětvzetí návrhu, popřípadě odpadnou podmínky řízení, nebude možné přistoupit k navrhovanému řešení – schválení mírnějšího opatření a zároveň zastavení řízení. V takovémto případě je o mírnějším opatření opět rozhodováno v rámci řízení o svéprávnosti a pokud by došlo k jeho zastavení, nedávalo by smysl, aby o něm bylo rozhodováno ještě jiným způsobem (schválení opatření). Pokud bylo toto řízení zahájeno z moci úřední (§13 z. ř. s.), a soud v průběhu řízení dospěje k závěru, že postačí mírnější opatření, nepochybně neodpadl důvod pro vedení řízení a toto řízení nelze zastavit podle § 16 z. ř. s. Pokud bylo toto řízení zahájeno na návrh a dojde-li za této situace ať už z jakéhokoliv důvodu ke zpětvzetí návrhu, soud by měl rozhodnout podle § 15 z. ř. s. o neúčinnosti tohoto zpětvzetí, neboť budou splněny podmínky pro zahájení řízení i bez návrhu, a řízení ukončit usnesením o schválení podpůrného opatření. Toto pojetí ovšem soud nezbavuje povinnosti se s výše uvedeným postupem řádně vypořádat v odůvodnění rozsudku, aby mohl být takový proces řádně přezkoumán v případném odvolacím řízení.

Náležitosti rozsudku, kterým se omezuje svéprávnost, upravuje § 40 odst. 2 z. ř. s., podle kterého v něm soud musí vymežit rozsah, v jakém způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezil a popřípadě dobu, po kterou účinky omezení trvají. V ostatních náležitostech se přiměřeně použije § 157 o. s. ř.

Přímo ve výroku rozsudku, kterým se omezuje svéprávnost posuzovaného je v první řadě nezbytné řádně identifikovat posuzovaného, přičemž Charvát doporučuje identifikaci jménem, příjmením, datem a dokonce místem narození, s čímž lze nepochybně souhlasit, neboť je potřeba označit posuzovaného takovým způsobem, aby nemohl být zaměněn. K tomuto se komentářová literatura shoduje, že nestačí, pokud je posuzovaný označen pouze v záhlaví rozsudku a ve výroku je na záhlaví odkázáno.¹⁵⁵

Nejdůležitějším bodem rozsudku je nepochybně část výroku, ve které soud formuluje a určuje rozsah, ve kterém je svéprávnost posuzovaného omezována, tedy ohledně jakého právního jednání je svéprávnost omezena. V právních jednáních, která nejsou součástí tohoto vyjmenovaného rozsahu, zůstává svéprávnost posuzovaného zachována. Podle Nejvyššího soudu je *oblast právních vztahů, kterých se může v konkrétním případě dotýkat výrok určující rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům, tak široká a různorodá, že nelze dát jednotný*

---

¹⁵⁵ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40, a také + SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 40.

pro všechny případy platný návod, jak by měl tento výrok znít. Při formulaci výroku rozsudku určujícího rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům je třeba mít na zřeteli, že jde o opatření, které má chránit, a nikoliv poškozovat nebo ohrožovat zájmy občana. Není-li to nutné, nemá mu proto být výrokem rozsudku zabráněno v tom, aby si mohl obstarat běžné záležitosti, jako např. platit úhradu za užívání bytu, poplatek za plyn, elektřinu, používat hromadných dopravních prostředků a platit jízdné, kupovat věci běžné osobní potřeby (jako např. jídlo, běžné ošacení, obutí, čisticí prostředky), objednat si běžnou opravu nebo úpravu věcí apod. Nutno zabránit tomu, aby příliš širokou, popřípadě neúplnou formulací výroku rozsudku byl občan, u něhož byly podmínky toliko pro omezení způsobilosti k právním úkonům, prakticky této způsobilosti zbaven. Správné vymezení rozsahu omezení způsobilosti k právním úkonům nejvíce závisí na tom, jaké podklady soud provedeným zjištěním a dokazováním opatřil předem pro znalce právě o tom, jak se vyšetřovaný až dosud v každodenním životě choval, jaké záležitosti si sám bez obtíží vyřizoval a v jakých směrech vznikaly o jeho schopnostech pochybnosti.¹⁵⁶ Od účinnosti nového občanského zákoníku se vychází z předpokladu uvedeného v § 64 o. z., podle kterého není možné zbavit člověka samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života, tato možnost zůstává posuzovanému vždy zachována a způsobem formulace jednotlivých omezení z tohoto předpokladu musí vycházet.

Charvát uvádí, že i s ohledem na výše uvedené lze rozsah omezení stanovit negativním i pozitivním výčtem, přičemž připouští, že přesnější a srozumitelnější je vymezení negativní, někdy je možná kombinace obou způsobů. Zároveň upozorňuje, že z formulace musí být vždy jasné, zda se omezení vztahuje jen na oblast práva občanského nebo i pracovního.¹⁵⁷ Oproti němu Bílý striktněji uvádí, že rozsah musí být omezen vždy pouze negativně, tedy přesným výčtem toho, co již posuzovaný činit nemůže, přičemž ho nelze omezit pozitivně, tedy vyjmenovat okruh práv, která posuzovanému zůstávají (s výjimkou úplného omezení až na obstarávání záležitostí každodenního života podle § 64 o. z.).¹⁵⁸ Svoboda rovněž uvádí, že vymezení rozsahu má být provedeno formou výčtu jednání, ke kterému posuzovaný člověk způsobilý není, neboť opačný přístup (vyjmenování jednání, ke kterým způsobilý je) by nevyhovovalo požadavku určitosti výroku. Tento způsob podle něho také odpovídá systému dokazování, jehož cílem v tomto řízení je, aby byl člověk omezen ve způsobilosti jen

---

¹⁵⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj 160/1976, publikováno v Sb. NS pod č. 3/1979

¹⁵⁷ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40.

¹⁵⁸ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 40.

k takovému právnímu jednání, jehož není s jistotou schopen, dokazování tedy vede k určení konkrétních právních jednání, ve kterých má být svéprávnost omezena.¹⁵⁹ Ohledně způsobu vymezení rozsahu omezení ve výroku rozsudku se přikláním k výčtu jednání, kterých posuzovaný není schopen, ztotožňují se s výše uvedeným odůvodněním.

V rámci vymezení konkrétních právních jednání se soud v první řadě zaměří na možnost posuzovaného nakládat samostatně s finančními prostředky a zároveň do jaké výše. Posuzovanému zůstává možnost právně jednat v běžných záležitostech každodenního života a s tím související dispozice s majetkem a finančními prostředky, nicméně je často potřeba tato jednání zastropovat konkrétní částkou, aby posuzovaný v důsledku své hospodářské nerozvážnosti nepřišel o své finanční prostředky. Bílý i Svoboda uvádí, že nestačí, jestliže soud způsobilost (svéprávnost) vyšetřovaného omezí jen jako omezení práva disponovat s finančními prostředky jen do určité částky, aniž by zároveň vymezil, do jakých typizovaných smluvních vztahů je člověk způsobilý vstupovat. Například tím, že soud konstatuje, že člověk je způsobilý uzavírat do výše stanovené finanční částky jen prostou kupní smlouvu (jejíž smysl je schopen pochopit).¹⁶⁰ To podle mého názoru ale odporuje i jimi prosazované zásadě negativního výčtu jednání, jichž je posuzovaný schopen. V tomto případě by tedy měla být uvedena taková konkrétní právní jednání – typizované smluvní vztahy, kterých posuzovaný naopak schopen není, přičemž všech těch, která výslovně vymezena nebudou, zbytkově schopen je. Je-li pak omezení stanoveno pouze částkou a nikoliv konkrétními typizovanými smluvními vztahy, znamená to, že na formě konkrétního jednání nezáleží, podstata je ono zastropování danou částkou, aby nemohlo u posuzovaného dojít k případné zásadní újmě, což je podle mého názoru určité a dostačující. Rovněž lze jednotlivé oblasti vymezit obecnějším způsobem – například omezení týkající se nakládání s finančními prostředky, uzavírání smluv s budoucími finančními závazky, nakládání s movitým a nemovitým majetkem, který je v jeho vlastnictví apod. K zajištění ochrany bytových potřeb lze u posuzovaného určit, že není schopen činit právní jednání související s bydlením.

Ohledně určení výše jednotlivých částek Nejvyšší soud rozhodl, že formulace rozsudečného výroku, jímž se způsobilost posuzovaného samostatně právně jednat omezuje tak, že „posuzovaný je schopen jen hospodařit s finančními částkami nepřesahujícími

---

¹⁵⁹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 94.

¹⁶⁰ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40 a SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 95.

500 Kč“ (aniž by bylo zřejmé, k jakému časovému období se tento finanční limit vztahuje), není v souladu s § 155 odst. 1 o.s.ř. a § 40 odst. 1 z. ř. s.¹⁶¹ Proti této rozhodovací praxi se vymezil ve svém recentním rozhodnutí Krajský soud v Praze, podle kterého naopak z hlediska požadavku právní jistoty osoby, která byla omezena ve svéprávnosti, jakož i vůči třetím osobám, není možné rozhodnutím vymezovat svéprávnost s časovým omezením tak, že by osoby, omezené ve svéprávnosti, případně osoby, které se do kontaktu s osobou omezenou ve svéprávnosti dostaly, musely zkoumat, kolik jednání v rámci daného časového období a s jakou hodnotou již osoba omezená ve svéprávnosti činila. Navíc je zřejmé, že, je-li osoba omezená ve svéprávnosti schopna učinit v daném časovém období alespoň jedno právní jednání, jehož hodnota jednorázově nepřesáhne stanovenou částku, tak je vždy schopna z hlediska podmínek svéprávnosti (nedojde-li v mezidobí ke změně skutečností rozhodných pro posouzení svéprávnosti) takové jednání jednotlivě učinit bez ohledu na časové omezení, takže vymezení svéprávnosti časově nemůže mít z hlediska výkladu rozsahu omezení svéprávnosti žádný právní význam. Není totiž bez dalšího přípustné, aby v určitém časovém období v jednom právním jednání osoby omezené ve svéprávnosti (na začátku nějakého časového období) svéprávnost omezena nebyla a aby (v dalším průběhu tohoto časového období, v němž nedošlo k žádné změně soudního rozhodnutí o omezení svéprávnosti v časovém období) ohledně totožného právního jednání svéprávnost omezena byla.¹⁶² Z hlediska právní jistoty se určitě příkláním s novějším výkladem Krajského soudu v Praze. Z tohoto pohledu by bylo lepší, kdyby jednotlivé částky vymezené ve výroku rozsudku měly představovat hraniční výši jednoho konkrétního právního jednání, aby bylo v případě každé „transakce“ možné jasně určit, zda byla v souladu s vysloveným omezením nebo nikoliv, bez nutnosti dohledávání transakční historie za dané období.

Je potřeba vymezit, zdali je posuzovaný schopen pořizovat pro případ smrti, popřípadě v jakém majetkovém rozsahu. Podle § 1525 o. z. nesvéprávný není až na výjimečné situace způsobilý pořizovat pro případ smrti. Toto ustanovení je třeba vykládat v kontextu s § 1527 o. z. a uzavřít, že k nezpůsobilosti činit pořizování pro případ smrti dochází jen na základě výslovného verdiktu soudu o tom, že pořizovatel je v tomto svém právu omezen na svéprávnosti. Výrok o pořizovací způsobilosti je tedy nezbytnou náležitostí rozsudku o omezení svéprávnosti. Ovšem ani výrok o omezení svéprávnosti uskutečnit pořizování není absolutní překážkou vzniku závěti. Podle § 1527 o. z. kdo byl na svéprávnosti omezen tak, že není způsobilý pořizovat, může přesto platně pořídit v jakékoliv formě, pokud se uzdravil do té

---

¹⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014

¹⁶² Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 6. 2022, sp. zn. 24 Co 152/2022

míry, že je schopen projevit svoji vůli. Právě zmíněné pravidlo je výjimkou ze zásady, že člověk omezený na svéprávnosti nemůže činit právní jednání, v nichž byl výrokem soudu omezen, aniž by tento výrok pozbyl účinků uplynutím doby (§ 3022 a 59 o. z.) nebo právní mocí rozsudku, kterým se mu navrácí svéprávnost. Reálnou schopnost pořizovatele, který byl zbaven svéprávnosti učinit prohlášení, soud (soudní komisař) posoudí v rámci dědického řízení jako předběžnou otázku, například na základě znaleckého posudku. Jestliže nebude z dostupných důkazních prostředků jisté, zda nesvéprávný byl schopen testovat, v pochybnostech soud vychází z toho, že ke změně jeho reálné pořizovací schopnosti od původního rozsudku o omezení svéprávnosti nedošlo.¹⁶³

Z výroku musí být jasné, zda se omezení vztahuje jen na oblast práva občanského nebo i pracovního.¹⁶⁴ Způsobilost člověka jako zaměstnance vstupovat od pracovněprávních vztahů je totiž upravena odlišně od obecné způsobilosti k právnímu jednání (viz § 35 o. z.).¹⁶⁵ Proto je na místě samostatným bodem vymezit, že posuzovaný není schopen činit právní jednání v oblasti pracovněprávní.

Je také potřeba určit, zdali je posuzovaný schopen právně jednat v oblasti ochrany jeho zdravotního stavu, popřípadě zdali je schopen jednat s úřady a podávat si žádosti o přiznání dávek státní sociální podpory nebo vyřizování dokladů.

V případě prvního omezení svéprávnosti by neměl výrok rozsudku „předběžně“ obsahovat, že posuzovaný není schopen uzavřít manželství. Rozhodujícím kritériem pro takové rozhodnutí není míra reálné schopnosti posuzovaného právně jednat a zcela pochopit smysl manželství, ale to, zda jeho aktuální zdravotní stav nebrání naplnění alespoň některého z účelů manželství a zda je uzavření manželství v zájmu posuzovaného. Soud by proto měl o svéprávnosti uzavřít manželství až v následujícím řízení, které se uskuteční poté, co omezený ve svéprávnosti projeví úmysl vstoupit do manželství s konkrétní osobou, neboť až v této chvíli může soud posoudit, zda manželství člověka omezeného ve svéprávnosti s touto konkrétní osobou může naplnit účel sňatku a zda je manželství v zájmu a ku prospěchu člověka

---

¹⁶³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 40.

¹⁶⁴ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40 odst. 2.

¹⁶⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 40.

omezeného ve svéprávnosti, přičemž takové řízení bude obdobou řízení podle dřívějšího § 14 odst. 3 zákona č. 94/1963 Sb. o rodině.¹⁶⁶

Stejně jako v případě manželství nelze přistoupit k rozhodnutí o omezení svéprávnosti rodiče k výkonu rodičovské odpovědnosti, pokud posuzovaný doposud nemá rodičovskou odpovědnost k nezletilému dítěti. Hlavním kritériem pro rozhodnutí, zda má být rodič ve vztahu k odpovědnosti za dítě omezen ve svéprávnosti, je zájem dítěte podle § 866 o. z., přičemž tento lze zjišťovat až po narození dítěte. Ze stejného důvodu je potřeba o omezení svéprávnosti rodiče k výkonu rodičovské odpovědnosti rozhodovat u každého dítěte zvlášť.¹⁶⁷ Stejným způsobem je potřeba přistupovat k omezení svéprávnosti ve vztahu k právu a povinnosti rodiče se osobně stýkat s dítětem. Styk je součástí rodičovské odpovědnosti a zákon soudu ukládá (§ 868 odst. 2, § 872 o. z.), aby zvážil a určil, zda má být svéprávnost rodiče i v tomto směru omezena, neboť zpravidla bude v zájmu dítěte, aby se s rodičem v přiměřeném prostředí a intervalech stýkalo, i když by byl rodič jinak omezen v rámci rodičovské odpovědnosti. Rozhodnutí o úpravě styku rodiče s nezletilým dítětem je možné uskutečnit také až v rozsudku, kterým je upraven rozsah rodičovské odpovědnosti člověka omezeného na svéprávnosti ve vztahu k jeho konkrétnímu dítěti, nikoliv již v rámci prvotního výroku o omezení svéprávnosti, které předchází narození dítěte.¹⁶⁸ Součástí výčtu mohou být rovněž omezení týkající se osvojení dítěte, včetně souhlasu s osvojením, nebo schopnost pochopit význam a důsledky institutu otcovství, jeho případně popření nebo určení.

V rámci výroku je rovněž potřeba určit omezení ve vztahu k volebnímu právu (viz podrobnější rozbor v části třetí týkající se hmotněprávních předpokladů) – určit, že posuzovaný není schopen porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb, není schopen volební úvahy a volebního rozlišení, volit ani být volen (aktivní a pasivní volební právo).

Vzhledem k tomu, že soud může svéprávnost člověka omezit na dobu nezbytně nutnou, maximálně na 3 roky (při splnění podmínek na 5 let), je nezbytnou součástí výroku rozsudku rovněž právě určení doby, na kterou se svéprávnost posuzovaného omezuje. Podle § 40 odst. 2 z. ř. s. je stanoveno, že soud vymezí „popřípadě“ dobu, po kterou účinky omezení trvají. Zde se přikláním ke komentáři autorského kolektivu pro nakladatelství Leges, podle jejichž názoru je dobu nutno vymezit obligatorně vždy.¹⁶⁹ Charakteristickými znaky

---

¹⁶⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 40.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40.

tohoto opatření jsou konkrétní úprava a vymezení limitů člověka k činění určitých právních jednání a především jeho dočasnost, kdy jej lze uložit pouze na dobu trvající nejvýše tři roky, která však může být prodloužena opětovným rozhodnutím soudu, anebo, vztahuje-li se omezení k určité záležitosti, pak na dobu nutnou pro její vyřízení (§ 59 o. z.). Vymezení doby trvání omezení svéprávnosti ve výroku rozsudku má samozřejmě klíčový vliv na konstitutivní účinky rozsudku, neboť účinky rozsudku uplynutím této doby končí a osoba, jejíž svéprávnost byla omezena, tak znovu nabývá plné svéprávnosti (pokud tedy nebylo zahájeno řízení o prodloužení doby omezení). Nelze dospět k závěru, že při absenci časové limitace omezení svéprávnosti v rozsudku, je doba jejího trvání implicitně vymezena dobou maximální, tj. 3 roky. Naopak, případné stanovení doby trvání omezení svéprávnosti v délce tří let musí být obzvláště důkladně odůvodněné.¹⁷⁰ Výše uvedené požadavky o pečlivé odůvodnění se pak nepochybně o to více uplatní, přistoupí-li soud k omezení svéprávnosti na dobu 5 let v případech, kde je zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší.

4.5.2. Náklady řízení

Během řízení o svéprávnosti vznikají účastníkům řízení i státu náklady řízení (srov § 137 o.s.ř.), přičemž účastníci řízení, včetně posuzovaného, si standardně veškeré náklady nesou sami. Podle § 23 z. ř. s., platí, že bylo-li možné zahájit řízení i bez návrhu a v řízení ve statusových věcech manželských a partnerských, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle výsledku řízení. Náhradu nákladů řízení lze přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu. V praxi k takovým okolnostem dochází zřídka, proto přiznání náhrady nákladů podle § 23 z. ř. s. bude v řízení o svéprávnosti spíše výjimkou.

Speciální úprava nákladů řízení pro řízení o svéprávnosti je pak obsažena v § 43 odst. 1 z. ř. s., podle kterého náklady řízení o svéprávnosti platí stát. Neplatí však náklady právního zastoupení, s výjimkou nákladů soudem jmenovaného opatrovníka pro řízení. Jedná se o modifikovanou verzi úpravy podle § 191 o. s. ř. účinné do 31. 12. 2013, i tehdy platilo, že náklady řízení ve věcech svéprávnosti zásadně platil stát.

Náklady vznikající státu jsou zejména náhrady hotových výdajů a ušlého výdělku svědků, náhrady hotových výdajů a odměn znalců a tlumočnicků, popřípadě finanční úhrady za potvrzení nebo odborné vyjádření, náhrady hotových výdajů a ušlého výdělku osob, jimž soud uložil při dokazování povinnost (poštovné, jízdné, stravné a nocležné). Dále také náklady

---

¹⁷⁰ DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40.

spojené se zastupováním soudem jmenovaným opatrovníkem, pokud byl jmenován z řad advokátů. V takovém případě je náklad tvořen advokátovou odměnou za zastupování, hotové výdaje, popřípadě i náhrada za daň z přidané hodnoty podle § 140 odst. 2 o.s.ř. Při stanovení této odměny se postupuje podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb. Advokát tímto způsobem může být v řízení jmenován jako zvláštní opatrovník posuzovaného podle § 37 odst. 1 z .ř. s., jako opatrovník nebo zástupce jiného účastníka řízení podle § 29 odst. 3 o. s. ř. nebo § 30 odst. 2 o. s. ř., popřípadě jako kolizní opatrovník účastníkovi řízení, kterého zákonný zástupce nemůže v řízení zastupovat pro nebezpečí střetu zájmů podle § 460 o. z.¹⁷¹ Souhlasím s názorem, že soud náklady spojené se jmenováním opatrovníka platí bez ohledu na to, zda je opatrovníkem osoba, kterou vybíral přímo rozhodující soud, anebo se jedná o osobu opatrovníka, kterou si posuzovaný v očekávání své budoucí snížené schopnosti samostatně právně jednat vybral již dříve (viz předběžné prohlášení) a soud ji s jejím souhlasem jmenoval.¹⁷² V tomto případě se totiž jedná o stejnou funkci opatrovníka, liší se akorát způsob výběru konkrétní osoby, kdy v jednom případě dojde k náhodnému výběru ze seznamu advokátů, který má soud k dispozici a v dalším (dokonce lepším) případě dojde k určení konkrétní osoby, kterou si posuzovaný v očekávání vlastní nezpůsobilosti zvolil. Z povinnosti státu hradit náklady řízení ve věcech svéprávnosti jsou vyloučeny náklady, které vznikly zástupci, jehož si posuzovaný pro řízení dříve sám zvolil, anebo tak učinil bezprostředně po zahájení řízení, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o advokáta. I v takovém případě je možné postupovat podle § 23 z. ř. s., tedy že soud může náhradu i těchto nákladů řízení přiznat, pokud to odůvodňují okolnosti daného případu.¹⁷³

Podle § 43 odst. 2 z. ř. s., lze-li to spravedlivě žádat, přizná soud státu náhradu proti tomu, o jehož svéprávnost v řízení šlo. Soud v takovém případě v první řadě zkoumá, zdali má posuzovaný majetek, který by mohl sloužit k náhradě nákladů, v tomto ohledu vyhodnotí jeho životní náklady, počet a výši vyživovacích povinností a dalších závazků a zároveň zjišťuje za jakých okolností vzniklo onemocnění, které je příčinou omezení svéprávnosti. V tomto ohledu

---

¹⁷¹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 43.

¹⁷² DÁVID, R., GRÝGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 43.

¹⁷³ DÁVID, R., GRÝGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 43.

nelze automaticky dospět k závěru, že osoby závislé na návykových látkách si svoje onemocnění způsobily samy, stejně tak že osoby, které trpí duševní chorobou ve vlastním slova smyslu, si tuto poruchu zpravidla nevyvolaly, a státu tak náhradu nákladů řízení pro nim nelze přiznat.¹⁷⁴ Soud zpravidla k takovému postupu přistoupí pouze v ojedinělých případech, může se například jednat o situace, kdy bylo řízení zahájeno pro chování posuzovaného schválně a v rozporu s účelem řízení, typicky pokud se posuzovaný snažil docílit lepšího postavení v trestním řízení nebo se vyhnout plnění svých závazků či jiných povinností.¹⁷⁵

Podle § 24 z. ř. s. soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva. Takový návrh musí být svévolný a zjevně bezúspěšný již ke dni podání, a to vzhledem k okolnostem, v tento okamžik musely být navrhovateli známe, přičemž takový návrh podal z důvodů zjištěných, případně v úmyslu posuzovanou osobu šikanovat. Před návrhy tohoto typu chrání pojistka v § 35 odst. 2 z. ř. s., může ovšem jít i o situaci, že předložená lékařská zpráva je upravená nebo neaktuální. Důvodnost návrhu soud spolehlivě zjistí zpravidla až ze znaleckého posudku. Pokud znalec jednoznačně určí, že žádné důvody k omezení svéprávnosti u posuzované nejsou a nikdy nebyly, a vysvětlí, proč to navrhovateli muselo být od počátku jasné, další dokazování soud neprovede, návrh zamítne a rozhodne o povinnosti svévolného navrhovatele podle § 23 z. ř. s.¹⁷⁶

4.5.3. Vzorový výrok

Na základě výše uvedených kritérií může výrok rozsudku o omezení svéprávnosti vypadat například takto:¹⁷⁷

I. Adam Lipa, nar. 12. 3. 1980 v Praze, bytem U Zlomu 14, 170 00 Praha 7, se po dobu tří let od právní moci tohoto rozsudku omezuje ve svéprávnosti tak, že

---

¹⁷⁴ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 43.

¹⁷⁵ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HRMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 43.

¹⁷⁶ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 43.

¹⁷⁷ ŠKÁROVÁ, Marta. Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů: v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. : ve věcech občanskoprávních, správních, rodinných včetně péče o nezletilé, pracovních, obchodních, dědických, exekučních, insolvenčních, vkladu práva do katastru, směnek a šeků, úschovy a umožnění listin. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2014 – upraveno pro potřeby rigorózní práce

- není schopen majetkoprávních jednání s výjimkou právního jednání v běžných záležitostech každodenního života a dispozic s majetkem a finančními prostředky (nakládání) přesahujícími částku 500 Kč
  - není schopen samostatně uzavírat smlouvy, které by ho zavazovaly k budoucímu finančnímu plnění nad 500 Kč měsíčně a ze kterých by vyplývaly finanční závazky nad 500 Kč měsíčně
  - není schopen samostatně nakládat s movitostmi a nemovitostmi, jejichž hodnota přesahuje částku 500 Kč
  - není schopen činit právní jednání související s bydlením, uzavírání smluv o nájmu či podávání výpovědi z nájmu bytu a placení nájemného
  - není schopen pořizovat pro případ smrti
  - není schopen činit právní jednání v oblasti pracovněprávní
  - není schopen činit právní jednání týkající se ochrany jeho zdravotního stavu s výjimkou hospitalizace
  - není schopen jednat s úřady a institucemi v oblasti dávek státní sociální podpory a vyřizování dokladů
  - není schopen výkonu rodičovské odpovědnosti k jeho nezletilému synovi Petru Novému, nar. 12. 3. 2013, bytem U Javoru 15, 170 00 Praha 7
  - není schopen samostatného osobního styku s tímto nezletilým
  - není schopen porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb, není schopen volební úvahy a volebního rozlišení, volit ani být volen
- II. Opatrovníkem Adama Lipy, nar. 12. 3. 1980, se ustanovuje jeho sestra Drahomíra Lipová, nar. 21. 5. 1985, bytem U Zlomu 14, 170 00 Praha 7.
- III. Opatrovník je oprávněn a povinen zastupovat Adama Lipu nar. 12. 3. 1980 v běžném rozsahu v rámci jeho omezení k právnímu jednání.
- IV. Státu se nepřiznává náhrada nákladů řízení.
- V. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

4.5.4. Sdělení rozhodnutí posuzovanému

Zvýšená ochrana zájmů posuzovaného se projevuje v průběhu celého řízení o svéprávnosti, platí tedy o pro jeho závěrečnou fázi představující doručení rozsudku posuzovanému a zajištění, aby se s obsahem tohoto rozhodnutí seznámil v maximální možné míře.

V případě doručování rozsudku účastníkům řízení postupuje soud standardně podle § 158 odst. 2 o. s. ř., podle kterého se stejnopis rozsudku vyhotoveného v listinné podobě a rozsudek vyhotovený v elektronické podobě doručuje účastníkům, popřípadě jejich zástupcům do vlastních rukou. Soud je povinen rozsudek doručit i posuzovanému, neboť zákon ohledně doručování posuzovanému nestanoví žádnou výjimku. Zároveň je nutno rozsudek doručit posuzovanému i za situace, že je v řízení zastoupen procesním opatrovníkem. Jmenování procesního opatrovníka podle § 37 z. ř. s. je obdobou postavení opatrovníka podle § 29 odst. 3 o. s. ř. jmenovaného z jiných zdravotních důvodů, proto se na doručování použije obecná úprava podle § 50b odst. 4 písm. b) a d) o. s. ř., podle kterých se písemnost doručuje rovněž účastníku řízení (ne pouze jeho zástupci), je-li účastník zastoupen zákonným zástupcem podle § 23 z. ř. s., a byl-li účastníku ustanoven opatrovník proto, že se nemůže z jiných zdravotních důvodů než pro postižení duševní poruchou nikoliv jen po přechodnou dobu účastnit řízení, nebo že není schopen se srozumitelně vyjadřovat. Podle písm. e) stejného ustanovení je písemnost doručována rovněž účastníku, rozhodne-li tak soud.¹⁷⁸

Stav posuzovaných bohužel často neumožňuje, aby se s doručeným rozsudkem za pomoci vlastních sil plnohodnotně seznámili, tzn. přečetli si ho a pochopili obsah a důsledky rozhodnutí. Již z průběhu řízení je soudu znám stav posuzovaného, a může tedy vyhodnotit, zdali je posuzovaný schopen pochopit obsah a význam rozhodnutí pouhým doručením rozsudku, popřípadě je-li zapotřebí nějakého zvýšeného úsilí. V takovém případě se aplikuje § 41 z. ř. s., podle kterého soud učiní i jiná vhodná opatření, aby se posuzovaný mohl vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit a měl je k dispozici. O ústní, případně jiné sdělení obsahu se může soud pokusit sám (například při ústním jednání). Jinak by vhodnou formu sdělení obsahu rozhodnutí měli především zprostředkovat zástupci posuzovaného, tedy jeho opatrovník, popřípadě zmocněnec, kterého si posuzovaný sám zvolil. Soud jim může přímo v písemném vyhotovení rozsudku uložit povinnost, aby tak učinili v určité lhůtě. Nesplnění této povinnosti může i sankcionovat uložením pořádkové pokuty podle § 53 o. s. ř.¹⁷⁹ Nepřikláním se k názoru, že je-li posuzovaný v ústavní péči, může soud stejnopis rozhodnutí zaslat s obdobným poučením ústavu, kde může být posuzovanému k

---

¹⁷⁸ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTT, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 41.

¹⁷⁹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTT, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 41.

dispozici u sociálního pracovníka, popřípadě pokud je posuzovaný v kontaktu s nějakým zařízením pro pomoc sociálně slabým a postiženým osobám, lze využít k seznámení s obsahem rozhodnutí i tuto instituci.¹⁸⁰ Rozsudek o omezení svéprávnosti obsahuje spoustu citlivých informací ze života posuzovaného, a proto podle mého názoru není vhodné, aby byl v takovém zařízení fakticky k dispozici k nahlédnutí jeho pracovníkům. V průběhu řízení je relativně citlivě vybrán okruh osob účastnících se nějakým způsobem tohoto řízení (opatrovník, zmocněnec, jiní účastníci), a proto mám za to, že by se podrobnému a citlivému sdělení obsahu rozsudku posuzovanému měly zhostit právě ony. Za vhodná opatření podle uvedeného ustanovení lze považovat například vytištění rozsudku odpovídající velikostí písma, přepis slepeckým písmem, přečtení rozsudku, přetlumočení rozsudku do znakové řeči nebo cizího jazyka apod. Obsah lze uložit rovněž na datový nosič, aby si posuzovaný mohl rozhodnutí sám nebo prostřednictvím jiné osoby přehrát.¹⁸¹ Podle Svobody se nabízejí dvě odpovědi na otázku, kdy má soud splnit svou případnou povinnost podle § 41 z. ř. s. V prvním případě tehdy, když rozsudek už nabyl právní moci, přičemž účelem sdělení by tak bylo, aby posuzovaný věděl, že hmotněprávní následky pro něj má pravomocný rozsudek), nebo v druhém případě již tehdy, když je zatím nepravomocný rozsudek doručován posuzovanému, kdy účelem sdělení by pak bylo, aby si posuzovaný uvědomil nejen případný hmotněprávní dosah rozsudku, ale i důvody, které k omezení vedly, včetně toho, že má proti rozsudku právo podat odvolání. Stejně jako Svoboda se přiklání k druhé variantě, neboť lépe zabezpečuje hmotněprávní i procesní zájmy posuzovaného.¹⁸²

4.6. Možnost podání návrhu k navrácení svéprávnosti

Návrh na zrušení nebo změnu rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o omezení svéprávnosti, může podat i ten, komu byla omezena svéprávnost. Jestliže však soud jeho návrh opakovaně zamítl a nelze-li očekávat zlepšení jeho stavu, může soud rozhodnout, že mu toto právo po přiměřenou dobu, nejdéle však po dobu 6 měsíců ode dne právní moci tohoto rozhodnutí, nepřísluší (§ 35 odst. 3 z. ř. s.). Takové rozhodnutí soud může učinit pouze v rámci rozsudku, kterým dřívější návrh posuzovaného zcela zamítl, není přípustné, aby je uskutečnil

---

¹⁸⁰ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 41.

¹⁸¹ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 41.

¹⁸² SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 102.

ve zvláštním rozhodnutí.¹⁸³ Pokud je takový návrh osobou omezenou ve svéprávnosti přesto podán, soud řízení zastaví podle § 104 odst. 1 o. s. ř.¹⁸⁴

4.7. Změna a zrušení rozsudku

Změní-li se okolnosti, soud své rozhodnutí bezodkladně změní nebo zruší, a to i bez návrhu (§ 60 o. z.). Jakmile se tedy soud dozví (z jakékoliv své činnosti), že zde je důvod pro omezení svéprávnosti v menším rozsahu, či dokonce užití mírnějších opatření, soud je povinen zahájit řízení o změně či zrušení omezení svéprávnosti, a to i před uplynutím doby, na kterou byla svéprávnosti omezena.¹⁸⁵ Teprve tehdy, pokud došlo k úhrnné změně předpokladů pro nové rozhodnutí o omezení svéprávnosti (v jeho míře), soud přistoupí ke změně původního rozsudku, přičemž změnou rozsudku se pak rozumí nahrazení původního rozsudku o omezení svéprávnosti jiným komplexním rozhodnutím, jímž se řeší svéprávnosti posuzovaného.¹⁸⁶ Rozhodnutí, jímž se zrušuje původní nesprávné rozhodnutí, má zpětnou účinnost, nejedná se tedy o navrácení svéprávnosti, ale o navrácení do stavu před jejím omezením.¹⁸⁷ *Pro rozhodnutí, jímž se zcela ruší a odstraňuje rozhodnutí o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům podle § 190 o. s. ř., není třeba splnění podmínek obnovy řízení. Toto rozhodnutí, jímž se zrušuje původní nesprávné rozhodnutí, má zpětnou účinnost v tom směru, že se po jeho právní moci hledí na osobu, jež byla dříve zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo omezena ve způsobilosti k právním úkonům, jako by nikdy nebyla zbavena způsobilosti k právním úkonům, popř. omezena ve způsobilosti k právním úkonům.*¹⁸⁸

---

¹⁸³ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 107.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 60.

¹⁸⁶ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 106.

¹⁸⁷ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. § 42.

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 1. 1969, sp. zn. 2 Cz 1/1969

5. ŘÍZENÍ O OPATROVNICTVÍ ČLOVĚKA OMEZENÉHO VE SVÉPŘÁVNOSTI

Opatrovnictvím obecně rozumíme takový druh zastoupení, které je založeno rozhodnutím soudu, ve kterém je určen rozsah opatrovníkových práv a povinností vzhledem k záležitostem opatrovance. Předem vymezuji, že tato kapitola rozebírá pouze řízení o opatrovnictví člověka nezbytně související s řízením o svéprávnosti, tedy zejména o opatrovnictví člověka, který byl ve svéprávnosti omezen.

Soud jmenuje člověku opatrovníka, jestliže je to zapotřebí k ochraně jeho zájmů, nebo to vyžaduje veřejný zájem, přičemž někdy se tyto dva důvody mohou protínat.¹⁸⁹ To bude nepochybně případ i jmenování opatrovníka člověku, jehož svéprávnost omezil (§ 465 odst. 1 o. z.), neboť takové opatrovnictví je založeno jak na principu ochrany zájmů posuzovaného, tak ochrany veřejného zájmu. V rozhodnutí o omezení svéprávnosti tedy musí soud mimo výše rozebrané požadavky ve vztahu k omezené svéprávnosti vždy také jmenovat posuzovanému opatrovníka. Tato povinnost pro soud vyplývá ve vztahu k rozhodnutí o omezení svéprávnosti rovněž přímo z § 62 o. z.

5.1. Zahájení a spojení řízení

Podle § 46 odst. 1 z. ř. s. nebylo-li řízení o svéprávnosti zastaveno podle § 35 odst. 2 z. ř. s. soud zahájí řízení ve věcech opatrovnictví člověka a řízení spojí. Stará právní úprava (do účinnosti z. ř. s.) nedůvodně požadovala, aby řízení o svéprávnosti a řízení o opatrovnictví na sebe časově navazovala, ačkoliv by o jejich předmětu mělo být rozhodnuto v jeden okamžik. Úpravou podle z. ř. s. pak bylo docíleno toho, že o jmenování opatrovníka je rozhodováno současně s omezením svéprávnosti. Tato změna si rovněž kladla za cíl zvýšení ochrany práv osob, kterým je omezována svéprávnosti, zefektivnění soudního řízení a pozitivní sekundární dopady na státní rozpočet.¹⁹⁰ Podle současné právní úpravy tedy není možné, aby došlo v jednom řízení k omezení svéprávnosti posuzovaného, a teprve následně zahájeným řízením se řešila otázka jeho opatrovnictví. Řízení o opatrovnictví může být zahájeno stejně jako řízení o svéprávnosti na návrh nebo z moci úřední (§ 13 z. ř. s.). Je-li řízení o svéprávnosti zahájeno na návrh, avšak ne osobou uvedenou v taxativním výčtu kvalifikovaných navrhovatelů podle § 35 odst. 2 z. ř. s., soud nejprve vyhodnotí, zdali bude po navrhovateli omezení svéprávnosti vyžadovat lékařskou zprávu, a pokud povinnost předložit tuto zprávu

¹⁸⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 323.

¹⁹⁰ Důvodová zpráva k vládnímu k zákonu č. 92/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních, § 46

uloží, usnesení o zahájení řízení o opatrovnictví vydá až potom, co je soudu předložena. Je-li řízení o svéprávnosti v této fázi zastaveno z důvodu nepředložení nebo nedostatečnosti obsahu zprávy, bude vyčkávat na výsledek případné odvolání tohoto navrhovatele. Pokud byl ovšem návrh na omezení svéprávnosti podán kvalifikovaným navrhovatelem (který nemusí předkládat lékařskou zprávu), není důvod k vyčkávání, a soud usnesení o zahájení řízení o opatrovnictví posuzovaného a zároveň o spojení tohoto řízení s již zahájeným řízením o svéprávnosti vydá neprodleně po vyjasnění si podmínek řízení a místní příslušnosti.¹⁹¹ Výše uvedené situace nastanou v případě, kdy navrhovatel navrhne pouze omezení svéprávnosti a nenavrhne jmenování opatrovníka posuzovanému. V praxi ovšem často dochází k návrhům (zejména ze stran rodinných příslušníků), kteří ihned v podaném návrhu navrhují rovněž osobu (například sebe), která má být posuzovanému po omezení jeho svéprávnosti jmenována jeho opatrovníkem. V takovém případě se jedním návrhem automaticky zahájí obě řízení najednou, a soudu tak pouze stačí usnesením spojit tato řízení ke společnému projednání. Další variantou pak je situace, kdy řízení o svéprávnosti není zahajováno na návrh, ale soudem z moci úřední. V takovém případě soud vyhodnotil došlé podněty a rozhodl, že je nutné zahájit řízení o svéprávnosti podle § 13 z. ř. s., není tedy důvod k vyčkávání, a ve stejném usnesení, kterým zahajuje řízení svéprávnosti bude zahájeno rovněž řízení o opatrovnictví. Zároveň pak bude rozhodnuto o spojení těchto řízení ke společnému projednání. Ve stejném usnesení pak soud rozhodne jmenování procesního opatrovníka podle § 37 z. ř. s., který bude následně posuzovaného zastupovat v obou těchto řízeních, což platí pro všechny výše uvedené varianty.

Podle autorského kolektivu nakladatelství Leges dikce ustanovení § 46 odst. 1 z. ř. s. vyvolává nesrovnalosti mimo jiné v tom, že nenaplnění předpokladů pro zastavení řízení podle § 35 odst. 2 z. ř. s., tzn. pokud navrhovatel v dodatečně stanovené lhůtě předloží soudem vyžadovanou lékařskou zprávu o duševním stavu posuzované osoby, zdaleka nevyvolává skutečnost, že soud bez dalšího vydá meritorní rozhodnutí (rozsudek), jímž omezí svéprávnost posuzované osoby, a tedy založí předpoklad pro obligatorní ustanovení opatrovníka, jak předpokládá znění nyní komentovaného ustanovení. V takovém případě by podle nich každé zamítavé meritorní rozhodnutí, v němž by soud dospěl k závěru, že nejsou naplněny předpoklady pro omezení svéprávnosti posuzované osoby (kupříkladu postupem podle § 39 z. ř. s.), nutně vyvolávalo potřebu i zastavit již zahájené řízení o opatrovnictví

---

¹⁹¹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 46.

člověka.¹⁹² Tuto praktiku nepovažuji za nesrovnalost, nýbrž za běžný procesní postup. Je-li řízení o omezení svéprávnosti již ve svém začátku (viz výše) zastaveno, soud nebude ani zahajovat řízení o opatrovnictví. Nedojde-li ale k takovému zastavení, řízení běží a následně je skončeno jiným způsobem než rozhodnutím o omezení svéprávnosti (zastavení proběhlého řízení zahájeného z moci úřední, neboť nebyly shledány důvody, popřípadě zamítnutí návrhu), ve stejném rozhodnutí bude rovněž jiným výrokem rozhodnuto o zastavení řízení o opatrovnictví, neboť odpadl důvod pro jeho vedení (16 z. ř. s.).

Zvláštní místní příslušnost pro řízení o opatrovnictví člověka, které je spojeno s řízením o svéprávnosti, upravuje § 46 odst. 2 z. ř. s., podle kterého je pro řízení příslušný soud, který vede řízení o svéprávnosti. Pro určení místní příslušnosti se tedy uplatní pravidla uvedená v § 34 z. ř. s. tak, jak jsou podrobněji rozebrána výše v kapitole související s místní příslušností soudu v řízením o svéprávnosti.

5.2. Výběr opatrovníka

Během probíhajícího řízení (spojeného řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví) soud mimo ostatní výše uvedené dokazování ve vztahu k omezení svéprávnosti rovněž zkoumá a vyhodnocuje, jaká osoba by byla nejvhodnější pro výkon funkce hmotněprávního opatrovníka pro případ, že k omezení svéprávnosti rozsudkem dojde.

Prioritní volbou osoby opatrovníka pro člověka omezeného ve svéprávnost (rovněž podle systematické zařazení § 61 o. z.) je taková osoba, kterou posuzovaný již v minulost za pomoci institutu předběžného prohlášení (§ 38 a násl. o. z., v podrobnostech viz výše) určil v očekávání vlastní nezpůsobilosti právně jednat (tedy i pro případ, že bude omezen ve svéprávnosti). Stejně tak podle § 47 z. ř. s. soud zjistí, zda v seznamu prohlášení o určení opatrovníka vedeného podle jiného právního předpisu je evidováno prohlášení o určení opatrovníka, případně o odvolání takového určení, učiněné tím, jehož svéprávnost má být omezena; je-li evidováno, zjistí také údaje o určeném opatrovníku a údaj, u kterého notáře je taková listina uložena. Tato osoba může během řízení (popřípadě již v návrhu na omezení svéprávnosti, který sama podala) navrhnout, aby byla opatrovníkem posuzovaného jmenována. Pokud takový návrh sama nepodá, soud během řízení v první řadě zkoumá, jestli taková osoba existuje. Ihned po zahájení řízení o opatrovnictví soud z úřední povinnosti zjišťuje, zdali taková osoba není zapsána v neveřejném seznamu předběžných prohlášení o určení opatrovníka, který

---

¹⁹² DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO29212013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 46.

vede a spravuje Notářská komora ČR podle § 35a odst. 1 písm. a) zákona č. 358/1992 Sb., notářského řádu. Takový údaj je ovšem v tomto seznamu zapsán pouze v případě, že bylo předběžné prohlášení sepsáno ve formě veřejné listiny. Složitější situace nastává v případě, je-li prohlášení sepsáno ve formě soukromé listiny před svědky, v takovém případě totiž není nikde evidováno a soud musí od rodiny a přátel zjišťovat, zda je jim něco o prohlášení známo, případně pak požádá o předložení prohlášení.¹⁹³ Po zjištění, že existuje osoba povoláná v předběžném prohlášení, soud zjišťuje její stanovisko, zdali má zájem o funkci hmotněprávního opatrovníka, neboť nebude-li souhlasit se svým jmenováním, opatrovníkem nemůže být jmenována (§ 463 odst. 2 o. z.). Pokud tato osoba se svým jmenováním souhlasí a je způsobilá k výkonu funkce opatrovníka (k podmínkám způsobilosti viz dále), soud ji bez dalšího tímto opatrovníkem jmenuje, neboť je předběžným prohlášením, lhotejně, zda je učiněno formou veřejné nebo soukromé listiny, vázán.¹⁹⁴ Pokud je předběžné prohlášení nebo jeho odvolání neplatné, má k němu soud podle § 44 o. z. přihlížet, není-li potřeba o projevené vůli pochybovat.¹⁹⁵

V případě, že posuzovaný neučinil předběžné prohlášení, nastupuje běžný proces výběru vhodného opatrovníka. Při výběru osoby opatrovníka přihledne soud vždy k přáním opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch, a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi (§ 62 o. z.). Hmotněprávní opatrovník hraje v životě opatrovance důležitou roli, je proto žádoucí, aby jím byla osoba opatrovanci blízká, znala jeho poměrů a schopná respektovat jeho přání. Pokud je opatrovanec schopen projevit přání, soud vynaloží úsilí, aby je zjistil, učinit tak může při zhlédnutí nebo při jeho výslechu při jednání. Základem jsou dobré vztahy mezi opatrovancem a opatrovníkem, ale také třeba bydliště v rozumné dojezdové vzdálenosti, aby mohl být opatrovník opatrovanci vždy nablízku. Soud by měl vždy zkoumat i motivaci osoby navrhuující převzít funkci opatrovníka, objeví-li se tato osoba například v životě opatrovance znenadání a doposud o něho nejevila zájem. Soud zjišťuje, zda její způsob života poskytuje záruky řádného výkonu opatrovnictví a zda tato osoba nemá dluhy (není v insolventi), neboť takové zjištění by svědčilo o nedostatku schopností spravovat vlastní majetek, natož majetek opatrovance.¹⁹⁶

---

¹⁹³ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 61.

¹⁹⁴ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 47.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 62.

Opatrovník je povinen udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy. Rozhoduje-li o jeho záležitostech, je povinen mu srozumitelně vysvětlit povahu a následky takového rozhodnutí (§ 466 odst. 1 a 2 o.z.). *Zákon proto stanoví pro soud závazná pravidla pro výběr opatrovníka, v jejichž rámci upřednostňuje vůli opatrovance tím, že v první řadě uvádí jako možného opatrovníka osobu, kterou navrhne opatrovanec. Navrženou osobou opatrovníka je soud vázán potud, že tuto osobu nejmenuje opatrovníkem pouze tehdy, není-li to možné.*¹⁹⁷

Zákon negativně vymezuje osobu, kterou opatrovníkem posuzovaného jmenovat nelze. Jedná se o osobu, která není sama způsobilá právně jednat (nemá plnou svéprávnost), jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy opatrovance, ani provozovatele zařízení, kde opatrovanec pobývá nebo které mu poskytuje služby, nebo osobu závislou na takovém zařízení (§ 63 o. z.). Je zřejmé, že osoba, která by sama nebyla plně svéprávná, by nemohla za opatrovance jednat v oblastech, ve kterých je sama omezena, nepochybně by tak jmenování takové osoby nepřispělo k jeho ochraně a prosazování zájmů. Soud bude také zjišťovat, zda osoba čerstvě plně svéprávná skýtá záruky řádného výkonu opatrovnictví, především zda se dokáže dostatečně orientovat v právních jednáních, která je nutné za opatrovance činit.¹⁹⁸ Při výběru osoby opatrovníka je také nutno vyvarovat se potenciálního střetu zájmů mezi opatrovníkem a opatrovancem. *Opatrovníkem nelze jmenovat toho, kdo z důvodu soustavnější a dlouhodobější povahy má s opatrovancem protichůdné zájmy, takže je tu nebezpečí, že opatrovník nebude vůbec nebo po delší období způsobilý jednat jménem opatrovance a hájit jeho práva a oprávněné zájmy.*¹⁹⁹ Případná možnost vzniku nebo vznik ojedinělého rozporu mezi zájmem opatrovníka a opatrovance zpravidla nebude důvodem pro neustanovení konkrétní osoby opatrovníkem, neboť ojedinělý rozpor má být vyřešen ustanovením kolizního opatrovníka podle § 460 o. z.²⁰⁰

Také je výslovně vyloučeno, aby opatrovníkem byl ustanoven provozovatel zařízení, kde opatrovanec pobývá (domov důchodců, ústav sociální péče) nebo které mu poskytuje služby (například mu zajišťuje stravování). Opatrovanec je na těchto zařízeních závislý při zajišťování základních a periodicky se opakujících se potřeb, přičemž je zde riziko, že by tento

---

¹⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020, sp. zn. 24 Cdo 3590/2019

¹⁹⁸ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 63.

¹⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3871/2010

²⁰⁰ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 63.

opatrovník mohl svého postavení zneužít. Takovým provozovatelem zařízení je třeba rozumět i fyzickou nebo právnickou osobu, která svojí právní subjektivitou zaštiťuje zařízení, jež opatrovanci služby poskytuje, případně i osobu, která přímo nebo zprostředkovaně poskytovatele služeb ovládá (např. jako společník, statutární orgán nebo člen).²⁰¹

V praxi se může stát, že opatrovanec nemá žádnou osobu blízkou, která by byla schopná či by chtěla vykonávat funkci jeho hmotněprávního opatrovníka. Soud v takovém případě opatrovanci jmenuje opatrovníka veřejného. Podle § 471 odst. 3 o. z. má způsobilost být veřejným opatrovníkem obec, kde má opatrovanec bydliště, anebo právnická osoba zřízená touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu. Jmenování veřejného opatrovníka podle jiného zákona není vázáno na jeho souhlas. Tímto jiným zákonem je zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, popřípadě zákon č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze. Výkon funkce veřejného opatrovníka je výkonem přenesené působnosti.²⁰² Při rozhodování o jmenování veřejného opatrovníka je zásadním úkolem soudu zjištění bydliště opatrovance a současně toho, zda tato obec je nadána oprávněním tuto funkci vykonávat v rámci přenesené působnosti.²⁰³ V souvislosti se jmenováním veřejného opatrovníka je nutno důsledně rozlišovat mezi způsobilostí být jmenován veřejným opatrovníkem a (faktickým) výkonem této činnosti. Pro jmenování obce veřejným opatrovníkem je nerozhodné, kdo konkrétně bude za obec (obecní úřad) fakticky činnost opatrovníka vykonávat, zda starosta, místostarosta, zaměstnanec obecního úřadu nebo někdo další, neboť to je záležitostí organizační struktury obce. *Obecní úřad nelze podle ustanovení § 471 odst. 3 o. z. jmenovat veřejným opatrovníkem; tím lze jmenovat (jen) obec anebo právnickou osobu zřízenou touto obcí k plnění úkolů tohoto druhu.*²⁰⁴ Veřejný opatrovník na rozdíl od ostatních osob, nemůže výkon funkce odmítnout, neboť se jeho souhlas se jmenováním do funkce nevyžaduje, přičemž veřejný opatrovník může požádat o odvolání z funkce pouze z důvodu změny bydliště opatrovance.²⁰⁵

Soud o jmenování opatrovníka rozhoduje zásadně usnesením podle § 25 odst. 1 z. ř. s., tedy i ve věci samé, přičemž povahu usnesení mají i opatrovnické výroky rozsudku omezení

---

²⁰¹ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 63.

²⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3314/2017

²⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5171/2017

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2877/2020

²⁰⁵ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 471 a také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1617/2016

svéprávnosti, neboť je to jen důsledkem spojení věcí podle § 46 z. ř. s.²⁰⁶ Zásadní je přímo ve výroku opatrovníka i opatrovance nezaměnitelně identifikovat opět jménem, příjmením, datem a místem narození. Soud v tomto usnesení také určí rozsah opatrovnických práv a povinností podle § 463 odst. 1 o. z., přičemž tento rozsah může vyplývat i z provázaného výroku, dochází-li v rozhodnutí k ustanovení opatrovníka společně s omezením svéprávnosti opatrovance, neboť za takových okolností je zjevné, že opatrovník má právo a povinnost opatrovance zastupovat v záležitostech, v nichž byl opatrovanec omezen ve svéprávnosti.²⁰⁷

5.3. Dohled soudu nad výkonem funkce opatrovníka

Podle § 48 odst. 1 z. ř. s. soud dohlíží, zda opatrovník plní řádně své povinnosti. K tomu může činit vhodná opatření. Primárním účelem opatrovnickví je sledování ochrany zájmů zastoupeného (opatrovance) a naplňování jeho práv (§ 457 o. z.). Jak výše uvedeno, mezi jeho povinnosti zejména patří udržovat s opatrovancem vhodným způsobem a v potřebném rozsahu pravidelné spojení, projevovat o něho skutečný zájem, dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění jeho práv a chránit jeho zájmy. Dále naplňovat opatrovancova právní prohlášení a dbát jeho názorů, i když je opatrovanec projevil dříve, včetně přesvědčení nebo vyznání, soustavně k nim přihlížet a zařizovat opatrovancovy záležitosti v souladu s nimi. Stejně tak dbá, aby způsob opatrovancova života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním opatrovancovým představám a přáním (§ 466, § 467 o. z.).

Hmotněprávní opatrovník osoby omezené ve svéprávnosti je zpravidla zároveň opatrovníkem, který spravuje jmění svého opatrovance. Jako takový je povinen do dvou měsíců od svého jmenování vyhotovit soupis spravovaného jmění a doručit jej soudu, opatrovanci a opatrovnické radě, je-li zřízena (§ 485 odst. 1 o. z.). Spolu s tímto soupisem soud zpravidla požaduje po opatrovníkovi zaslání celkové počáteční zprávy, aby byl dostatečně zjištěn aktuální stav života opatrovance a jeho jmění na počátku výkonu opatrovnickví. Opatrovník je tak soudem vyzván, aby ve zprávě uvedl bydliště opatrovance a opatrovníka, jejich bytové podmínky, kolik činí opatrovancovy náklady na bydlení a chod domácnosti, jaký je momentální zdravotní stav opatrovance, jaký je jeho současný příjem a z čeho se skládá, jaké jsou výdaje spojené s jeho osobou, zdali vlastní opatrovanec nemovitě věci a jejich specifikace, zdali vlastní

---

²⁰⁶ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 45.

²⁰⁷ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 144.

opatrovanec movitý majetek větší hodnoty, kdo tento majetek spravuje, a také zdali má zřízeny nějaké účty a finanční produkty. Soud rovněž žádá subjektivní zhodnocení opatrovníka, zdali opatrovnictví probíhá bezproblémově, popřípadě zdali nevyvstaly důvody, pro které by měl být opatrovník zproštěn funkce. Takový soupis se stává výchozím a základním dokladem pro následnou kontrolu činnosti opatrovníka soudem.

Za trvání opatrovnictví vyhotoví opatrovník vyúčtování správy jmění každoročně vždy do 30. června, ledaže se s členy opatrovnické rady dohodne, že vyúčtování předloží dříve. Je-li pro to důležitý důvod, může opatrovanec nebo opatrovnická rada navrhnout soudu, aby opatrovníkovi uložil povinnost vyhotovit mimořádné vyúčtování. Opatrovník doručí každé vyúčtování opatrovanci, opatrovnické radě a soudu (§ 485 odst. 2 o. z.). Rovněž podle § 73 vyhlášky ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, byl-li osobě omezené ve svéprávnosti jmenován soudem opatrovník, uloží soud opatrovníkovi, aby podával podle potřeby, nejméně však jedenkrát ročně, zprávu o činnosti opatrovníka, v které uvede výše uvedené náležitosti. Informace o opatrovanci, jeho potřebách a zájmech si soud učiní již v průběhu řízení o opatrovnictví člověka. Na základě těchto zjištění se rozhodne, jak konkrétně stanoví opatrovníkovi povinnost podávat soudu zprávy, a to nejen o nakládání se jměním opatrovance, ale také o jeho konkrétním každodenním životě, zdraví a potřebách. Intervaly mezi zprávami soud stanoví dle okolností každého případu, minimum je dle ustálené praxe jednou ročně.²⁰⁸ V rámci této zprávy a vyúčtování je opatrovník povinen soudu tedy vždy minimálně jednou ročně, popřípadě podle rozhodnutí soudu (zašle-li průběžnou zprávu i nad rámec těchto lhůt, nepochybně to není na škodu) sdělit aktuální vývoj všech výše uvedených informací, aby si soud ze zprávy byl schopen posoudit vývoj situace a opatrovnictví.

Obdobnou povinnost má pak opatrovník, jehož funkce končí. V takovém případě doručí konečné vyúčtování správy jmění opatrovanci, opatrovnické radě a soudu, popřípadě také dalšímu opatrovníkovi nebo soudnímu komisaři jmenovanému v řízení o dědictví. Zemře-li opatrovník, vydá soudu, který jej jmenoval, listiny a další doklady týkající se opatrovance a jeho záležitostí každý, kdo má tyto listiny a doklady u sebe (§ 485 odst. 3 o. z.).

Není v možnostech soudu v rámci dohledu kontrolovat opatrovníkovo každodenní rozhodování, přesto to nelze v odůvodněných případech výjimečně vyloučit, např. tehdy, kdy

---

²⁰⁸ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 48.

má k dispozici informace, které opatrovník nemá nebo je hodnotí odlišně, a věc přitom nesnesen odkladu pro hrozící majetkovou újmu. Soud tak může uložit zpeněžení věci, uložení prostředků na účet u konkrétního peněžního ústavu, může určit konkrétní způsob výkonu práv vlastnických i dalších. Pokud opatrovník takový pokyn nesplní, měl by soudu přinejmenším hodnověrně vysvětlit své důvody, již jen proto, že nesplnění pokynu může být hodnoceno jako porušování povinností a může být důvodem či jedním z důvodů k následnému rozhodnutí o odvolání opatrovníka (§ 463 odst. 2 o. z.). Proti usnesením soudu o uložení takové povinnosti opatrovníkovi v rámci realizace dohledu není odvolání přípustné, jde o usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení (§ 202 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Opatrovníku polemika s pokyny soudu nepřísluší již jen proto, že je v postavení příkazníka *sui generis* a jako takový musí být vázán pokyny, které dostává. Stejnou povahu mají i další usnesení, kterými soud v rámci dohledu ukládá opatrovníkovi nebo dalším osobám nějakou činnost či součinnost, především informační. Nesplnění pokynů soudu lze vymáhat pořádkovými opatřeními dle § 53 o. s. ř.²⁰⁹

Souhlasím s názorem *de lege ferenda*, který uvádí Svoboda, a tedy že by bylo vhodné aby oprávnění dohledu bylo vtěleno i mezi ustanovení upravující řízení o podpůrných opatřeních. Zákon nyní nepočítá s tím, že by soud vykonával dohled nad činností zástupce – člena domácnosti (ustanoveného na základě § 49 a násl. o. z.) nebo nad činností podpůrce (ustanoveného podle § 45 a násl. o. z.).²¹⁰ Přikláním se ke Svobodovi, podle kterého § 48 z. ř. s. vystihuje obecný princip oprávnění soudu dohlížet na výkon činnosti všech osob, které byly ustanoveny proto, aby se podílely na zjišťování právních záležitostí člověka, který by bez jejich ustanovení musel být omezen ve svéprávnosti, přičemž takovými osobami jsou jistě i podpůrce a zástupce – člen domácnosti.²¹¹

5.4. Schválení právního jednání

V případě spravování jmění opatrovance náleží opatrovníkovi jeho běžná správa. Nakládá-li ovšem opatrovník se jměním opatrovance v případě, kdy se nejedná o běžnou záležitost, vyžaduje se k takovému jednání schválení soudu (§ 461 odst. 1 o. z.). Zda se v konkrétním případě jedná o běžnou správu nebo ne, je třeba posoudit vždy na základě jednotlivých okolností konkrétního případu. Za běžné záležitosti lze například považovat

---

²⁰⁹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 48.

²¹⁰ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 140.

²¹¹ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 140.

pravidelné platby a příjmy (nájemné apod.). Z hlediska typových dispozic s majetkem opatrovance a jeho hodnoty nyní hranici mezi běžnou a ostatní (soudní) správou jmění vymezuje § 483 o. z., kde jsou vyjmenována ta jednání, která souhlas soudu vyžadují. Za nikoliv běžnou správu je třeba považovat záležitosti, které mohou podstatným způsobem zasáhnout jmění zastoupeného. Nikoliv běžnou správou tedy je nabytí či převod motorového vozidla, nabytí či převod nemovité věci (podílu k ní), odmítnutí dědictví, uzavření dědické dohody, nakládání se stavebním spořením, prodej akcií, popřípadě rovněž podání žaloby za zastoupeného.²¹² Schválení soudu rovněž podléhá jednání opatrovníka, jestliže jménem zastoupeného odmítá přijetí daru, dědictví nebo odkazu (§ 461 odst. 2 o. z.).

Řízení o schválení právního jednání lze zahájit i bez návrhu (§ 13, § 45 z. ř. s.), dokazování v rámci řízení je ovládáno vyšetřovací zásadou (§ 20 z. ř. s.). Účastníky řízení jsou případný navrhovatel a osoby, o jejichž právech a povinnostech je v řízení jednáno, tedy opatrovanec (schvaluje se právní jednání uskutečňované jeho jménem) a opatrovník (jednání činí právě on, i kdy ne svým jménem a na svůj účet). Účastníkem není ten, komu má být schvalované jednání adresováno, neboť rozhodování o schválení je součástí vnitřního rozhodovacího mechanismu jedné smluvní strany.²¹³

Soud právní jednání schválí pouze tehdy, je-li v zájmu opatrovance. V řízení proto zkoumá, jaké důsledky v majetkové sféře zastoupeného bude schvalované právní jednání mít. Není podstatné, zda je rozhodnutí vydáno před právním jednáním nebo až po něm, neboť má deklaratorní povahu. Je-li rozhodnutí soudu následné, právní jednání nabude účinnosti právní mocí rozhodnutí soudu. Pokud rozhodnutí soudu předchází právnímu jednání, nastávají účinky právního jednání okamžikem tohoto jednání. V případě, že soud právní jednání neschválí, je učiněné právní jednání neplatné podle § 580 o. z.²¹⁴

Přestože je podle výše uvedeného možné schválit právní jednání i předem (soud udělí souhlas s právním jednáním, které má být teprve uskutečněno), lze v praxi narazit na rozdílné požadavky soudů na konkrétnost a určitost předmětného právního jednání. Rámcově vymezené právní jednání, které má být teprve uskutečněno v budoucnu (např. prodej nemovité věci) tak velmi pravděpodobně nebude schváleno, neboť soud nebude mít možnost zvážit všechny konkrétní aspekty daného právního jednání (znění kupní smlouvy, zúčastněné strany apod.), a

---

²¹² PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 461.

²¹³ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 172.

²¹⁴ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 461.

bude vyžadovat postup schválení právního jednání až po jeho provedení, neboť takto bude mít jasno o veškerých podmínkách, které je potřeba zvážit.

Se zájmem opatrovance také úzce souvisí otázka případného střetu zájmů, který je upraven v § 460 o. z. Dojde-li ke střetu zájmu zákonného zástupce nebo opatrovníka se zájmem zastoupeného či ke střetnutí zájmů těch, kteří jsou zastoupeni tímž zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, anebo hrozí-li takový střet, jmenuje soud zastoupenému kolizního opatrovníka. Vznikne-li například situace, kdy je předmětem schválení právního jednání prodej nemovité věci, která je ve společném jmění manželů, jeden z manželů je omezeným ve svéprávnosti a druhý z manželů je jeho hmotněprávním opatrovníkem, nebude moci manžel – opatrovník při tomto právním jednání zastoupit opatrovaného (podpis kupní smlouvy), neboť sám má z titulu společného jmění manželů majetkový zájem na transakci a je zde minimálně hrozba střetu zájmů mezi vlastníky (opatrovníka a opatrovance). Kdykoliv tedy nastane obdobná situace ohledně střetu zájmů nebo jeho hrozby, je nezbytné ještě před vlastním právním jednáním podat k soudu návrh na jmenování kolizního opatrovníka podle § 460 o. z. Pro výběr osoby takového kolizního opatrovníka se uplatní rovněž kritéria stanovená v § 471 o. z. O jmenování kolizního opatrovníka soud zpravidla rozhodne usnesením „od stolu“, tedy bez nařízení jednání. Jakmile toto usnesení nabyde právní moci, je tento kolizní opatrovník oprávněn právně jednat za opatrovaného ve vymezené věci. Půjde-li tedy o výše uvedený prodej nemovité věci ve společném jmění manželů, za opatrovaného kupní smlouvu podepíše jmenovaný kolizní opatrovník a hmotněprávním opatrovník kupní smlouvu podepíše pouze za sebe, neboť zde reprezentuje pouze vlastní majetkový zájem. Po takto učiněném právním jednání je nezbytné následně podat k soudu návrh na jeho schválení zpětně, kdy soud posoudí veškeré jeho podmínky a rozhodne, zdali je v souhrnu v zájmu opatrovance.

O schválení právního jednání opatrovance soud rozhoduje rozsudkem (§ 47a z. ř. s.). Toto ustanovení bylo do z. ř. s. vloženo až novelizací zákonem č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. V případě řízení o svéprávnosti bylo již od účinnosti z. ř. s. výslovně zakotveno v § 40, že soud rozhoduje rozsudkem, nicméně řízení ve věcech opatrovnictví člověka takové zvláštní ustanovení nemělo. Některé soudy pak s ohledem na ustanovení § 25 odst. 1 z. ř. s. rozhodovaly ve věcech schválení právního jednání usnesením, jiné zase bez zákonné opory rozhodovaly rozsudkem. Uvedená novela vyřešila nejen nejednotnost praxe, ale rovněž rizika, která mohla vyplynout ze skutečnosti, že usnesení jsou vykonatelná, jakmile byla doručena (§ 171 odst. 2 o. s. ř.).

6. NĚKTERÁ SPECIFIKA ŘÍZENÍ O PŘEZKUMU SVÉPŘÁVNOSTI

Jak výše uvedeno, jednou ze zásad omezení svéprávnosti je jeho dočasnost. Soud v rozhodnutí stanoví, na jak dlouhou dobu je svéprávnost posuzovaného omezována, přičemž se musí jednat o dobu nezbytně nutnou, maximální doba jsou 3 roky. Za splnění specifických podmínek – je-li zjevné, že se stav člověka v této době nezlepší, lze přistoupit k omezení svéprávnosti na dobu maximálně 5 let. Tato doba běží od právní moci rozsudku, jímž k omezení svéprávnosti došlo, přičemž podle § 59 odst. 2 o. z. platí, že uplynutím doby omezení svéprávnosti právní účinky omezení zanikají (dochází k obnově svéprávnosti v plném rozsahu). K zániku účinků rozsudku dochází ex nunc, což znamená, že veškeré právní jednání, které bylo do uplynutí doby uskutečněno jménem nesvéprávného opatrovníkem, zůstává nedotčeno.²¹⁵ Zahájí-li se však v této době (před jejím uplynutím) řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok. V tomto případě v praxi vyvstává otázka, zda dochází k prodloužení na jeden rok od zahájení řízení o svéprávnosti, nebo rok přirůstá ke třem letům (popřípadě jiné určené době) od právní moci rozhodnutí o svéprávnosti. Podle Čuhelové je v praxi přijímán názor zmíněný na prvním místě. Pokud do jednoho roku nebude rozhodnuto o prodloužení omezení svéprávnosti, člověk nabude plné svéprávnosti uplynutím doby s účinky ex nunc, účinky ztrácí i výrok rozhodnutí o jmenování opatrovníka.²¹⁶ Stejně tak Svoboda uvádí, že je-li řízení o přezkumu svéprávnosti zahájeno, právní účinky původního rozsudku zůstávají po dobu jednoho roku plynoucího od počátku řízení o prodloužení doby omezení zachovány. Tato doba nahrazuje původní tříletou (pětiletou) dobu.²¹⁷ Lomozová a Spáčilová naopak uvádí, že doba omezení běží od právní moci rozsudku, jímž k omezení svéprávnosti došlo. S jejím uplynutím dochází k obnově svéprávnosti v plném rozsahu, ledaže je zahájeno řízení o prodloužení doby omezení za předpokladu, že bude rozhodnuto do jednoho roku od okamžiku, kdy došlo k uplynutí doby, na kterou byla svéprávnost osoby omezena.²¹⁸ Stejný názor pak zastává Charvát, který uvádí, že běh doby trvání účinnosti omezení svéprávnosti musí soud pečlivě sledovat, tak, aby mohl včas

---

²¹⁵ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 59.

²¹⁶ PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023. § 59.

²¹⁷ DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X, § 59.

²¹⁸ LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022. § 59.

usnesením podle § 13 z. ř. s. zahájit zákonem předpokládané řízení o prodloužení doby omezení. Zahájení tohoto nově upraveného řízení sice dobu právních účinků původního rozsudku ze zákona automaticky prodlužuje, nikoliv však neomezeně. Nestihne-li soud o prodloužení rozhodnout do jednoho roku od původního data trvání omezení, účinky omezení ze zákona zaniknou se všemi negativními důsledky.²¹⁹ Zde se přikláním k výkladu Lomozové, Spáčilové a Charváta, a tedy že po zahájení řízení o přezkumu svéprávnosti uváděna doba jednoho roku přirůstá k době původního omezení svéprávnosti (např. 3 roky), nikoliv že roční lhůta k rozhodnutí začíná běžet od okamžiku zahájení řízení. Soud při rozhodování o původním omezení svéprávnosti důkladně zvážil, na jak dlouhou dobu má v zájmu posuzovaného dojít k omezení svéprávnosti. V zájmu posuzovaného se pak rovněž zahajuje řízení o přezkumu svéprávnosti, které může vést ke zrušení omezení (k nabytí plné svéprávnosti), nebo k prodloužení doby, na kterou je svéprávnost posuzovaného omezena. Jedná-li se o druhou variantu, je nepochybně v zájmu posuzovaného, aby k obnově plné svéprávnosti nedošlo, a aby bylo zachováno původní omezení. Pokud by se lhůta jednoho roku počítala od zahájení přezkumu řízení o svéprávnosti, posuzovaný by mohl být ohrožen tím, že se soudu v uvedené lhůtě nepodaří provést celé řízení (dojde ke zdržení u vyhotovení znaleckého posudku, procesní rozhodnutí budou napadnuta opravnými prostředky, vzniknou problémy s doručováním apod.) a nedojde k pravomocnému rozhodnutí ve věci, přičemž se uplynutím lhůty posuzovanému obnoví plná svéprávnost. Pokud by uvedená doba jednoho roku přirůstala k původní době omezení ve svéprávnosti, soud si může předem vyhodnotit svoje procesní a časové možnosti a případně řízení o přezkumu svéprávnosti zahájit s větším, například několikaměsíčním, předstihem (k čemuž v praxi rovněž dochází), aby měl bezpečné množství času na provedení celého řízení a rozhodnutí ve věci. Mám za to, že tímto způsobem nemůže být posuzovaný nijak poškozen, neboť, jak výše uvedeno, je-li jeho stav nyní takový, aby bylo omezení zrušeno, k jeho zrušení dojde (a pravděpodobně dříve než uplynutím jednoho roku). Je-li naopak stav posuzovaného nezměněn (nebo zhoršen), je v jeho zájmu, aby omezení trvalo a v takovém případě nebude řízení ohrožováno relativně krátkou roční lhůtou, jejíž uplynutí by zapříčinilo navrácení plné svéprávnosti, ačkoli to pro posuzovaného není nikterak žádoucí. Uvedený způsob výkladu považuji proto za praktičtější a bezpečnější variantu, maximálně zohledňující zájem posuzovaného.

---

²¹⁹ DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 40 odst. 1.

Až na určité odchylky řízení o přezkumu svéprávnosti probíhá za stejných pravidel jako řízení o prvním omezení svéprávnosti. Než dojde k uplynutí doby, na kterou byla svéprávnost omezena, soud z moci úřední zahájí řízení o přezkumu svéprávnosti, spolu s ním zahájení řízení o opatrovnictví a obě řízení spojí. Účastníkem řízení je zde primárně posuzovaný, který je stále zastoupen hmotněprávním opatrovníkem, který mu byl jmenován rozsudkem v původním řízení. Podle Chalupské zpravidla nedochází ke jmenování opatrovníka pro řízení, neboť tuto funkci plní v řízení v minulosti ustanovený hmotněprávní opatrovník. Výjimečně může soud jmenovat procesním opatrovníkem jinou osobu, zejména nabude-li z pravidelných zpráv o činnosti opatrovníka či z jiných zpráv a sdělení dojmu, že v minulosti ustanovený opatrovník nebude posuzovaného řádně zastupovat či je zde zřejmý vzájemný rozpor v právech a zájmech obou osob.²²⁰ S uvedenou praxí nesouhlasím. Podle mého názoru je v nově zahájeném řízení nutno posuzovanému jmenovat procesního opatrovníka podle § 37 z. ř. s. vždy, i když je již zastupován hmotněprávním opatrovníkem na základě rozsudku, kterým byla jeho svéprávnost omezena. S nově zahájeným řízením o přezkumu svéprávnosti totiž soud vždy zahajuje i řízení o opatrovnictví člověka a tato řízení spojuje, v novém řízení se tedy vždy bude znovu rozhodovat o osobě, která v případě prodloužení omezení svéprávnosti posuzovaného bude vykonávat funkci hmotněprávního opatrovníka. Pokud by dosavadní hmotněprávní opatrovník posuzovaného v takovém řízení zastupoval, téměř vždy by zde hrozil střet zájmů. Aby byla práva posuzovaného objektivně chráněna, je nezbytné, aby byl i v řízení o přezkumu svéprávnosti zastoupen procesním opatrovníkem podle § 37 z. ř. s. Tento výklad je rovněž podpořen judikaturou, podle které soud obecně v řízení o svéprávnosti jmenuje posuzovanému opatrovníka podle § 37 odst. 1 z. ř. s., i když má stálého („hmotněprávního“) opatrovníka.²²¹

Další odchylku od prvotního řízení o omezení svéprávnosti představuje ustanovení § 38 odst. 4 z. ř. s., podle kterého rozhoduje-li soud o prodloužení doby omezení svéprávnosti a je-li zjevné, že stav posuzovaného se oproti rozhodnutí o omezení svéprávnosti či poslednímu rozhodnutí o prodloužení nezměnil, může upustit od provedení důkazu novým znaleckým posudkem a výsledkem znalce a nahradit jej jiným důkazem, zejména písemnou zprávou ošetřujícího lékaře ve spojení s naposledy vypracovaným znaleckým posudkem; výslechem znalce, který jej vypracoval, se v takovém případě nevyžaduje. Toto zjednodušení bylo zavedeno zákonem č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., a další související zákony, s účinností od 28. 2. 2017. Cílem změn bylo zefektivnění a zpružení řízení v případech,

---

²²⁰ CHALUPSKÁ, L. Svěprávnost a řízení o jejím posuzování, Rigorózní práce, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 10. 5. 2016, s. 85

²²¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014

kdy je zjevné, že je nový znalecký posudek a výsledek znalece zbytečný, řízení je prodloužováno a spojeno s neúčelnými náklady řízení i případnou zátěží pro posuzovaného. Soud od znaleckého posudku může upustit v případě, kdy se stav posuzovaného nezměnil, přičemž o této skutečnosti musí mít relevantní důkaz. Tím je zejména zpráva ošetřujícího lékaře spolu s naposledy vyhotoveným znaleckým posudkem, z nichž dohromady vyplývá, že stav zjištěný v předchozím řízení nemá perspektivu zlepšení, což je rovněž potvrzeno aktuální zprávou ošetřujícího lékaře.²²² Tímto ošetřujícím lékařem musí být lékař, který má o duševním stavu a jeho následcích na schopnost posuzovaného právně jednat, podrobný přehled, a to to od doby, kdy byl podán poslední znalecký posudek. Zároveň musí mít psychiatrickou odbornost, aby mohl řádně posoudit aktuální zdravotní stav posuzovaného ve srovnání se znaleckým posudkem a na základě toho odborně vyhodnotit, že se tento zdravotní stav nezměnil.²²³ K upuštění od provedení důkazu novým znaleckým posudkem může dojít jen v případě, ve kterém je rozhodováno o prodloužení doby omezení svéprávnosti. Pokud má být v nově zahájeném řízení svéprávnost posuzovaného omezena jinak než v původním rozsudku (změna rozsahu omezení k volnějším či užším režimům), musí být důkaz novým znaleckým posudkem proveden. Stejně bude muset postupovat i v případě, ve kterém rozhoduje o prodloužení omezení svéprávnosti, avšak domnívá se, že návrh na zahájení tohoto řízení má být zamítnut, nebo má být toto řízení zastaveno (zahájeno bez návrhu), protože skutečnosti zjištěné v průběhu řízení nasvědčují tomu, že doba omezení svéprávnosti nemá být prodloužena.²²⁴ Uvedené pak platí stejně pro situaci, pokud má k prodloužení doby omezení svéprávnosti dojít pro změněné okolnosti, neboť tyto změněné okolnosti nebyly dosud předmětem znaleckého dokazování.²²⁵ O upuštění od provedení důkazu dalším znaleckým posudkem soud rozhodne usnesením, kterým se upravuje vedení řízení (odvolání není přípustné), nicméně není podstatnou vadou řízení, jestliže soud o tom účastníky a jejich zástupce pouze vyrozumí, aniž by vydával formální usnesení, ovšem za předpokladu, že je toto vyrozumění jednoznačné a zároveň v nich soud sdělí důvody, které ho k tomuto postupu vedou.²²⁶

V praxi také vyvstala otázka, zdali je nutné nový rozsudek, kterým byla doba omezení svéprávnosti posuzovaného prodloužena, doručovat rovněž posuzovanému, nebo zdali v tomto

---

²²² DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X. § 38 odst. 4.

²²³ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 87.

²²⁴ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 85

²²⁵ Tamtéž.

²²⁶ SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 87.

případě již postačí doručení pouze jeho procesnímu a hmotněprávnímu opatrovníkovi, případně také zmocněnci. Zde jsem toho názoru, že i pro řízení o přezkumu (prodloužení doby omezení) svéprávnosti platí pro doručování stejná pravidla jako v řízení o prvotním omezení. Posuzovaný je oproti prvotnímu řízení v řízení o přezkumu v době doručování formálně omezen pro právní jednání ve vztahu k úřadům (soudu), nicméně se v tomto případě jedná právě o rozhodnutí, jehož obsahem jsou tato případná omezení a jejich prodloužení. Posuzovaný by měl proto mít veškeré možnosti pro případnou obranu proti novému rozsudku ve formě opravných prostředků a za tímto účelem by měl mít rozhodnutí k dispozici. Tento nový rozsudek bude posuzovanému tedy standardně doručován jako účastníku řízení a rovněž se na něho uplatní pravidla nařizující specifické způsoby sdělení obsahu rozhodnutí posuzovanému (§ 41 z. ř. s.), neboť je žádoucí, aby byl s obsahem nového rozhodnutí (minimálně doby, na kterou je omezení prodloužováno) srozuměn.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo podrobně zmapovat a zanalyzovat právní úpravu týkající se řízení o omezení svéprávnosti a s tím souvisejícího řízení o jmenování opatrovníka člověku omezenému ve svéprávnosti.

S výše uvedeným souvisela celá druhá část týkající se **mírnějších a podpůrných opatření**, která lze využít k zabezpečení zájmů člověka, který není zčásti pro duševní poruchu, která není jen přechodná, sám schopen právně jednat, avšak stále jeho stav a potřeby nejsou takové, aby bylo nutné přistoupit k omezení jeho svéprávnosti. Po zpracování této části lze zcela jistě uzavřít, že jde o instituty, u kterých by bylo vhodné, aby byly širší veřejnosti známy. Z vlastní praxe vím, že zejména rodinní příslušníci (laici) posuzovaných osob zpravidla ihned podávají návrhy na omezení svéprávnosti, aniž by věděli, že je možné využít institut smlouvy o nápomoci nebo zastoupení členem domácnosti. Stejně tak je stále méně rozšířená známost institutu předběžného prohlášení, v rámci kterého může každý dopředu určit osobu, která by měla spravovat jeho záležitosti (být jeho opatrovníkem) v případě, nebude-li toho schopen. Podpůrná opatření vždy vycházejí z individuálně určených potřeb osob, působí na tyto osoby aktivně, podporují jejich samostatnost a motivují je k činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé situace, přičemž posilují jejich sociální začleňování v rámci stále udržované a podporované aktivity.

V rámci **zastoupení členem domácnosti** je stále zcela nedořešená otázka nakládání s příjmy zastoupeného podle § 52 odst. 2 o. z. Podle tohoto ustanovení může zástupce nakládat s příjmy zastoupeného v rozsahu potřebném pro obstarání obvyklých záležitostí, jak to odpovídá životním poměrům zastoupeného, avšak s peněžními prostředky na účtu zastoupeného může nakládat jen v rozsahu nepřesahujícím měsíčně výši životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Dochází tedy k situaci, kdy podle životních poměrů může zástupce s hotovostními příjmy u člověka s vyššími příjmy disponovat i s vysokými částkami, avšak půjde-li i o prostředky na bankovním účtu, bude omezen životním minimem. Přitom právě dispozice s prostředky na bankovním účtu je snadněji dohledatelná a poskytuje vyšší míru ochrany v jakýchkoliv transakcích oproti dispozici s hotovostí. Zde by určitě mělo dojít ke sjednocení, přičemž i dispozice s prostředky na bankovním účtu by měla být vázána zejména na potřebu obstarání obvyklých záležitostí, nikoliv životního minima.

Z analýzy hmotněprávních předpokladů a limitů omezení svéprávnosti je zřejmé, že stále není ustálený názor na možnost **omezení volebního práva**, kdy část odborné veřejnosti je

přesvědčena, že podle platného práva tuto pravomoc soudy nemají. Podle Nejvyššího soudu je soud nicméně v řízení o omezení svéprávnosti oprávněn rozhodnout o tom, zda se posuzovaná osoba omezuje ve svéprávnosti k výkonu volebního práva, přičemž omezit posuzovanou osobu ve svéprávnosti k výkonu volebního práva lze jen výrokem soudního rozhodnutí, a to výslovně. Část odborníků však tyto závěry stále považuje za sporné. V praxi se nicméně v rámci znaleckého posudku často zkoumá otázka, zda je posuzovaná osoba schopna porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb, aby byl naplněn požadavek individuálního zkoumání a posouzení, přičemž je obvyklé, že soudy v souladu se závěry Nejvyššího soudu k omezení volebního práva přistoupí. Osobně se přikláním k výkladům, podle kterých je možné volební právo omezit, a souhlasím tedy s tím, že v rámci prováděného dokazování a znaleckého posudku musí být otázka schopnosti porozumět smyslu, účelu a důsledkům voleb individuálně zkoumána a posouzena.

V rámci procesněprávní úpravy řízení o svéprávnosti byly podrobně rozebrány způsoby, kterými může dojít k **zahájení tohoto řízení**, přičemž bylo mimo jiné poukázáno na nejednotné stanovisko k tomu, kdo je kvalifikovaným návrhovatelem podle § 35 z. ř. s., kterému nelze uložit povinnost předložit lékařskou zprávu. Okruh takových návrhovatelů nelze v praxi zužovat pouze na specializovaná zařízení (psychiatrická léčebna, soukromý psychiatr, psycholog), je nezbytné za ně považovat všechna zdravotnická zařízení bez ohledu na jejich odbornost.

Práce se podrobně zabývala postavením účastníků v řízení o svéprávnosti a velmi podrobně samotným průběhem tohoto řízení.

Zde lze zejména poukázat na rozdílný praktický přístup k okamžiku **ustanovení znalce**, z oboru zdravotnictví – psychiatrie, aby vypracoval písemný znalecký posudek, ve kterém z medicínského hlediska odborně přezkoumá duševní stav posuzovaného a míru, v jaké duševní porucha ovlivňuje jeho schopnost právně jednat. Odborná literatura se shoduje, že znalec by měl soud ustanovit a vyslechnout až poté, co je v řízení provedena podstatná část ostatních důkazů, zejména těch, u kterých lze očekávat, že z nich bude znalec čerpat. V soudní praxi se objevuje postup, kdy je znalec ustanoven ihned po zahájení řízení a znalecký posudek je zadán tak, aby ho měl soudce již k dispozici před prvním jednáním ve věci. Domnívám se, že v praxi aplikovaný postup je více v souladu se zásadami rychlosti a hospodárnosti řízení, neboť podle odbornou literaturou prosazovaného postupu by takto bylo v řízení vždy nutné nařídit dvě jednání. Posuzování bývají často imobilní a i jedno jednání u soudu (pokud jsou schopni se dostavit) je pro ně náročnou událostí. Při standardní době 90 dní, za kterou je zkušený znalec schopen zpracovat znalecký posudek, navíc vzniká dlouhý časový rozestup mezi těmito

jednáními. Ustanovení znalce ihned na počátku řízení je podle mého názoru efektivnější, přívětivější pro posuzované a rovněž v souladu se závěry Nejvyššího soudu, podle kterého znalecký posudek v řízení o svéprávnosti nenahrazuje nedostatek skutkových zjištění.

Podrobně analyzován byl rovněž institut **zhlédnutí** posuzovaného, který je nezbytnou náležitostí každého řízení o omezení svéprávnosti. V průběhu let je zde častý výkladový spor o to, zda je nutné, aby zhlédnutí posuzovaného učinil soudce, nebo je možné zhlédnutí provést i jinou osobou. Na tuto otázku nelze v podstatě stále odpovědět paušálně. Podle stanoviska Nejvyššího soudu je možné, aby v některých situacích provedla zhlédnutí osobně i jiná soudní osoba (vyšší soudní úředník, asistent soudce apod.). Na tento postup jsou ovšem kladeny přísné nároky (s ohledem na závažnost úkonu zhlédnutí i celého konceptu omezeného svéprávnosti), přičemž takovýto procesní postup musí být náležitě a podrobně obsáhnut v odůvodnění rozhodnutí.

S ohledem na rozvoj technologií v rámci resortu justice jsem se zabýval i otázkou možného **zhlédnutí posuzovaného prostřednictvím videokonference**. V tomto směru si lze představit podrobnou a důslednou realizaci videokonference, při které bude soudce schopen pozorovat všechny potřebné aspekty zhlédnutí téměř stejně, jako kdyby byl úkonu přítomen osobně, přičemž by byl zároveň splněn požadavek přítomnosti posuzovaného v jeho přirozeném prostředí. Proces zhlédnutí je nicméně nutné velmi citlivě odlišit od pouhého úkonu výslechu posuzovaného a je zde důležité pozorování i drobných neverbálních projevů posuzovaného (obzvláště v případech, kdy není schopen jiného vyjadřování). Jsem proto zastáncem toho, že jediným správným řešením zhlédnutí je tradiční navštívení posuzovaného soudcem v jeho domově, zařízení, popřípadě jiném prostředí, kde se obvykle pohybuje.

V rámci **vymezení rozsahu omezení svéprávnosti** bych rád poukázal na okruh možnosti **uzavírání manželství** a výkonu **rodičovské odpovědnosti**. V případě prvního omezení by neměly rozsudky „předběžně“ obsahovat, že posuzovaný není schopen uzavřít manželství a rovněž nelze „preventivně“ rozhodovat, že posuzovaný není schopen výkonu rodičovské odpovědnosti, pokud posuzovaný doposud nemá rodičovskou odpovědnost k nezletilému dítěti. V praxi se lze často setkat i s rozhodnutími, která výše uvedené požadavky nereflktují.

Zásadním, avšak často podceňovaným, bodem celého řízení o omezení svéprávnosti je samotné **sdělení rozhodnutí posuzovanému**. Soud je standardně povinen rozsudek doručit i posuzovanému, neboť zákon ohledně doručování posuzovanému nestanoví žádnou výjimku (rovněž bez ohledu na to, zda je zastoupen procesním nebo hmotněprávním opatrovníkem). Stav posuzovaných však často neumožňuje, aby se s doručeným rozsudkem za pomoci

vlastních sil plnohodnotně seznámili, tzn. přečetli si ho a pochopili obsah a důsledky rozhodnutí. Soud by měl proto učinit veškerá vhodná opatření, aby se posuzovaný mohl vhodnou formou s obsahem rozhodnutí seznámit a měl je k dispozici. Může tak učinit sám, avšak vhodnou formu sdělení obsahu rozhodnutí by měli především zprostředkovat zástupci posuzovaného, tedy jeho opatrovník, popřípadě zmocněnec, kterého si posuzovaný sám zvolil. Zde nesouhlasím se závěrem, že je-li posuzovaný v ústavní péči, může soud stejnopis rozhodnutí zaslat s obdobným poučením ústavu, kde může být posuzovanému k dispozici u sociálních pracovníků.

V práci jsem se rovněž zabýval podrobným rozborem **řízení o jmenování opatrovníka** člověku, který byl omezen ve svéprávnosti. Zde bych rád poukázal z formálního procesního hlediska na to, že soud o jmenování opatrovníka rozhoduje **zásadně usnesením** podle § 25 odst. 1 z. ř. s., tedy i ve věci samé, přičemž povahu usnesení mají i opatrovnické výroky rozsudku omezení svéprávnosti, neboť forma rozsudku je jen důsledkem spojení věcí podle § 46 z. ř. s.

Ohledně **dohledu soudu** nad činností jmenovaného opatrovníka souhlasím s návrhy *de lege ferenda*, podle kterých by bylo vhodné, aby oprávnění dohledu bylo vtěleno i mezi ustanovení upravující řízení o podpůrných opatřeních, tedy aby soud mohl vykonávat pravidelný dohled i nad činností zástupce v rámci zastoupení domácnosti a nad činností podpůrce v případě smlouvy o nápomoci. Souhlasím s odbornými názory, že soud by měl dohlížet na činnost všech osob, které byly ustanoveny proto, aby se podílely na zjišťování právních záležitostí člověka, který by bez jejich ustanovení musel být omezen ve svéprávnosti.

Závěrem bych chtěl připomenout zásadní aplikační nejasnost, se kterou jsem se v praxi setkal a která rovněž představuje možné velmi vážné následky v životě posuzovaného (respektive jeho omezení svéprávnosti), a to **prodlužování doby omezení v rámci řízení o přezkumu svéprávnosti** podle § 59 odst. 2 o. z. Zahájí-li se před uplynutím doby, na kterou byl posuzovaný omezen ve svéprávnosti (např. 3 roky) řízení o prodloužení doby omezení, trvají právní účinky původního rozhodnutí až do nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok. V tomto případě v praxi vyvstává otázka, zda dochází k prodloužení na jeden rok od zahájení řízení o svéprávnosti, nebo rok přirůstá k (výše uvedeným) třem letům od právní moci rozhodnutí o omezení svéprávnosti. Zde se jednoznačně přikláním k výkladu, že doba jednoho roku přirůstá k době původního omezení svéprávnosti (např. 3 roky). Soud při rozhodování o původním omezení svéprávnosti důkladně zvážil, na jak dlouhou dobu má dojít v zájmu posuzovaného k omezení svéprávnosti. Pokud by se lhůta jednoho roku počítala od zahájení přezkumného řízení, posuzovaný by mohl být ohrožen tím, že se soudu v uvedené lhůtě

nepodaří provést celé řízení (dojde ke zdržení u vyhotovení znaleckého posudku, procesní rozhodnutí budou napadnuta opravnými prostředky, vzniknou problémy s doručováním apod.) a nedojde k pravomocnému rozhodnutí ve věci, přičemž se uplynutím doby posuzovanému obnoví plná svéprávnost, což nepochybně z povahy věci a probíhajícího řízení v zájmu posuzovaného není. *De lege ferenda* by proto měla být uvedena otázka postavena zcela najisto.

Věřím, že výše uvedené legislativní nejasnosti se v průběhu času podaří zákonodárci upřesnit, popřípadě že se podaří za pomoci rozhodovací praxe soudů odstranit aplikační problémy.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Monografie

1. DAVID, O., DEVEROVÁ, L., DOLANSKÁ BÁNYAIOVÁ, L., DVOŘÁK, J., DVOŘÁK, T., FIALA, J., FRINTA, O., HOLČAPEK, T., HURDÍK, J., KINDL, T., MACKOVÁ, A., PAULY, J., PAVLÍK, P., PELIKÁN, R. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-7]. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X
2. DÁVID, R., GRYGAR, J., KOKEŠ, M., KOVAŘÍK, Z., KŘEČEK, S., KUČERA, F., MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L., ZRŮST, J. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Komentář. [Systém ASPI]. Nakladatelství Leges [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292I2013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X
3. DERÉOVÁ, A., DOLEŽAL, M., HAVLÍČEK, K., CHARVÁT, P., JANEK, K., KORBEL, F., KOVÁŘOVÁ, D., LICHOVNÍK, T., MÁDR, J., MOTTL, T., NOVOTNÁ, A., PETR, B., PRUDÍKOVÁ, D., SEDLÁK, V. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-10-8]. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X
4. DVOŘÁK, J. J. ŠVESTKA a M. ZUKLÍNOVÁ. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016
5. HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021
6. KINCL, J., M. SKŘEJPEK a V. URFUS. Římské právo. Dot. 2. dopl. a přeprac. vyd. (C.H. Beck dot. 1. vyd.). Praha: C.H. Beck, 1997. Beckovy právnické učebnice
7. LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022
8. PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023
9. SVOBODA, K. Nesporná řízení III. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017
10. SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020
11. SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., DOLEŽÍLEK, J. a kol. Občanský soudní řád. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022

12. ŠKÁROVÁ, M. Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů: v občanském soudním řízení a v soudním řízení správním včetně zvláštních řízení soudních podle zákona č. 292/2013 Sb. : ve věcech občanskoprávních, správních, rodinných včetně péče o nezletilé, pracovních, obchodních, dědických, exekučních, insolvenčních, vkladu práva do katastru, směnek a šeků, úschovy a umoření listin. Praktik (Leges). Praha: Leges, 2014
13. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací.* 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018

Odborné články

14. BARTOŇ, M. Omezitelnost základního práva podílet se na správě věcí veřejných a možné přístupy k limitaci práva. *Právní rozhledy*, 2019, č. 15-16, s. 531-541
15. KUDRNA, J. K otázce (ne)možnosti omezit svéprávnost k výkonu volebního práva. *Právní rozhledy*, 2017, č. 1, s. 18-22
16. FLANDEROVÁ, M. Zastoupení členem domácnosti – ano nebo ne? In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer [cit. 8. 10. 2023]. ASPI ID: LIT50707CZ

Seznam použitých právních předpisů

1. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
5. Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
6. Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů
7. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ze dne 16. 12. 1992, č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
9. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb
10. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

12. Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 15/2006 Sb. o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
17. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením č. 10/2010 Sb. m. s.
18. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
19. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb.

Seznam použité judikatury

1. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09
2. Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 23. 12. 1987, sp. zn. 6 Cz 45/87
3. Nález Ústavního soudu ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2018, sp. zn. 30 Cdo 4701/2017
5. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2020, sp. zn. 24 Cdo 3064/2019
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 1287/2017
7. Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16
8. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. 1. 1998, sp. zn. 17 Co 538/97
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3398/2007
10. Nález Ústavního soudu ze dne 12. 7. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3102/08
11. Nález Ústavního soudu ze dne 11.7.2017, sp. zn. IV. ÚS 4260/2016
12. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 2. 2012, sp. zn. 5 Co 302/2012
13. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka Pardubice ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 23 Co 23/2021
14. Nález Ústavního soudu ze dne 13. 12. 2016, sp. zn. II. ÚS 934/16
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 12. 1962, sp. zn. 5 Cz 144/1966
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2010, sp. zn. 30 Cdo 433/2010

17. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 557/09
18. Nález Ústavního soudu ze dne 22. 11. 2012, sp. zn. II. ÚS 194/11
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 11. 2015, sp. zn. 21 Cdo 4543/2014
20. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31.3.2014, sp. zn. 18 Co 88/2014
21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4467/2014
22. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 23. 6. 2022, sp. zn. 24 Co 152/2022
23. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 1. 1969, sp. zn. 2 Cz 1/1969
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020, sp. zn. 24 Cdo 3590/2019
25. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3871/2010
26. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3314/2017
27. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 5171/2017
28. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2020, sp. zn. 24 Cdo 2877/2020
29. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1617/2016
30. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 8 Co 2017/2014
31. Rozsudek ESLP ze dne 18. září 2014 ve věci č. 13006/13 Ivinović proti Chorvatsku
32. Rozsudek ESLP ze dne 22. 1. 2014 ve věci č. 33117/02 Lashin proti Rusku
33. Rozsudek ESLP ze dne 24. 3. 2009 ve věci č. 67149/01 Berková proti Slovensku
34. Rozsudek ESLP ze dne 5. 10. 2006 ve věci č. 45106/04 Marcello Viola proti Itálii

Seznam ostatních zdrojů

1. VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., tisk č. 362/0
2. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 1977, sp. zn. Cpj 160/1976, publikováno ve Sb. Nejvyššího soudu pod č. 3/1979
3. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. Cpjn 201/2015, publikováno ve Sb. Nejvyššího soudu pod č. 73/2016
4. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2017, sp. zn. Cpjn 23/2016, publikováno ve Sb. Nejvyššího soudu pod č. 3/2017
5. CHALUPSKÁ, L. Svěprávnost a řízení o jejím posuzování, Rigorózní práce, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 10. 5. 2016

Řízení o svéprávnosti a o opatrovnictví člověka omezeného ve svéprávnosti

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá procesní úpravou řízení o svéprávnosti v užším slova smyslu, tedy řízením o omezení svéprávnosti člověka a navazujícím řízením o jmenování jeho opatrovníka. Svěprávnost je úzce spjata s právní osobností, a tedy jakýkoliv zásah do svéprávnosti, zejména pak její omezení, je závažným zásahem do osobní integrity člověka, a proces takového zásahu musí být zákonem citlivě regulován.

Rigorózní práce si klade za cíl zmapovat a zanalyzovat právní úpravu týkající se omezení svéprávnosti člověka, a to primárně z jeho procesněprávního hlediska, avšak rovněž za pomoci analýzy příslušných hmotněprávních ustanovení.

V první části se práce podrobně zabývá institutem svéprávnosti, jejího vymezení a jednotlivým způsobům jejího nabývání. Ve druhé části se práce zabývá podpůrnějšími (mírnějšími) opatřeními, které slouží k zabezpečení zájmů člověka, aniž by u něho muselo dojít k omezení svéprávnosti. Související instituty jako předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti jsou nerozlučně spjaty s procesem omezování svéprávnosti u člověka, neboť soud je vždy povinen zkoumat, zdali není možné zabezpečit zájem člověka jedním z těchto opatření. Tato část obsahuje jak hmotněprávní předpoklady pro jednotlivá opatření, tak odpovídající procesní úpravu. Třetí část práce obsahuje podrobnou analýzu hmotněprávních předpokladů, které musí být naplněny, aby soud mohl přistoupit k omezení svéprávnosti. Čtvrtá a nejrozsáhlejší část je těžištěm práce, ve které je podrobně popsána a analyzována aktuální procesní úprava řízení o svéprávnosti. Pátá část je zaměřena na řízení o jmenování opatrovníka člověku omezeného ve svéprávnosti. V rámci této části se práce rovněž zaměřuje na s problematikou spojený dohled, který soud nad tímto opatrovníkem vykonává, a často probíhající řízení o schválení právního jednání za opatrovaného (člověka omezeného ve svéprávnosti). Šestá a poslední část práce se pak podrobněji zabývá dílčími otázkami řízení o přezkumu svéprávnosti.

Ve všech částech se autor komplexně zabývá odpovídající právní úpravou, zaměřuje se na problematické části, u kterých i dnes není jasný a jednotný výklad, a nabízí rovněž pohled a postřehy ze své praxe a nastiňuje možná řešení *de lege ferenda*.

Klíčová slova: Svěprávnost, omezení svéprávnosti, opatrovnictví člověka

Proceedings concerning the legal capacity and guardianship of a person with limited legal capacity

Abstract

The thesis deals with the procedural regulation of the proceedings concerning the legal capacity in a narrower sense, i.e. the proceedings on the limitation of the legal capacity of a person and the subsequent proceedings on the appointment of his/her guardian. Legal capacity is closely linked to legal personality, and therefore any interference with legal capacity, especially its limitation, is a serious interference with the personal integrity of a person, and the process of such interference must be sensitively regulated by law.

The aim of the thesis is to map and analyse the legal regulation concerning the limitation of a person's legal capacity, primarily from the procedural law point of view, but also by analysing the relevant substantive provisions.

The first part of the thesis deals in detail with the institute of legal capacity, its definition and the various ways of acquiring it. In the second part, the thesis deals with more supportive (milder) measures that serve to safeguard a person's interests without having to limit his or her legal capacity. The related institutions such as preliminary declaration, assistance in decision-making and representation by a household member are inextricably linked to the process of limiting a person's legal capacity, as the court is always obliged to examine whether the person's interests cannot be secured by one of these measures. This section contains both the substantive prerequisites for each measure and the corresponding procedural rules. The third part of the thesis contains a detailed analysis of the substantive legal prerequisites that must be fulfilled in order for the court to be able to impose a restriction of legal capacity. The fourth and most extensive part is the centre of gravity of the thesis, in which the current procedural regulation of the proceeding concerning legal capacity is described and analysed in detail. The fifth part focuses on the proceeding on the appointment of a guardian to a person limited in his or her capacity. This part of the thesis also focuses on the related supervision of the guardian by the court and the often ongoing proceedings for the approval of legal actions on behalf of the ward (the person with limited legal capacity). The sixth and final part of the thesis deals in more detail with the sub-issues of the proceeding for the review of legal capacity.

In all parts, the author deals comprehensively with the relevant legislation, focuses on the problematic parts, which are still not clear and uniformly interpreted, and also offers insights and observations from his practice and outlines possible *de lege ferenda* solutions.

Key words: Legal capacity, limitation of legal capacity, guardianship of a person